

1980/81:158

Torsdagen den 4 juni

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 26 maj.

2 § Föredrogs men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande 1980/81:28 samt det av Håkan Winberg m. fl. (m) framställda yrkandet att viss del av lagförslag i detta betänkande skulle vila i minst tolv månader.

3 § Föredrogs men bordlades åter Kulturutskottets betänkanden 1980/81:32 och 34 Trafikutskottets betänkande 1980/81:31 Jordbruksutskottets betänkanden 1980/81:35–37 Näringsutskottets betänkanden 1980/81:58, 62, 64 och 65

4 § Arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:21 om arbetsmarknadspolitiken (prop. 1980/81:100, 1980/81:126, 1980/81:145 och 1980/81:150) samt

utbildningsutskottets betänkande 1980/81:41 om ett tillfälligt stimulansbidrag till viss yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan m. m.

Anf. 1 FÖRSTÉ VICE TALMANNEN:

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 21 och utbildningsutskottets betänkande 41 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Anf. 2 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Fru talman! Det är många vackra ord som de borgerliga företräddarna har att säga om hur viktig sysselsättningen är för människorna. Det finns i de propositioner och betänkanden som vi i dag har att behandla väldigt många påstående från de borgerliga företräddarna om hur viktig den svenska arbetsmarknadspolitik är.

Det finns också hos de borgerliga företräddarna en vädjan om samförstånd till oss socialdemokrater. De upprepar påståendet att svensk arbetsmarknadspolitik, det är någonting som vi har varit eniga om. De borgerliga företräddarna i arbetsmarknadsutskottet är därför mycket upprörda över att vi socialdemokrater i en motion har hävdad att den senaste trepartiregeringen var den första regering som sedan 1930-talet med öppna ögon fört en arbetslöshetsskapande politik.

Fru talman! Låt mig referera en del av det resonemang som finns i utskottsmajoritetens skrivningar. De borgerliga i utskottet tycker att det är en fördel om den politiska debatten på ett konstruktivt och öppet sätt kan föras kring den viktiga frågan hur vi skall nå det uppsatta målet om full sysselsättning. De vill inte att vi socialdemokrater skall ifrågasätta deras goda vilja. "Att i det sammanhanget ifrågasätta de politiska motståndarnas goda vilja gagnar inte en seriös debatt", säger man i betänkandet. Men efter det kommer också följande meningar:

"Det är uppenbart att svårigheterna att föra en politik som leder till arbete åt alla ökat under senare år med hänsyn till obalanserna i vår ekonomi. I det läget och då många länder i vår omgivning accepterar en arbetslöshet som varit otänkbar för ett decennium sedan är det särskilt viktigt att vi här i landet håller fast vid vårt gemensamma mål om full sysselsättning."

Javisst, kan man kanske tycka, men hur tror de borgerliga företräddarna att vi socialdemokrater, som tillhör ett parti som under hela sin levnad har satt värnandet av sysselsättningen som sin kanske allra främsta politiska uppgift, stillatigande skulle kunna åse hur vi nu steg för steg avlägsnar oss ifrån det här målet? Målet full sysselsättning har ju i sig självt inte något annat syfte än att vara en riktlinje efter vilken man skall lägga upp politiken. Och när vi nu kan konstatera att den borgerliga politiken inte utformas för att uppfylla det här målet, då får man faktiskt finna sig i att vi ifrågasätter deras vilja.

Borgarna resonerar precis på samma sätt som Margaret Thatcher i England. Hon väddar till labour. Hon säger att hon minst lika mycket som labour eller några fackföreningsföreträdare minsann tycker synd om de arbetslösa, att hon känner med familjerna i de distrikt där arbetslösheten härjar som värst precis lika mycket som någon annan. Folk tror henne inte.

Och borgarna här i Sverige vill ju inte heller gärna kännas vid släktskapet med Margaret Thatcher. Man försöker efter bästa förmåga att ta avstånd ifrån henne.

Men varför skulle vi tro mera på borgarna i Sverige än labour tror på Margaret Thatcher i England? Det är ju faktiskt så att den borgerliga politiken här hemma är på väg att föra oss in i en situation liknande den som

man har i England. Jag skulle vilja vädja till de borgerliga företrädarna att än en gång fundera över vad det är de själva har skrivit i utskottsmajoritetens betänkande.

Det står så här: "— -- då många länder i vår omgivning accepterar en arbetslöshet som varit otänkbar för ett decennium sedan — --."

För ett decennium sedan fanns det i Storbritannien ingen som kunde föreställa sig att man nu skulle ha mellan 2,5 och 3 miljoner arbetslösa.

Vi i Sverige har den enorma fördelen att vi kan se vad som har hänt i andra länder med den typ av ekonomisk politik som de har fört där. Vi har fördelen att inte själva behöva dra de bistra lärdomarna som man har gjort i Storbritannien och på andra håll. Vi kan ändra politiken nu och säga: Stopp! Det här leder inte till något annat än ökad arbetslöshet.

Men den politik som den borgerliga regeringen trampar vidare med, det är den som har varit förhärskande ute i de västliga industriländerna och som har lett till den successivt växande arbetslösheten, som man nu inte längre vet hur man skall hantera.

Obalanserna i den svenska ekonomin, som de borgerliga hänvisar till, är ju i hög grad ett resultat av deras egen politik.

Det sades tidigare att det var moderaterna i den borgerliga trepartiregeringen som stod i vägen för mittenpartierna när de ville föra en framsynt sysselsättningspolitik. Det sades att moderaterna stoppade Ingemar Eliasson och andra som ville sätta sysselsättningen främst.

Moderaterna är ute ur regeringen nu. Men det finns inte något tecken på att moderaternas inflytande över de borgerliga mittenpartierna skulle ha blivit mindre för det.

AMS kan inte få sina pengar för beredskapsarbeten av statsfinansiella skäl, står det i kompletteringspropositionen. Den var skriven under trepartiregeringen. Den var förmodligen dikterad av Gösta Bohman. Men om det nu är så att det var moderaterna och inte en borgerlig treenighet som styrde den här utvecklingen, varför har nu de andra partierna inte kastat sig loss ifrån det här? Varför accepterar man ett resonemang och en politik som går ut på att man öppet ser en ökad arbetslöshet i det här landet? Det är nämligen precis det som vi nu har framför oss.

Någon säger kanske: Är inte det här orättvist? Är inte Sverige ändå mycket bättre än andra länder? Jo. Sverige är bättre än andra länder. Och det är för att vi skall ha en chans att kunna förbli ett land med hög sysselsättning, ett samhälle som motsätter sig arbetslösheten, som vi reagerar så här hårt. Vi kan inte vänta längre på motåtgärderna, om vi skall lyckas hindra arbetslösheten från att växa också i detta land.

Och vad är det som händer på den svenska arbetsmarknaden? Om man ser det i ett litet längre perspektiv är det framför allt tre saker som jag tycker oroar väldigt mycket.

Den första gäller långtidsarbetslösheten, som under en lång följd av år har ökat.

Den andra allvarliga frågan är svårigheterna för dem som är nya på arbetsmarknaden. Det är ungdomarna, de unga pojkarna men i ännu högre

grad de unga flickorna, och kvinnorna som drabbas hårdast av arbetslösheten. Det är grupper som inte har fått fotfäste på arbetsmarknaden, grupper som kanske inte omedelbart blir lönsamma för arbetsgivarna, grupper som måste få en chans till utbildning och en chans till yrkeserfarenhet.

Den tredje frågan gäller utslagningen av de äldre. Svårigheterna för dem som är äldre och för dem som är handikappade har ökat under senare år.

Om vi ser till utvecklingen framför oss, kan vi konstatera att det egentligen inte råder några meningsskiljaktigheter i fråga om konjunkturbedömningen. Bedömare, vare sig de hör hemma inom Industriförbundet, Verkstadsföreringen, TCO, LO, något av de borgerliga partierna eller socialdemokraterna, har den gemensamma uppfattningen att det är risk för att den nedgångsperiod som började förra sommaren och som fortsatte under vintern får mycket negativa effekter på sysselsättningen framemot senhösten och under nästa vinter.

De relativa arbetslöshetstalen ligger nu på ungefär 2 % – de låg litet högre under vintern. Men arbetslöshetstalen visar som bekant inte hela sanningen. Inte ens de som är deltidsarbetslösa finns ju med där. Om man gör en omräkning och tar med i siffrorna för full arbetslöshet alla de människor – och det gäller framför allt kvinnorna – som tvingas till att ta ett kortare deltidsarbete än de egentligen skulle vilja ha, då blir det ytterligare 30 000–40 000 heltidsarbetslösa människor i det här landet.

Varsel om personalinskränkningar ligger nu på en väldigt hög nivå. Permitteringar och förkortad arbetsvecka likaså. Förut var det vanligt att en stor del av dessa varsel aldrig verkställdes, aldrig blev omsatta i praktiken. Så är det inte längre. Nu blir varslen genomförda, obönhörligt.

En sak som väldigt klart visar vart vi är på väg på den svenska arbetsmarknaden är utvecklingen när det gäller de lediga platserna. Antalet kvarstående lediga platser hade i april minskat dramatiskt och var ungefär hälften av antalet för förra året. De kvarstående lediga platserna inom tillverkningsindustrin har inte varit så få någon gång under hela den period som AMS har statistik för i sina månadsredovisningar.

Det finns alltså väldigt goda skäl att nu förbereda sig för ökade insatser inom arbetsmarknadspolitiken. Men arbetsmarknadspolitiken är ju egentligen bara en del av sysselsättningspolitiken. Den är ett komplement till den ekonomiska politiken för att klara sysselsättningen.

Vår kritik av de borgerliga regeringarna har under ett antal år gått ut på att söka förhindra att man raserar den tidigare så stabila svenska ekonomin. Vi har kritiserat de borgerliga regeringarna för att de har fört en omvänd konjunkturpolitik, för att de i ingångsskedena till en lågkonjunktur, precis som t. ex. vid det urtima riksmötet i höstas, har stramat åt ekonomin på ett sätt som alla vet så småningom leder till ökad arbetslöshet.

Arbetsmarknadspolitiken är ju egentligen ingenting annat än den sista utposten i försvaret för sysselsättningen. Vi socialdemokrater hade naturligtvis önskat att regeringen satt in andra åtgärder, åtgärder som hade fått den svenska ekonomin på fötter, åtgärder som hade inneburit att vi inte behövt se det svenska bostadsbyggandet förfalla som det nu har gjort. Vi har

krävt åtgärder som hade betytt ökade industriinvesteringar. Men nu kom aldrig de åtgärderna. Och för att rädda sysselsättningen, för att hindra människorna att bli öppet arbetslösa, ja, då återstår arbetsmarknadspolitiken och då måste vi vara beredda att satsa på den, även om vi vet att det innebär stora påfrestningar och att det i längden naturligtvis inte är en hållbar lösning för att klara de grundläggande sysselsättningspolitiska problemen.

Men även på den här punkten, den sista utposten för att hävda sysselsättningen, sviktar alltså regeringen nu. Och det är en regering som tidigare har förklarat att den ville satsa mer på arbetsmarknadspolitiken än t. o. m. socialdemokraterna och som också satsade väldigt mycket under den sista konjunkturnedgången under 1970-talet. Men nu är det stopp. Av statsfinansiella skäl kan arbetsmarknadsstyrelsen inte få de pengar för beredskapsarbeten som man från AMS själv betraktar som oundgängligen nödvändiga för att kunna hålla arbetslösheten någorlunda undan.

Och visst är det mycket pengar det handlar om. Men AMS måste ändå få de här pengarna, 1,5 miljard kronor. Det kan ge ungefär 30 000 människor ytterligare arbete i produktivt jobb under den period i slutet av det här året och under nästa år, då annars rekordhög arbetslöshet hotar i vårt land.

Men även beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska insatser måste naturligtvis planeras. Det går inte att vänta månad efter månad med att ta fram de här pengarna, för då kommer man inte att kunna hindra att arbetslösheten stiger mot slutet av detta år, och stiger mycket kraftigt.

Fru talman! Jag tycker det är dags för mittenpartierna att mäla sig ur det moderata järngreppet.

Det märks också väldigt tydligt, eller kommer att märkas, i dagens debatt att moderaterna är mycket intresserade av arbetsmarknadspolitiken – det är många som har anmält sig på talarlistan – och det är självklart att de är det, därför att arbetsmarknadspolitiken kostar mycket pengar, men också därför att arbetsmarknadspolitiken ju innebär ett intrång i marknadsmekanismerna. Den innebär att arbetsgivarna inte får göra riktigt som de själva vill. Företrädare för det moderata samlingspartiet i arbetsmarknadsutskottet har i sina motioner förslag som visar att de vill avrusta den svenska arbetsmarknadspolitiken. Privat arbetsförmedling är en av de punkter som man vill ha.

På den punkten har de andra borgerliga partierna reagerat, och reagerat skarpt. Men på övriga punkter faller man för de förrädiska moderata tongångarna om decentralism.

Tänk att det skall vara så lätt för moderaterna att få med sig centerpartiet – ett parti som ändå under många år har framställt sig som småfolkets försvarare, som har varit med om att tidigare ta ställning emot högerkrafterna, för en politik tillsammans med arbetarrörelsen, som har lett till arbete åt människorna.

Tänk att det skall vara så lätt för ett sådant parti att gå på den djupt konservativa politiken bara därför att moderaterna flaggar med tal om decentralism. Jag skulle vilja vädja till centerpartisterna att öppna ögonen, att genomskåda vad moderaterna egentligen vill. Det handlar här, precis som

på så många andra punkter, om att staten inte skall lägga sig i. Småskalighet och decentralisering, det passar i moderaternas drömsamhälle för de offentliga institutionerna, det passar för de fackliga föreningarna men inte för den privata företagsamheten. Jag tycker att det är dags att centerpartisterna tar fram den svenska historieboken och ser hur det svenska samhället har vuxit fram. ser hur koncentrationstendenserna alltid har påbörjats bland de intressen som står moderaterna närmast. Öppna ögonen och tro på de moderata lockropen först när de i praktiken har visat att de vill börja sin småskalighet i den delen av det svenska samhället!

Lär också av vad som har hänt i Storbritannien! Visserligen drabbas de stora företagen av den ekonomiska politiken, men det är ändå bland de små företagen som härjningarna av den konservativa brittiska politiken framför allt pågår. Det är där de många stora nedläggningarna förekommer.

Och se hur det är här hemma! Hur många småföretag är det inte som bistert har fått känna på den ekonomiska politiken! Hur många är det inte av oss själva som kan peka på småföretag som håller på att gå på knä – eller som redan har gjort det därför att de inte kunde bära den räntehöjning som kom i början på det här året och som egentligen inte orsakades av någonting annat än av att trepartiregeringen dåligt förmådde hantera sina arbetsuppgifter!

Vad är det som händer med människor och samhällen där arbetslösheten breder ut sig? Det är många som har förvånats över att de sociala utbrotten inte har blivit större i de västliga länder som under de senaste åren successivt har sett arbetslöshetsköerna växa.

Men det är ju så att arbetslösheten skapar ganska få revolutionärer men väldigt många passiva människor och väldigt många människor som bryts ner. Vi kan i länder som Storbritannien se hur de personliga problemen ökar, liksom självmorden, mordet och andra brott, hur sjukdomar som hjärtinfarkter och magsår ökar och hur alkoholismen breder ut sig. Personligheten förändras efter en längre tids arbetslöshet. Och vi behöver inte gå till Storbritannien för att se detta. Vi kan se det här hemma i Sverige. Vi har alltid kunnat se det bland arbetslösa människor. Bland många av de äldre som nu slås ut från arbetsplatserna kan man tydligt märka hur förödande arbetslösheten är för personligheten. De människor i Sverige som i dag närmar sig pensionsåldern är vana vid att leva i ett hårt samhälle sedan barndomen, ett samhälle som krävde arbetsinsatser från morgon till kväll. De människorna har ofta också den puritanska inställningen att man skall gå till jobbet även om man egentligen är sjuk, att man alltid skall ställa upp.

Det finns i Sverige många exempel på kvinnor och män som har slitit hårt i det svenska arbetslivet men som efter några månaders arbetslöshet plötsligt stämplas som arbetsovilliga, som arbetsskygga individer. Varför?

Varför? Hur kan det bli så med människor som under årtionden varje dag har gått till jobbet? De har förmodligen haft de hårdaste jobben, de lägsta lönerna och de sämsta arbetsmiljöerna. Arbetslösheten förändrar människornas personlighet. Och det är inte de arbetslösa som vi skall attackera för det, utan det är arbetslösheten.

Bland ungdomarna kan man anta att det är risk för att den här

personlighetsförändringen går ännu snabbare än bland de äldre. Det är inte de ungdomar som går och driver på stan och som kanske ligger och drar sig till klockan ett på dagen och sedan så småningom går ner till arbetsförmedlingen som vi skall anklaga för detta, eftersom vad de ungdomarna i själva verket vill är att precis som alla andra få gå till ett "kneg". Och det är vår uppgift i det här huset att se till att de får göra det.

Fru talman! Det är många reservationer som vi socialdemokrater har fogat till det här betänkandet. Vad jag nu har sagt berör främst reservationerna 1, 2, 3, 5 och 20, och dem vill jag yrka bifall till, liksom till alla de andra reservationer som mina partivänner från utskottsgruppen senare kommer att ta upp – de som rör ungdomsarbetslösheten, de handikappade, fackets inflytande över de statliga bidragen, arbetslöshetsersättningen, tekostödet och mycket annat.

Till sist, fru talman! I det här betänkandet behandlas de fyra propositioner om arbetsmarknadspolitiken som Ingemar Eliasson har lagt fram under det här året. Det är bl. a. budgetpropositionen från januari och det är den s. k. stora propositionen om riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken under 1980-talet. Dagen och tidpunkten för den här debatten bestämdes för länge sedan, men ministern är inte här i tid.

Folkpartiledningen anklagas, har jag läst i tidningar, av de egna för att vara maktfullkomlig, för att vara sig själv nog och för att inte lyssna på människorna och medborgarna. Inte någon gång tidigare under det här året har arbetsmarknadsutskottet besvärat statsrådet Eliasson med en diskussion här i kammaren. Alla hans förslag är samlade till i dag. Men det finns tydligen viktigare uppgifter för statsrådet Eliasson än att vara här och lyssna till vad man säger i parlamentet. Det tycks, fru talman, som om de klagande folkpartisterna har fog för sin kritik.

Anf. 3 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Arbetslösheten kommer att öka de närmaste åren. Arbetslöshetsnivån är högre än föregående år. Varslen om permitteringar och uppsägningar har ökat och förväntas stiga kraftigt. Ungdomsgrupperna kommer att drabbas särskilt hårt. Nyttillträdande på arbetsmarknaden har en mycket svår, för att inte säga omöjlig situation. Kommunernas åtstramning kommer att drabba ungdomen mycket hårt. En ökning av arbetslösheten med flera tusen – kanske 70 000 à 80 000 i vinter – är inte någonting orealistiskt.

Det är kapitalismen som är orsaken till detta. Kapitalismens kris över hela världen hotar sysselsättningen och minskar vår industriproduktion.

Det är främst tre förhållanden som hotar industrisysselsättningen. Det är utflyttningen av företag till andra marknader, som ger högre profit. Kapitalexporten är där en del. Utflyttning av forskning och utveckling från Sverige minskar industriutvecklingen i landet. En stor del av den svenska handeln sker inom de multinationella företagens ramar med förskjutning mot andra marknader, vilket också skapar svåra konsekvenser för sysselsättningen i vårt land.

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Regeringen och storfinansen satsar helt på exportinriktad produktion, och det ger ju inte fler industrijobb i vårt land. Samtidigt skär man ner den offentliga sektorn. Stora sysselsättningsvårigheter blir följderna, i första hand för ungdom och kvinnor. Detta sker samtidigt som strukturomvandlingen fortsätter inom våra basnäringar.

Mot bakgrund av den här utvecklingen ger regeringens förslag om inriktningen av arbetsmarknadspolitiken ingenting annat än ökad arbetslöshet och nya flyttlass.

Huvudpunkterna i regeringens proposition är för det första att arbetskraften skall anpassas efter de jobb som kapitalet ställer till förfogande och för det andra att ansvaret för anpassningen skall skötas av arbetsgivarna och den enskilde arbetssökanden. Samhället får som följd därav ett mindre ansvar. Eftersom vi av erfarenhet vet att arbetsgivarnas ansvar enbart omfattar vinsten, kommer den enskilde arbetssökanden i huvudsak att få stå för anpassningen. Denna inriktning är en parallell till Åslingdoktrinen. Arbetsmarknadsminister Eliasson har nu, menar vi, formulerat sin egen doktrin: minskat ansvar och "sköt dig själv!".

Detta är ingen vantolkning av propositionen, såsom utskottet tycks mena. Regeringens politik kommer att öka arbetslösheten. Det kan ingen bestrida, och det har Anna-Greta Leijon också nyss framhållit. Anpassningen till de jobb som ställs till förfogande blir följaktligen att flytta. Regeringens riktlinjer är otillräckliga och leder till arbetslöshet och flyttlass.

Landets ekonomiska politik och ekonomiska system bestämmer sysselsättningen. Regeringens ekonomiska mål är full sysselsättning, ekonomisk tillväxt, prisstabilitet, balans i utbytet med utlandet och en jämn fördelning av välfärden. Detta är vackra ord, som i praktiken inte äger någon giltighet.

Tillväxten skall ske med en våldsam exportinriktning. Priser och utbytet med utlandet kommer att snedvrída vår handel. Det kommer också att medföra ökade priser. Exportinriktningen får negativa följder med ännu större utlandsberoende. Åtgärderna är inte anpassade till de verkliga behov som vi har i vårt land.

En jämnare fördelning av välfärden har inte uppnåtts. Snarare är det tvärtom så att klyftorna har ökat. Regeringens förslag till arbetsmarknadspolitik är underordnade kapitalismens utveckling. En ohämmad exportinriktning med svångremmar på den offentliga sektorn löser inte Sveriges problem. Sveriges problem är att kapitalismen befinner sig i kris. För att Sverige skall kunna komma ur krisen måste kraftiga ingrepp göras mot den kapitalistiska lönsamhetsinriktningen och dess anarkistiska produktionsätt.

Vpk har i flera motioner till årets riksmöte krävt sådana åtgärder.

Vi har sammanfattat principerna för den nödvändiga kampen mot arbetslösheten enligt följande:

1. Snabbt utarbetande av ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten under en period av tre år. Däri ingår bostadsbyggande och en planmässig utveckling av den offentliga sektorns samhällsservice.

2. Ett statligt industriprogram för 100 000 nya industriarbeten under 1980-talet.

3. Kreditväsendet under samhällets ledning och kontroll. Nationalisering av de privata storbankerna och kreditinstituten.

4. Uppbyggnad av samhällsägda fonder under de arbetandes kontroll.

5. Stopp för kapitalflykt och industriutflyttning.

6. Förkortning av arbetsdagen påbörjas med målet att nå fram till sextimmarsdagen.

7. Facklig vetorätt mot avskedanden och permitteringar. Full lön under hela permitteringstiden.

8. Ökning av AMS resurser. Ny inriktning på utbildningen, som syftar till att motverka regional obalans.

Utifrån de här angivna principerna skall enligt vår mening arbetsmarknadspolitiken utformas. Därför måste kapitalismens profitsystem angripas. Kravet på full sysselsättning kan bara bli verklighet med en planerad industri- och sysselsättningspolitik i enlighet med de riktlinjer som vi har föreslagit. Kampen för full sysselsättning är en kamp för rätten till arbete åt alla, oavsett handikapp, ålder, kön eller utbildning. Arbetsmarknadspolitikens riktlinjer skall utgå från kravet på full sysselsättning. Ett meningsfullt arbete är en viktig utgångspunkt. Men det kräver i sin tur att utbildningen har ett meningsfullt innehåll och att arbetsmiljöerna i både fysisk och psykisk mening utformas så, att människor inte slås ut från arbetslivet.

Utskottet avstyrker vpk-förslagen beträffande dessa riktlinjer. Några krav skall inte ställas på produktionslivet. Samhället skall bara understödja dess inriktning och stimulera genom penningbidrag, flyttningsbidrag, stöd till nyanställningar, omställningsbidrag m. m.

Regeringen underkastar sig slaviskt marknadsekonomin. Man säger ibland från regeringshåll att marknadsekonomin inte är felfri, att den har sina brister. Dessa brister skall man emellertid eliminera genom att göra marknadsekonomin socialt acceptabel. Men de allt större kraven och krisen inom kapitalismen samt kraven på högre profiler gör det än mer omöjligt att göra kapitalismen socialt acceptabel. Finns det något kapitalistiskt land som lyckats med detta? Svaret är nej. Titta bara på OECD-länderna, där det finns ett tjugofemtal miljoner arbetslösa!

Utifrån detta mister inte bara de borgerligas utan även socialdemokraternas polityr sin glans när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Flera riktiga åtgärder föreslås av socialdemokraterna, vilka vi kommer att rösta för, men de fördunklas av den huvudinriktning som kommer fram i den näringspolitiska rapporten från LO-kongressen. Enligt denna skall arbetarna, i en historisk kompromiss, nu godkänna större vinster i företagen i utbyte mot att företagen godkänner fonder som står långt ifrån de ursprungliga Meidnerfonderna. Denna klockartro på kapitalismen kommer att svälja många uppoffringar från arbetarnas sida. Här fordras kapitalismens välvilja.

Ett nytt sorgligt kapitel har påbörjats i socialdemokratins och arbetarrörelsens historia – Saltsjöbadsavtalet 1938, medbestämmandefilosofin på 1970-talet och nu på 1980-talet den definitiva underkastelsen. Anna-Greta

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Leijons frieri här till centerpartiet och folkpartiet ter sig kanske litet underligt. Samtidigt funderar man över vad detta är för inriktning inom arbetarrörelsen, om det inte är en direkt parallell till moderaternas politik eller den företagsamhet som de företräder. Den politiken skapar passivisering, och det var ju just det som Anna-Greta Leijon var så ängslig för.

Kampen mot utslagning och utstötning kan aldrig ske i samförstånd med marknadskrafterna. Utslagning och utstötning är en effekt av kapitalismens krafter och inriktning. Kampen måste föras utifrån helt andra grunder.

I proposition 126 föreslagna åtgärder har enbart marginella effekter på utslagningen. Vi har föreslagit en inriktning på ett aktionsprogram mot utslagning och social utstötning enligt följande punkter.

1. Människor skall ha rätt till arbete oberoende av ålder, kön och handikapp. Alternativt måste de ha utbildning.

2. En riksomfattande garanti för alla ungdomars rätt till arbete eller meningsfull utbildning.

3. En allmän arbetstidsförkortning.

4. Målsättningen att skapa arbete åt alla måste genomsyra hela industri- och näringspolitiken.

5. En bred offensiv mot alla typer av arbetsmiljörisker.

6. Företag med hög personalomsättning och hög sjukfrånvaro skall få betala förhöjd arbetsgivaravgift.

7. Obligatorisk arbetsförmedling måste genomföras. Främjandelagen skall göras tvingande.

8. Ekonomiska hjälpformer vid långvarig arbetslöshet får inte utformas så att återkomsten till arbetslivet försvåras.

9. Både socialvården och sjukvården måste på ett helt annat sätt än nu ha målsättningen att medverka till arbetsrehabilitering.

10. En restriktiv alkohol- och narkotikapolitik måste föras. Målsättningen är en avsevärd konsumtionsminskning.

Utskottet avstyrker huvudinriktningen för det här aktionsprogrammet och är inte berett att på någon punkt tillstyrka inriktningen utan säger att förslagen är allmänt formulerade. Men vad vi velat föra fram är inriktningen på åtgärderna mot utslagningen.

Jag tycker det är avslöjande för utskottet hur lättvindigt man behandlar frågan om utslagningens effekter. Ca 100 000 ungdomar är i dag arbetslösa i någon form. Över 40 000 är direkt arbetslösa, och resten återfinns i någon form av AMS-verksamhet. Arbetslösheten bland de unga ökar för varje månad. De allra yngsta ungdomarna är i stort sett chanslösa på arbetsmarknaden. Situationen för handikappade och invandrarungdomar har förvärrats, och skaran av långtidsarbetslösa ungdomar ökar framför allt i skogs- och krislänen.

Jag, liksom övriga riksdagsmän på Dalabänken, har fått brev bl. a. från ungdomar och speciellt från det socialdemokratiska ungdomsförbundet i mitt distrikt. De har ställt några frågor.

Jag kan instämma i deras beskrivning av verkligheten. Den överensstämmer med den bild som vårt parti har. Jag kan instämma i deras krav på ökat

byggande, framför allt inom den offentliga sektorn, varvad teori och praktik i skolan, praktikplatser, ökad satsning på beredskapsarbeten, satsning på miljövard för nya jobb och effektivisering av främjandelagen.

Detta överensstämmer i allt med vpk:s uppfattning. Och vpk har liksom SSU-arna krävt ett handlingsprogram mot arbetslösheten. Tyvärr avstyrker nu utskottet det förslaget, och i vissa fall har även socialdemokraterna varit med om att avstyrka våra yrkanden.

Jag vill bara notera att när man diskuterar basnäringarna och sysselsättningen och framför allt stålpolitiken så visar sig ungdomarna i skogslänen vara närmare vpk än den socialdemokratiska politik som förs här i riksdagen.

Vad gäller de arbetshandikappade måste främjandelagen komma till användning. Den som hoppats på förståelse från företagavärlden har blivit grymt besviken. Aktiveringen av anpassningsgrupperna har ett visst värde, men den har sin gräns. Därför måste främjandelagens tillämpning bli vad det en gång sades att den skulle bli. Arbetshandikappade måste placeras på den reguljära arbetsmarknaden i betydligt större omfattning än i dag.

Beträffande Samhällsföretag gäller samma sak. Vi säger att minst 10 % av de anställda i Samhällsföretag årligen bör placeras på den reguljära arbetsmarknaden.

Utskottet lever i stort sett på hoppet och tror att det hela skall lösa sig självt i stort sett. Men nya värderingar på arbetsmarknaden måste tvingas fram. I annat fall blir allt vid det gamla.

Regeringen utgår från att nuvarande strukturomvandling i vissa basnäringar och branscher är nödvändig, ja, något som inte går att stoppa. Vpk utgår i stället från att viktiga basnäringar i vårt land måste bestå. De måste förändras för framtida verksamhet – men inte läggas ned.

Stödet vid lokala sysselsättningskriser är defensivt och anpassat till den internationella kapitalismens utveckling. Samhällets stöd till företag i kris måste utgå från att man skall skapa nya jobb. Att införa samhällsfonder, makt till de arbetande att tvinga fram investeringar, är nödvändigt liksom att regeringen för en aktiv industri- och näringspolitik. De fackliga organisationerna måste ges makt att stoppa nedläggningar och permitteringar som inte är nödvändiga. Vetorätt för de fackliga organisationerna är angelägen i dessa frågor.

Regeringen föreslår också att det fackliga inflytandet över beslut om olika stödformer skall uttunnas ytterligare. Reglerna är något olika, beroende på stödform. Det har regeringen tagit till intäkt för att de fackliga organisationerna endast skall beredas tillfälle att yttra sig när det är aktuellt att utnyttja en stödform på ett företag. Vpk anser att det är de lokala organisationerna, som bäst känner till förhållandena på arbetsplatsen, som skall säga ja eller nej till en stödform. Om de inte tillstyrker skall inte något stöd utgå.

Den geografiska rörligheten kommer att skjuta ny fart när den kapitalistiska krisen slår igenom för fullt. Regeringens förslag om skattebefrielse avseende flyttningsbidrag kan bara tolkas som en anpassning till flyttningspolitiken. I stället bör åtgärder vidtas mot en sådan utveckling. Att göra

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

flyttningsstödet skattefritt och samtidigt ta bort traktamenten för dubbel bosättning kan bara syfta till att göra flyttlasspolitiken mer effektiv. För den som tvingas flytta är naturligtvis bidragen välkomna och nödvändiga, men insatta i sitt sammanhang är de en effektiv hjälp i flyttlasspolitiken. Vpk anser därför att riksdagen bör avslå förslaget om att traktamente för dubbel bosättning skall upphöra.

Socialdemokraterna har samma krav, och det återfinns i reservation 7. I övrigt när det gäller flyttlasspolitiken är socialdemokraterna och de borgerliga på samma linje – underlätta för kapitalet.

Att införa tillfälliga rekryteringsstimulanser till företagen ser vänsterpartiet kommunisterna som en ren subvention. Därför yrkar vi avslag på regeringens förslag till tillfällig rekryteringsstimulans och kräver i stället en kraftfull industri- och sysselsättningspolitik för fler jobb. En konsekvent industri- och sysselsättningspolitik från samhällets sida ger fler jobb. Genom en planering av samhällets resurser kan viktiga samhällsbehov tillgodoses, bl. a. genom uppgifter på den offentliga sektorn. Det är det som skall lösa ungdomens problem, inte några speciella rekryteringsbidrag, som i stället bara kommer att gynna företagen.

En viktig del i riktlinjerna för den framtida arbetsmarknadspolitiken är, som vi ser det, en arbetstidsförkortning, och det är förvånande att arbetsmarknadsministern i propositionen, och även utskottet, så lättvindigt avvisar en arbetstidsförkortning. Arbetstidsförkortningen är en av de åtgärder som måste vidtas för att ge alla rätten till ett arbete. Det viktigaste är naturligtvis att öka arbetsvolymen, och åtgärder för att åstadkomma detta har jag tidigare pläderat för. Uppgivenheten finns hos regeringen och utskottet, som inte vill vidta några åtgärder. I stället stöder de kapitalägarnas krav på förlängd arbetstid för dem som arbetar, t. ex. ökad övertid. I betänkandet behandlas t. ex. en motion av Bengt Wittbom med den inriktningen, som bemöts positivt i utskottets skrivning. I Europa diskuterar man att minska arbetslösheten bl. a. genom en arbetstidsförkortning, exempelvis i Frankrike. Och i England talas det t. o. m. om att stoppa övertiden. En arbetstidsförkortning kommer att samhällsekonomiskt betala sig. Deltidsarbetet minskar. Utslagningen minskar. Vi får fler i arbete, större statsinkomster och mindre statsutgifter. En arbetstidsförkortning är nödvändig för en anpassning till arbetslivets utveckling.

Fru talman! Med regeringens och utskottets inriktning av arbetsmarknadspolitiken kommer arbetslösheten att öka. Detta är inte en vantolkning av regeringens politik, som utskottet vill påstå att vpk gör. Det är den verklighet som döljer sig bakom de högtidliga målsättningarna.

Flyttlasspolitiken kommer att ta ny fart med regeringens politik och kapitalismens utveckling. Det betyder ökad koncentration. Både den yrkesmässiga rörligheten och den geografiska rörligheten är underordnade denna utveckling. Den kan endast brytas med en ny ekonomisk politik och en ny industri- och sysselsättningspolitik.

Rätten till ett arbete med meningsfullt innehåll för alla, rätten till arbete för ungdomar och handikappade, rätten att få ett arbete i hemregionen,

stopp för utslagning och social utstötning – det kan bara förverkligas med en ny arbetsmarknadspolitik utifrån de principer för en ny industri- och sysselsättningspolitik som vpk har föreslagit.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 205, 484, 1068, 1089, 1097, 1426, 1497, 1834 yrkande 2, 2193 samt 2112 i alla delar utom mom. 18, där vpk-yrkandet sammanfaller med reservation 7, vilken jag yrkar bifall till.

Anf. 4 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Dagens arbetsmarknadspolitiska ärende är mycket omfattande. Detta omdöme gäller inte bara den långa talarlistan utan också det omfattande betänkandet nr 21. Det bygger i sin tur på 4 propositioner och 63 motioner, och det utmynnar i en hemställan på 104 punkter. Huvudmomenten är arbetsmarknadspolitikens budget för nästa budgetår och arbetsmarknadspolitikens inriktning under 1980-talet.

En hög sysselsättning är en förutsättning för ekonomisk tillväxt och för fortsatt välfärd. Det är en nationell tillgång, men det har också ett egenvärde för individen. Arbetslösheten är någonting ont. Därför kan inte arbetslösheten heller accepteras som en regulator i den ekonomiska politiken.

På andra håll i Västeuropa har man trots sig bekämpa inflationen och främja uppnåendet av ekonomiska mål genom att minska sysselsättningsgraden. Det synsättet känner vi oss mycket främmande för. På denna punkt är åsiktsgemenskapen i Sveriges riksdag påfallande stor. Vi kan också hävda att vi haft hygglig framgång jämfört med delar av omvärlden. Medan vi i Sverige det senaste decenniet kunnat pressa ner arbetslöshetssiffrorna till omkring 2 %, har de i många länder i vår grannskap gått upp till 4, 6, 8 eller 10 % arbetslöshet. Det må sedan gälla Tyskland, Belgien, Danmark, USA eller England, för att nu nämna några länder vilkas arbetslöshetsnivå ligger på de procenttal som jag nyss nämnde.

Människornas möjlighet att klara sin försörjning har alltid varit en central fråga. Ser man det i historiskt ljus, så framstår svårigheterna på ett påtagligt sätt. Periodvis återkommer nödår – detta tillhörde exempelvis bilden i det gamla bondesamhället. Med industrialismen förändrades situationen. Riskerna för massarbetslöshet ökade, men samtidigt skapades nya möjligheter att lösa problem genom resurser som en allt effektivare industri frigjorde.

Arbetsmarknadspolitik i egentlig mening kan sägas ha vuxit fram i 1930-talets krispolitik. Det har varit en medveten arbetsmarknadspolitik som fått en bred uppslutning. På ämbetsmannanivå gjorde Bertil Olsson under 1950- och 1960-talen både kraftfulla och utvecklande insatser på arbetsmarknadsområdet. Ett av de grundläggande dokumenten var 1965-års arbetsmarknadspolitiska proposition. Därefter har en mängd delreformer genomförts, de flesta under bred politisk enighet. Det finns ändå, fru talman, trots de inledande orden från utskottets vice ordförande, anledning att ge socialdemokraterna en eloge för insatser i det första skedet av modern arbetsmarknadspolitik.

Under hela 1970-talet har arbetsmarknadspolitiken byggts ut, sysselsättningen har kunnat hållas hög och arbetslösheten låg. Det omdömet måste

fällas både om tidigare socialistiska regeringar och om senare icke-socialistiska ministärer. Visserligen var inte de ekonomiska svårigheterna så stora i början på 1970-talet, dvs. den tid då socialdemokraterna hade ansvaret för arbetsmarknaden, men vi hade då-- och det kan finnas anledning att påminna om det i denna debatt -- högre arbetslöshet och färre människor i arbete.

Utskottets vice ordförande säger med beklagande att vi nu ägnar oss för mycket åt vackra ord och vädjanden om samförstånd. Symtomatiskt är också att Anna-Greta Leijon, med mindre gott samvete som jag uppfattar det, uppehåller sig rätt länge vid den märkliga motion där man från socialdemokratiskt håll påstår att nu förs det avsiktligt en arbetslöshetsskapande politik. Efter det påståendet vill jag bara säga: Upp till bevis! Förvisso görs det stora insatser. Vi har en hög sysselsättning, en låg arbetslöshet och en god beredskap. Anna-Greta Leijon säger att svårigheterna har ökat. Visst har de det. Just därför har vi föreslagit ökade insatser på flertalet av arbetsmarknadspolitikens områden.

Vilket recept har då socialdemokratin? Ja, på den punkten blev man inte klar när man i dag lyssnade på Anna-Greta Leijon. Hon ägnade sig mera åt att prata om relationer till andra partier, att peka på svårigheter och hemskheter ute i Europa. Det kan man göra, man kan dra lärdom av dem och försöka undvika dem. Men att applicera vad som händer i Danmark och England på svensk arbetsmarknadspolitik av i dag är ett övergrepp i debatten som måste tillbakavisas.

Så säger Anna-Greta Leijon patetiskt: Varför skall vi mera tro på den svenska regeringen än på Margaret Thatcher? Ja, se på resultaten! Se på vad som har gjorts och vad som nu föreslås! Vill man vara riktigt snäll kan man säga att vi i dag är beredda att fullfölja en socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik.

Socialdemokraterna påstår sig vilja göra förändringar för att få en bättre tingens ordning, men förslag i den riktningen lyser helt med sin frånvaro. Eftersom Anna-Greta Leijon beklagade att arbetsmarknadsministern inte kunde vara med här från början, gissar jag att Anna-Greta Leijon väntar med att redogöra för de förslagen tills Ingemar Eliasson kan infinna sig här efter det regeringssammanträde som han nödgades delta i tidigt på morgonen. Hittills har socialdemokraterna emellertid inte kommit med något förslag som det går att ta fasta på.

Arbetsmarknadspolitikerna har sina gränser eller, om man så vill, begränsningar. Vi får inte glömma att den skall vara ett komplement till en sund näringspolitik och en frisk samhällsekonomi. Det är tre hörnpelare i ett välfärdssamhälle. På den punkten har Anna-Greta Leijon faktiskt rätt.

Under 1970-talets mycket kraftiga arbetsmarknadspolitiska uppbyggnad verkade också sysselsättningsutredningen. Enligt dess förslag skulle ytterligare väldiga resurser satsas. Två huvudtankar fanns med. Den ena var att man förutsatte en kraftig expansion av den offentliga sektorn. Den andra var att flera tusen skulle nyanställas på AMS. Trots att det är en kort tid sedan utredningen presenterades är bägge dessa tankegångar inaktuella. Ingen

följer upp dem i riksdagen i dag.

Anna-Greta Leijon har många gånger krävt att vi skulle få en sysselsättningsproposition betydligt snabbare än vad vi har fått och att den skulle vara byggd på sysselsättningsutredningens resultat. Symtomatiskt är att hon nu inte ens nämner denna mastodontutredning som gav så litet konkret. Den kärva ekonomiska situationen har fått alla att tänka om, att försöka finna nya vägar, att värna om samma mål. Det är visserligen svårare i dag, men det är mera realistiskt att göra så.

Sysselsättningsutredningen hade f. ö. förtjänstfulla diskussioner om och analyser av problem som kan präglade arbetsmarknaden. En tanke som har fångats upp från den nu undanlagda utredningen är att passa ihop arbetssökande och arbetsplatser. Det är också en av de viktiga pusselbitar som arbetsmarknadsministern i sin proposition nr 126 lägger stor vikt vid. Med en intensifierad förmedling och med teknikens hjälp skall man bättre möta önskemålen att få arbetssökande och platser att passa ihop.

Man kan också säga att ju högre sysselsättningsgraden blir, desto svårare blir förmedlingsproblemen. Sysselsättningsgraden i Sverige är mycket hög – omkring 4,2 miljoner människor har eget förvärvsarbete. Det är den högsta siffran någonsin.

Men här finns problem, och det finns trögheter, och det är frågor som är centrala då arbetsmarknadsministern föreslår åtgärder inför det nya decenniet.

I propositionen säger arbetsmarknadsministern att det är nödvändigt att bryta en utveckling som innebär att allt fler människor behöver sysselsättas utanför den reguljära arbetsmarknaden. För en sådan förändring talar både statsfinansiella och andra skäl. Propositionen förordar både riktlinjer och åtgärder för de kommande åren, och några axplock därur kan ge en antydan om innehållet i den.

Arbetslöshetsproblemen skall i första hand lösas genom att den arbetssökande bereds arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Arbetsgivare och arbetssökande måste förmås att mera aktivt anpassa sina krav och önskningskrav.

Arbetsmarknadspolitikerna skall inriktas på att återställa den samhällsekonomiska balansen.

Krav på anpassning får inte ställas så högt att de svagaste utestängs från arbetsmarknaden.

Trögheten i anpassningsprocessen måste övervinnas.

Kommunernas roll för sysselsättningen måste betonas.

Länsplaneringen bör vara åtgärdsinriktad.

De åtgärder som föreslås från regeringen är bl. a. tillfällig rekryteringsstimulans för industriföretag som ökar sin personalstyrka under 1981, rekryteringsstöd till företag som anställer långtidsarbetslösa och ungdomar, förhöjt lönebidrag vid övergång från skyddat arbete till arbete på öppna marknaden, stöd för att underlätta omställningen vid lokala sysselsättningskriser, vidgade möjligheter till vilande förtidspension, vidgade möjligheter till arbetsmarknadsutbildning för 18–19-åringar och skattebefrielse för

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

flyttningsbidrag som utgår enligt arbetsmarknadskungörelsen.

När det gäller riktlinjerna i fråga om konkreta förslag till förändringar i de arbetsmarknadspolitiska medlen föreligger det egentligen inte några alternativ i motionerna eller i reservationerna. Kommunisterna och socialdemokraterna ansluter sig visserligen inte till riktlinjerna, men socialdemokraterna har efter vad jag förstår inga invändningar mot riktlinjerna som sådana. Deras kritik gäller den ekonomiska politiken i stort. Det är en fråga som är väl värd sin debatt, men den står inte på dagens föredragningslista, utan den återkommer vi till nästa vecka.

De riktlinjer som läggs fram och som jag har redovisat kan sägas innehålla väl beprövade metoder men också en hel del nya signaler. Dessa skall ses mot bakgrund av två faktorer. Den ena är svårigheten att i en mindre expansiv ekonomi få resurser till massiva sysselsättningsskapande insatser, den andra är vikten av att arbetsmarknaden fungerar smidigt, dels för att undanröja flaskhalsproblem, dels för att ge arbetstillfällen åt även den mer svårplacerade arbetskraften. De förslag som läggs fram har just till syfte att underlätta för oss i framtiden att klara sådana problem.

Det mål som skall vara vägledande för politiken i framtiden liksom hittills är full sysselsättning, arbete åt alla. Denna arbetslinje i politiken är kanske det främsta arvet som vi har med oss in i 1980-talet. I en värld av ökad arbetslöshet och ibland en förfärande tolerans gentemot höga arbetslöshets-tal är det viktigt att vi slår fast en strävan som skall vara att alla som söker arbete också skall få tillfälle till det. Arbetets värde för individer och samhälle har värtaligt utvecklats också i propositionen – i alltför vackra ord, för att nu tala med Anna-Greta Leijon.

Jag skall inte upprepa vad som står i propositionen utan endast betona också den sociala sidan av saken. En effektiv arbetsmarknadspolitik är också det bästa socialpolitiska medlet. Kostnader som läggs ner inom arbetsmarknadspolitiken innebär ofta direkta besparingar inom exempelvis social- men också utbildningspolitik. Man måste alltså se till totaleffekten då man överväger arbetsmarknadspolitiska satsningar.

Vad som sagts i debatten andas en grundläggande samstämmighet mellan regering och opposition om arbetsmarknadspolitikens mål och allmänna inriktning. Om inte annat har ju Lars-Ove Hagberg sagt att det råder samstämmighet mellan socialdemokraterna och regeringsidan.

Ja, stämmer det om man tar i beaktande att det finns hela 28 reservationer och 3 särskilda yttranden? Jag vill nog påstå att talet om den grundläggande enigheten trots allt stämmer. De flesta reservationerna gäller egentligen detaljer i politiken. En del av dem är så näraliggande utskottsmajoritetens förslag att man måste vara någonting av finsmakare för att upptäcka skillnader; som exempel vill jag nämna reservationerna 10, 12 och 14. På en punkt finns emellertid stor spännvidd, och det gäller de ytterligare 1 500 milj. kr. som socialdemokraterna vill satsa på beredskapsarbeten under kommande år.

På konjunkturbedömningen har vi en likartad syn inom utskottet, dvs. att det kan bli svårt höst och vinter. Därför behövs det insatser som är betydligt

större än de vi f. n. har. Men det åligger regeringen och arbetsmarknadsmyndigheterna att i vanlig ordning bevaka både sysselsättningsläget och utbildningsbehovet och ge medel för att klara detta. Det socialdemokratiska yrkandet om 1,5 miljarder ytterligare synes i det ljuset mycket märkligt. Regeringen kan ju använda finansfullmakten, men den kan också återkomma till riksdagen och på tilläggsbudget få en resursförstärkning – en ordning som f. ö. tillämpades inte minst under den socialdemokratiska regeringsperioden. Det yrkandet tyder kanske mera på samma tankeord som i den märkliga argumentering socialdemokraterna förde i motionen 2191, vilken jag redan har kommenterat. Påståendena i den motionen är så anmärkningsvärda att man kunde förledas att tro att socialdemokraterna har förväxlat en del av motionstexten med kommunisternas: de kan ibland kosta på sig den typen av obestyckta beskyllningar.

När det gäller arbetsmarknadsverkets framtid på kort och lång sikt påtalas den centrala roll som platsförmedlingen måste få i arbetet. Vidare hänvisas till det s. k. PLOG:s förslag, som skulle ge ökat utrymme åt individuell platsförmedling. Även om medelsramarna kan sätta upp begränsningar för förslagets fullständiga utbyggnad, finns det säkert mycket positivt att hämta ur detta utredningsarbete. Min bedömning är dock att den praktiska nyttan inte når samma höjder som de teoretiska förhoppningar som knyts till det. Organisatoriska förändringar och nya benämningar på befattningshavarna löser bara en del av de svårigheter man kan stå inför. Utskottet hade satt ett – om än litet – frågetecken när det gäller att föra ut reformen i praktiken. Det gäller t. ex. avsnittet om att tillvarata de specialkunskaper som finns inom arbetsvägledningen.

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag om att en parlamentarisk utredning tillsätts för att se över förutsättningarna att frigöra resurser för platsförmedlingen men också göra avgränsningar och omprioriteringar när det gäller de totala arbetsuppgifterna för arbetsmarknadsverket. Detta är f. ö. tankegångar som arbetsmarknadsutskottet redan våren 1979 anmälde inför kammaren. Även om den parlamentariska utredningen skall göra ett mycket grundligt och djupgående arbete när det gäller AMS framtida kompetens och uppgifter, skall det ändå vara möjligt att utan att avvakta utredningens förslag föra över vapenfrifrågor och omhändertagande av flyktingar till annat organ. Trots att inte alla detaljer finns redovisade blir utredningens uppgifter mycket omfattande. Det är dock inte fråga om att vare sig slå sönder arbetsmarknadsverket eller försvaga dess möjligheter att föra en effektiv arbetsmarknadspolitik. Utredningsarbetet skall dessutom bedrivas med öppenhet och med sådana grundläggande linjer att farhågorna i reservationen är omotiverade.

Reservationerna 6 och 7 avser reduktion av starthjälpsbelopp resp. slopande av traktamente vid dubbelbosättning. När det gäller det förstnämnda menar vi att flyttning oftast är förenad med stora uppoffringar, både personliga och ekonomiska. Därför är vi inte beredda att sänka starthjälpsbeloppet, som centerpartisterna i utskottet önskar. Jag yrkar alltså avslag på reservation 6. I reservation 7 vill man behålla traktamente vid dubbelbosätt-

ning. Om detta är att säga att regeringens förslag innebär kraftiga förbättringar av flyttningsbidraget som helhet. Man skall heller inte bortse från det avdrag som finns för kostnader vid dubbel bosättning. Därför är vi från utskottet beredda att följa regeringsförslaget och avstyrka reservation 7.

Fru talman! Jag har inte för avsikt att kommentera varje reservation. De är ganska många, flera är nog så marginella och dessutom är några följdreservationer. F. ö. kommer utskottskamrater i senare inlägg att bemöta de allra flesta av de framförda reservationerna. Jag ber därför att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hela hemställan i betänkande 21.

På en punkt kan sägas att kammaren har förekommit ett av förslagen i det här betänkandet, och det gäller det nya omställningsbidrag som regeringen föreslår och som utskottet tillstyrker. Detta omställningsbidrag var ju ett av inslagen i det stöd till varvsanställda och varvsföretag som kammaren indirekt biföll genom att ställa sig bakom uppläggningsen av de varvsbeslut vi tog häromdagen. Jag hade då anledning att anmäla de principiella fördelar som detta omställningsbidrag har jämfört med en isolerad anställningsgaranti. Bl. a. är det rättvist. Omställningsbidraget underlättar lösandet av lokala sysselsättningskriser. Avsikten är att det skall sättas in då de lokala förmedlingsresurserna inte räcker till. Det gäller alltså driftsinskränkningar som berör minst 300 personer, men åtgärderna kan komma i fråga även vid mindre antal.

På en annan punkt finner utskottet det mycket värdefullt med den rekryteringsstimulans som arbetsmarknadsministern vill rikta direkt till tillverkningsindustrin. Av två skäl är det förslaget positivt. Det ena är att det kan bli svårt att upprätthålla industrisysselsättningen de närmaste kvartalen. Det andra är att man vill få tillverkningsindustrin att expandera, för det är ju den grenen som skall bära så mycket.

Rekryteringsstimulansen kommer att beräknas på den nettoökning på de olika arbetsplatserna som sker mellan den 1 april i år och den 31 mars 1982.

Beredskapsarbetena har dragits ned i antal, och det innebär att det finns utrymme för en ökning då sysselsättningen återigen börjar svikta. Det finns outnyttjad kapacitet då det gäller beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning. Denna kapacitet kommer väl till pass i en pressad konjunktur kommande vinter.

Det totala anslag som regeringen föreslår i anslutning till budgetpropositionen och kompletteringspropositionen uppgår till dryga 12 miljarder kronor. Av intresse är inte bara det mycket höga penningbeloppet och den stora satsningen som sådan, utan också den fördelning som anslaget har. En stark betoning ligger på beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning, men också stödet till arbetshandikappade har fått en stor uppräknings. Det är nu nära 4 miljarder kronor som går till handikappade inom arbetsmarknaden.

Den rena arbetslöshetsersättningens andel är bara dryga 10 %. Nära 90 % går alltså till andra insatser. Internationellt är denna satsning på sysselsätt-

ningsskapande åtgärder anmärkningsvärt hög. I t. ex. Danmark är förhållandet det omvända, dvs. bara drygt 10 % går till kringinsatser, medan 85 å 90 % går till arbetslöshetsunderstöd.

På ett par punkter i betänkandet gör utskottet tillkännagivanden till regeringen. En gäller beredskapsarbeten i AMS egen regi, där vi beträffande verksamheten för specialanvisade hänvisar dels till vad utskottet förra året sade i den frågan, dels till att den avveckling av verkets förläggningar för specialanvisningar som nu pågår borde avvaktas.

Anledningen härtill är bl. a. den parlamentariska utredningen, men också att kommunerna skall ta ansvaret för social service gentemot de specialanvisade. Det finns också problem med en långt gående boendeintegrering.

Ett bifall till motionerna 1053, 1431 och 1839 innebär därför ett välbehövligt rådrum beträffande de förläggningar för specialanvisade som ännu inte är avvecklade.

På en annan punkt gör utskottet en markering som jag vill redovisa. Det gäller äldrestödet inom tekoindustrin. Detta stöd infördes 1977 till ett belopp av 171 milj. kr. Nästa budgetår var det 257 milj. kr. och innevarande budgetår 320 milj. kr. För kommande budgetår föreslås oförändrad summa, 320 milj. kr.

En högst betydande del av statens samlade insatser till tekoindustrin kommer just genom detta stöd. Regelsystemet föreslås dock något förändrat, i avsikt att hålla tillbaka importverksamhet och stimulera inhemsk produktion. Från facket och branschens organisationer har framförts farhågor för att det nya regelsystemet skulle innebära ett minskat stöd. Samma sak har länsstyrelsen i Älvsborgs län i en uppvaktnings påtalat för utskottet. Vi har i utskottet tagit fasta på den kritik och oro som har framförts och noterat att varken utskottets eller regeringens avsikt är att beskära det totala stödets omfattning. Därför föreslår vi att regeringen skall vara oförhindrad att göra justeringar som visar sig erforderliga för att säkerställa att äldrestödet till tekoindustrin under nästa budgetår får den totala omfattning som föreslagits i budgetpropositionen. En sådan jämkning kan ske så snart man överblickat effekterna. Därigenom säkras att den totala ramen om 320 milj. kr. kan utgå obeskuren till tekoindustrin.

Fru talman! Den arbetsmarknadspolitiska satsning som regeringen föreslår och utskottet förordar är ett uttryck för den höga ambition som finns att säkerställa en hög sysselsättning och undvika att människor förlorar sina arbeten. För detta finns det många motiv, men ett är viktigt, kanske det viktigaste: att ge de enskilda människorna ett meningsfullt arbete. Det har ett stort mänskligt och socialt värde.

Anf. 5 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! I början av sitt anförande sade Elver Jonsson att arbetslösheten inte kan accepteras som en regulator i den ekonomiska politiken. Jag vill fråga: Hur kan Elver Jonsson säga detta samtidigt som han ställer sig bakom vad regeringen har anfört i kompletteringspropositionen, nämligen

att AMS inte kan få de pengar verket begär därför att det finns obalanser i den ekonomiska politiken? Resonemanget stämmer inte. Elver Jonsson. AMS måste avstå från de pengar som verket bedömer oundgängligen nödvändiga för att det skall kunna hålla undan arbetslösheten just därför att regeringen accepterar arbetsmarknadspolitiken och därmed arbetslösheten som en regulator i den ekonomiska politiken. För Elver Jonsson gör väl inte plötsligt en annan bedömning av riskerna för arbetslöshet under senhösten och vintern än han gjorde när vi behandlade ärendet i utskottet? Eller tror han inte längre på den bedömning som arbetsmarknadsstyrelsen gör?

Elver Jonsson tycks vara ganska belåten med situationen på den svenska arbetsmarknaden. Han säger: Vi har hög sysselsättning, låg arbetslöshet och hög beredskap i arbetsmarknadspolitiken. Men den höga sysselsättning som vi är vana vid i detta land håller på att minska. Visserligen har det inte hänt något dramatiskt, men det är ändå en svag utveckling nedåt på gång. Och enligt bedömningarna för det närmaste året skall denna negativa utveckling fortsätta.

Arbetslösheten är låg, säger Elver Jonsson. Ja, internationellt sett är den det. Men de 90 000 heltidsarbetslösa tycker kanske ändå att de är för många. Och de 100 000 deltidarbetslösa är nog inte heller så nöjda. Och trenden, Elver Jonsson, visar att vi riskerar ännu högre siffror. Eniga bedömare från olika håll säger att vi riskerar en mycket hög arbetslöshet mot slutet av detta år och nästa år. Och den höga beredskapen är inte så hög som de myndigheter som har ansvaret på detta område vill att den skall vara. Dessa myndigheter bedömer riskerna för arbetslöshet som mycket stora med den politik som regeringen nu för och den borgerliga riksdagsmajoriteten ställer sig bakom.

Tyvärr är tiden för dessa repliker mycket kort. Jag får komma tillbaka med en del av de argument som jag har mot Elver Jonssons övriga punkter.

Anf. 6 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Jag läste föregående års protokoll från debatten om arbetsmarknadspolitiken. Jag kunde konstatera att det var dåvarande arbetsmarknadsministern och Anna-Greta Leijon som då omfamnade varandra hejdlöst. I dag hann Elver Jonsson före arbetsmarknadsministern i denna omfamning. Det ser ut att råda stor samstämmighet om själva inriktningen av arbetsmarknadspolitiken. Jag beklagar det, eftersom det finns stora motsättningar i dagens samhälle.

Vart är vi på väg? Det verkar som om Elver Jonsson, arbetsmarknadsutskottet och regeringen egentligen är ganska nöjda med nuvarande läge - även om de säger att det är fara å färde. Men vi är redan på väg mot ett allvarligt läge. Hur skall vi kunna hejda denna utveckling? Hur skall vi ordna arbete åt alla? Elver Jonsson säger ju att det är skada att människor är arbetslösa. Skall vi följa långtidsutredningen och ha fler deltidarbetande? Skall vi dela upp sysselsättningen på fler som inte arbetar full tid? Är det på detta sätt, Elver Jonsson, som vi skall nå målet arbete åt alla? Jag vill ha svar på den frågan. När det gäller arbetstiden säger arbetsmarknadsministern i proposition 126

att vi skall öka arbetsvolymen. Jag uppfattar det så att "arbete åt alla" betyder att alla skall ha ett arbete, helst full tid. En del kanske inte kan arbeta absolut full tid, men de flesta kan göra det.

Sedan vill jag att Elver Jonsson skall svara på en annan fråga. Han har lyckats få utskottssekreterarna att i betänkandet skriva att det är grova vantolkningar av propositionen som kommer fram i motion 2112 och att det knappast är meningsfullt att ta upp en seriös diskussion. Jag skulle vilja ha reda på vad som är vantolkningar. Är det vantolkningar att säga att arbetslösheten ökar, att riktlinjerna är för svaga eller att det kommer att bli mer flyttlasspolitik? Det är ju sådant man pläderar för och anser nödvändigt. Innan man skriver på detta sätt bör man precisera var våra vantolkningar av regeringens proposition finns.

Såvitt jag förstår erkänner man från regeringens sida att arbetslösheten skall öka. Inte minst arbetsmarknadsministern har gjort sina profetior. Och Elver Jonsson ställer tydligen också upp på geografisk och yrkesmässig rörlighet framöver. Svara på frågan om var vantolkningarna finns!

Anf. 7 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Lars-Ove Hagberg anklagar oss både för att vi tar för lätt på vår uppgift och för att vi anser att vpk-motionen innehåller vantolkningar. Jag står fast vid att vpk i motionen gör väldigt många oriktiga påståenden, som det inte finns anledning att föra någon seriös diskussion kring. Detta har vi redovisat på s. 39 i utskottsbetänkandet, och jag behöver därför inte läsa upp det.

Det talas också mycket om andra saker, som i och för sig kan vara intressanta men som inte har med arbetsmarknadspolitiken att göra. Från kommunistiskt håll ställs krav på ett helt annat samhälle, där man tänker sig insatser och åtgärder som vi av olika skäl helt avvisar.

När det gäller att vi skulle ta lätt på dessa frågor och inte vilja gå med på någon arbetstidsförkortning, kan jag meddela Lars-Ove Hagberg att riksdagen två gånger i vår har avvisat sådana förslag. Att vi skulle föra en stor diskussion om detta bara därför att vi inte kan bifalla sådana förslag är ganska onödigt.

Sedan vill jag, fru talman, säga att det är litet synd att Anna-Greta Leijon så ensidigt ägnar sig åt att uppträda som något slags olycksprofet. Hon säger att det säkert kan inträffa svåra saker här, att man måste göra någonting och att socialdemokraterna därför föreslår 1.5 miljarder för åtgärder. Hon säger faktiskt också att det nu är en svag nedgång. Men man vill redan nu sätta in en extra miljard, i stället för att, som annars hade varit normalt, vänta till hösten, då både regeringen och riksdagen kan återkomma.

Jag saknar också den kreativitet som jag har upplevt att Anna-Greta Leijon andra gånger haft förmåga att prestera. Visserligen hänvisar hon till en kort repliktid, men hon skulle kunna använda nästa replik till att nämna åtminstone ett enda förslag som är väsentligt annorlunda och som kan leda till någon förbättring av de svårigheter som hon nu påtalar.

När det gäller pengarna har man inte något särskilt originellt eller heroiskt

förslag. Regeringen har, som jag sade, finansfullmakten, och det går att återkomma till riksdagen och begära mera pengar. Vad jag vet har vi inte vid tidigare tillfälle vägrat att göra de insatser som visat sig vara nödvändiga.

Anna-Greta Leijon säger att jag talar för mycket om att vi har låg arbetslöshet och att den i internationell jämförelse är ganska hygglig. Varför gör jag det? Jo, Anna-Greta Leijon talar om den svenska arbetslösheten som om den vore jämförbar med engelska tal, och därför finns det anledning att påminna om att det inte handlar om sådana likheter. Men situationen på arbetsmarknaden är faktiskt bättre än den var då Anna-Greta Leijon satt i regeringen och svarade för arbetsmarknadspolitiken. Vad vi skall göra nu, Anna-Greta Leijon, är att se till att arbetslösheten i Sverige icke går upp till de tal som Anna-Greta Leijon var med om att godkänna under sin tid som minister. Därför behövs det stora insatser, och därför är vi beredda att ställa oss bakom det som har föreslagits.

Anf. 8 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att utskottet inte har någon täckning för sin bedömning att vår motion innehåller vantolkningar. Det är ett oriktigt påstående. På s. 39 har man inte redovisat vad det är som skulle vara vantolkningar. Våra förslag innehåller åtgärder som väl kan genomföras i en anpassad marknadsekonomi. Men Elver Jonsson anser tydligen att marknadsekonomi är statisk, att man måste följa den och att det inte går att rubba på dess utveckling. Jag tror att det går att få den något bättre även i det här stadiet av samhällsutvecklingen. Vi kan vända utvecklingen mot ett annat samhälle. Våra åtgärder är i det här hänseendet inte så förfärligt långtgående.

Det finns emellertid en fråga som är väldigt motstridig, Elver Jonsson. Å ena sidan bygger man förslagen på regeringens ekonomiska politik, som innebär ett stöd till storfinansien och en exportinriktning som inte ger industrin något ökat antal arbetstillfällen. Dessutom innebär den en bantning av den offentliga sektorn. Samtidigt talar man å den andra sidan om full sysselsättning. Hur skall man skapa denna fulla sysselsättning? Är det med deltidsarbeten? I så fall klingar det ju väldigt illa, när man samtidigt avvisar förslaget om en ordentlig arbetstidsförkortning. Tydligt skall man upprätthålla den fulla sysselsättningen genom att ställa kvinnor och ungdom utanför arbetsmarknaden eller låta dem jobba deltid.

Mot den här bakgrunden ställer jag den verkligt principiella frågan: Hur skall vi klara utslagningen? Hur skall ungdomarna få arbete på den reguljära arbetsmarknaden inom de närmaste åren? Var är åtgärderna? Man kan väl inte bara säga att arbetsmarknadspolitiken är begränsad till sina egna åtgärder i det sista ledet. Den måste ändå grunda sig på en politik som Elver Jonsson ställer sig bakom. Vilka möjligheter finns det för en ungdom att framöver få ett jobb på den reguljära arbetsmarknaden med den ekonomiska politik som regeringen företräder samtidigt som man säger att full sysselsättning har en särskild dignitet i de nu föreslagna åtgärderna? Det vore mycket intressant att få veta vad utskottets talesman har att säga på den punkten.

Vad det gäller utslagningen och inriktningen i det avseendet vill jag återkomma till att Elver Jonsson föregående år inte ville ställa upp på att motverka den. Utslagningen fortsätter alltså. Jag läste i tidningarna i går och i förgår att man numera framtvingar förtidspensionering för dem som är långtidssjukskrivna. Man utövar alltså ett tryck här för att undanhålla folk att det handlar om människor som är direkt arbetslösa och för att få bort dessa ur arbetslöshetsstatistiken. Jag tycker det är en oroväckande utveckling.

Anf. 9 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Ibland är Elver Jonsson en dålig lyssnare. Jag har inte sagt att vi i Sverige har lika stora problem som man har i Storbritannien i dag. Vad jag har sagt är att om vi inte ändrar den politik som nu förs, så finns det mycket stor risk för att vi om några år kommer att hamna där. Ingen i Storbritannien kunde för några år sedan föreställa sig att den arbetslöshet man hade så snabbt skulle kunna växa till de enorma siffror man nu har.

Vad vi har i Sverige är en ekonomisk politik som i väldigt stora stycken liknar den som man har fört i Storbritannien. Och vad vi har i Sverige är klara tendenser, som vi alla har varit eniga om i utskottet att bedöma på samma sätt, med risker för en mycket kraftig ökning av arbetslösheten mot slutet av året och under nästa vinter.

Eftersom man inte – tyvärr – kan räkna med att regeringen lägger om sin ekonomiska politik, att den ser till att vi får i gång bostadsbyggande och annat på den nivå som skulle vara nödvändig, har vi bara arbetsmarknadspolitiska åtgärder att ta till för att förhindra den här ökningen av den öppna arbetslösheten. Och de åtgärderna måste vi ta till nu, Elver Jonsson. Det går inte att skjuta problemen framför sig.

Elver Jonsson har svårt att bestämma sig för om han tycker att vi socialdemokrater har några förslag eller inte. Ibland är det så att vi inte har några förslag, ibland säger han att det är en enorm spännvidd när det gäller pengarna. Vi säger: Det är nödvändigt att man ger arbetsmarknadsstyrelsen de medel den behöver nu för att hinna planera ordentligt, så att vi inte skall få denna stora arbetslöshet.

Regeringen säger – och det instämmer Elver Jonsson i – att av statsfinansiella skäl har vi inte råd att ge arbetsmarknadsstyrelsen de här pengarna. Det är en väldig skillnad.

Vidare, Elver Jonsson: Varför har Sverige klarat sig så bra hittills? Varför har vi kunnat hålla arbetslösheten så låg? Två mycket viktiga skäl: Den offentliga sektorn har i Sverige under såväl konjunkturuppgångar som konjunkturedgångar ökat antalet anställda. Vi har haft en bra arbetsmarknadspolitik.

På båda dessa områden sviktar nu politiken. Därför kan vi med fasa se på utvecklingen framöver, om vi inte gör något. Men det är nu som den arbetsmarknadspolitiska beredskapen måste höjas, Elver Jonsson, om vi skall kunna klara den här situationen. Vi kan inte vänta månad efter månad.

Sedan, Elver Jonsson, när det gäller de långsiktiga frågorna så har vi socialdemokrater, som Elver Jonsson vet, en lång rad konkreta förslag i motioner och reservationer.

Anf. 10 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Anna-Greta Leijon säger att jag vet att det finns en lång rad socialdemokratiska förslag. Men det som är intressant är ju att Anna-Greta Leijon icke redovisar något enda när hon närmast patetiskt vädjar om att få sätta fingret på något som skulle vara väsentligt annorlunda än det utskottet har varit berett att ställa sig bakom.

Nu säger Anna-Greta Leijon med indignation att "jag har inte påstått att det är i Sverige som i England". Men fru Leijon har ändå så klart spelat på att publiken och den okritiske lyssnaren gärna skulle uppfatta det så när hon försöker blanda ihop inriktning och åtgärder som på något sätt skulle likna varandra – i ena fallet Ingemar Eliassons och Margaret Thatchers insatser. Och så skriver man denna mycket märkliga motion som man – som jag inledningsvis sade – rimligtvis har dåligt samvete för på socialdemokratiskt håll, eftersom man påstår att vi med öppna ögon bedriver en arbetslöshets-skapande politik. Sådant måste tillbakavisas.

Vidare säger Anna-Greta Leijon: Vi måste göra det nu, vi måste göra det före midsommar.

Nej, inte alls, för nu behöver man inte de här slantarna. Skulle de behövas kommande vinter, är vi beredda att vara med och backa upp att regeringen använder sin finansfullmakt men också att den kommer tillbaka till riksdagen och ber om pengar. Men det kan inte vara riktigt att när vi har ont om pengar så att säga dela ut dem redan på ett tidigt – för att inte säga för tidigt – stadium.

Vi är beredda att föra en aktiv och offensiv arbetsmarknadspolitik. Jag beklagar att Anna-Greta Leijon i sin klagan över de här förslagen icke har kunnat bidra med något tillskott i den debatten.

Lars-Ove Hagberg frågar: Vill ni ha full sysselsättning med deltidsarbete? Vill man vara litet elak, skulle man kunna svara: Vill ni kommunister införa deltid för *alla* med er sextimmarsdag?

När det gäller marknadsekonomi och andra ekonomiska system vill jag gärna säga att vi bekänner oss till en socialt styrd marknadsekonomi. Den har brister, och därför måste vi både förbättra den och vara påpassliga och se efter hur den fungerar. Men vi är beredda att satsa, inte bara på arbetsmarknadspolitik utan också på industripolitiska insatser som kan ge nya jobb. Det var ju det som Lars-Ove Hagberg efterlyste.

När det gäller de arbetsmarknadspolitiska instrumenten har jag i mina tidigare inlägg pekat på att det blir rekryteringsstöd till företag som anställer långtidsarbetslösa ungdomar, att det blir förhöjda lönebidrag för övergång från skyddat arbete till arbete i öppna marknaden, att det blir ett stöd för att underlätta omskolning vid lokala sysselsättningskriser, att det blir vidgad möjlighet att få vilande förtidspension och större möjlighet till arbetsmark-

nadsutbildning för 18-19-åringar m. fl. Kom inte och säg att vi inte är beredda att göra insatser för att ge människor jobb!

Förste vice talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. II ALF WINNERFORS (m):

Fru talman! För ett år sedan kom det ut en liten bok som kunde ha skakat oss politiker som sysslar med arbetsmarknads- och näringspolitik. Den hette helt enkelt Rätten till lättja. Ni tror kanske att författaren är någon kåsör eller att det är samma person som har skapat filmen Sopor. Men så är det inte. Boken är sannerligen inte skämtsam.

I inledningen sägs bl. a.: "Kärleken till arbetet, en dödsmärkt lidelse driven till sådana ytterligheter att den försvagar människans livskraft och bryter ned hennes avkomma. I stället för att kureras denna sinnesförvirring har präster, ekonomer och moralister gjort arbetet till något heligt."

På fullt allvar förs t. o. m. kravet på rätten till lättja fram som ett politiskt krav.

Boken skrevs 1880, och författaren är den franske socialisten Paul Lafarque. Den översattes till svenska 1980, och det förklarar i någon mån saken. Vid slutet av 1880-talet såg det minst sagt annorlunda ut för de människor som då fick slita – det var många fler arbetstimmar då än åtta om dagen – och därtill för en mycket låg lön. Dessutom var författaren som sagt socialist långt, långt ute på den politiska skalans vänsterkant, där man möjligen på fullt allvar kan diskutera på det här sättet.

I dag låter Rätten till lättja merå som en ingrediens i den efterlängtrade semestern. I dag står vi inför ett rakt motsatt och helt annat problem, nämligen att förverkliga rätten till arbete.

Jag har tidigare i flera kammardebatter deklarerat min syn på arbetets roll i varje människas liv. Att få göra en arbetsinsats, att ha en betydelsefull uppgift tillsammans med andra människor – i hemmet eller på arbetsplatsen eller på fritiden – upplevs positivt av alla människor. Den enskilde utformar sin identitet genom att just aktivt delta i en gemenskap som under en stor del av livet utgörs av arbete.

Jag tror således inte på talet om att en del människor är lata och att detta är något som man inte kan göra någonting åt. Jag utgår ifrån – och jag förutsätter att alla i det här huset också gör det – att varje individ innerst inne och alltifrån födseln vill uträtta någonting. Alla vill innerst inne ha ett arbete, och de allra flesta får stimulans och vägledning i sin utveckling av föräldrar, lärare, ungdomsledare och arbetsledare. Men en liten procent av varje årskull barn och ungdomar får inte stimulans, får inte stöd, får inte vägledning. Därigenom uppstår risk för att de skall kallas lata, risk för att de kommer utanför gemenskapen och risk för att de blir vad vi kallar utslagna.

Det gäller alltså för oss att erbjuda varje människa en möjlighet till sysselsättning, en möjlighet till ett jobb. Men om det också gäller att som

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

förälder och som vuxen, som vägledare, som chef eller som arbetskamrat på en arbetsplats stimulera, stödja och utveckla, så blir det inte tillräckligt att bara erbjuda ett arbete. Vi måste också på sikt ha ambitionen att erbjuda ett meningsfullt arbete. Vi måste stimulera varje individ att ägna sig åt en meningsfull sysselsättning, att göra någonting av sina resurser. Vi måste med andra ord ställa krav.

Låt mig nu stanna inför hur vi över huvud taget skall kunna skapa nya jobb i syfte att nå målet full sysselsättning.

Arbetsmarknadsministern uttalar med instämmande av utskottets majoritet att det avgörande är den ekonomiska politiken. Det gäller att skapa förutsättningar för ekonomisk tillväxt, att minska underskotten i statsbudgeten och bytesbalansen. Det gäller att öka industriproduktionen. Frågan om den ekonomiska politiken tillhör egentligen finansutskottets beredningsområde, framhåller utskottet. Detta är förvisso sant, liksom att den ekonomiska politiken skall ägnas en särskild debatt under riksmötets sista två dagar i nästa vecka. Men den ekonomiska politiken har en grundläggande betydelse för storleken av behovet av arbetsmarknadspolitik och olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder och inte minst för kravet på enorma miljardbelopp.

Det här motiverar några mer övergripande synpunkter. Därtill kommer att socialdemokraterna i sin partimotion kommit med ett påstående som är plump och oförsäkamt. Jag hoppas med tanke på politikernas goda anseende att det har inträffat ett olycksfall i arbetet. Socialdemokraterna påstår faktiskt att regeringen och de borgerliga partierna med öppna ögon fört en arbetslöshetsskapande politik. Jag förutsätter att Anna-Greta Leijon som företrädare för den socialdemokratiska riksdagsgruppen i den här debatten beklagar övertrampet. Ni kan och ni skall kritisera oss för den förda politiken. Men att påstå att vi avsiktligt utformar vår politik så att antalet arbetslösa skall öka är destruktivt, och sådana debattmetoder gagnar inte saken.

Efter denna parentes måste jag få göra en annan reflexion. Regeringsförslagen om den långsiktiga sysselsättningspolitiken borde väl grunda sig på det arbete som utfördes av den sysselsättningsutredning som tillsattes av den socialdemokratiska regeringen år 1974. Utredningen arbetade i nära sju år. Utredningsarbetet kostade 11 miljoner. Enligt uppgift var 300 personer sysselsatta, helt eller delvis, av utredningen. Vad blev resultatet? Majoritetsförslaget hade två huvudinriktningar – dels en kraftig expansion av den offentliga sektorn, dels ökad planering, ökad planhushållning och ökad statlig styrning av näringslivet. Det var med andra ord förslag som ytterst gällde, liksom nu frågan om s. k. löntagarfonder, vilket slag av samhällssystem vi vill ha.

Arbetsmarknadsministern berör i sin proposition sysselsättningsutredningen mera i förbigående. Jag förstår honom! Jag har också noterat att regeringens arbetsmarknadspolitiska riktlinjer och förslag har större likhet med innehållet i moderaterna Margaretha af Ugglas och Sten Svenssons reservation, som var fogad till sysselsättningsutredningens slutbetänkande.

Jag har också gjort den iakttagelsen att arbetsmarknadspolitikerna i den socialdemokratiska riksdagsgruppen inte hämtat särskilt mycket inspiration i sysselsättningsutredningens majoritetsförslag.

Om vi skall kunna skapa nya arbetstillfällen måste vi föra en ekonomisk politik och en näringspolitik som skapar förutsättningar för lönsamhet i det svenska näringslivet. Detta torde framstå som en självklarhet. Lika självklart är att skall vi få människor och företag att investera kapital i en utbyggnad av en verksamhet, på ett nytt projekt eller på en ny produkt måste bedömningarna om god lönsamhet och räntabilitet vara ganska säkra. I dag är kostnadsläget för högt. Vi har fortfarande svårt att tävla med konkurrerande företag ute på världsmarknaden.

Visst blev avtalet mellan SAF och LO måttfullt. Visst blev även övriga avtal måttfulla. Och visst lyckades man undvika en uppslitande och dyr storkonflikt. Men parterna på arbetsmarknaden måste nu i sina analyser och avvägningar prioritera anställningstryggheten. Vad har vi löntagare för utbyte av nominella lönehöjningar som indirekt försämrar tryggheten? Fråga den friställda! Fråga den arbetslöse! Hon eller han som alltmer börjar förstå vad de fackliga organisationernas lönepolitik eller vad den s. k. solidariska lönepolitiken på lång sikt egentligen innebär, blir ännu mer orolig över framtiden. När därtill läggs att det på sikt blir allt kärvare att låna pengar utomlands till de miljardbelopp som vår arbetsmarknadspolitik kostar och kan komma att kosta, då har varje enskild svensk verkligen anledning att känna sig oroad.

Jag har stor respekt för Anna-Greta Leijons engagemang och intresse när det gäller arbetsmarknadspolitik. Men av det sätt att döma på vilket hon resonerar och det sätt på vilket hon faktiskt försöker så splittring mellan mittenpartierna och oss moderater, så frestas man att tro att hon skall skaffa svensken jobb i första hand genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Menar Anna-Greta Leijon att det inte spelar någon roll vilken ekonomisk politik som bedrivs?

Det skulle vara väldigt bra om hon ville svara på frågan: Instämmer inte Anna-Greta Leijon i tesen, att det bästa sättet att skapa nya jobb är att företagen går med vinst och att vi kan sälja varor ute på världsmarknaden?

Vidare sade Anna-Greta Leijon i en passus i sitt inledande inlägg att den höga räntenivån hade skapat särskilda och stora problem för en del företag. Ja, visst kan det vara så, men snälla nån, vi måste ju också beakta inkomstsidan. Åtskilliga företag får samtidigt större ränteinkomster genom den höga räntan. Men det kanske inte är det viktigaste argumentet. Det viktigaste argumentet – och det tycker jag att Anna-Greta Leijon också skall väga in i sitt resonemang – är hur stor del av ett företags kostnader som räntekostnaderna utgör i förhållande till arbetskraftskostnaderna.

Mitt resonemang är inte minst realistiskt när det gäller alla de företag som står inför krissituationer. I ett företag som år efter år har gått allt sämre och där minskande vinster utbytt mot ökande förluster känns behovet av radikala, okonventionella lösningar allt starkare. I åtskilliga företag har de

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

anställda man och man emellan exempelvis diskuterat tillfälliga lönesänkningar som en av många lösningar för att radikalt sänka kostnaderna. helt enkelt för att överleva. I motion 2111 av Bengt Wittbom m. fl. framförs sådana tankar. Där anförs också exempel på företag, i vilka sådana lösningar prövats eller diskuterats.

Utskottets majoritet säger visserligen att "det är ett gemensamt intresse för företag och anställda att bevara anställningstryggheten och hålla sysselsättningen uppe, särskilt i tider av nedgång i näringslivet". Vi moderater vill med det särskilda yttrandet nr 1 i anslutning till arbetsmarknadsutskottets betänkande 21 markera att vi måste gå i närkamp med denna "heliga ko".

I den socialdemokratiska reservationen nr 2 värjer man sig för detta nytänkande. Stelbent och nästan reaktionärt – utan förmåga att möta förändringar och svårigheter med nödvändig flexibilitet – missförstår man i stället motionärerna. Man påstår att de föreslagna åtgärderna ensidigt belastar de anställda. När ett företag går dåligt drabbas också ägarna. Det vet kammarens ledamöter. I många aktiebolag, som gått dåligt under senare år, har utdelningar exempelvis uteblivit. Det känner ni också till. Socialdemokraterna föredrar vidare att tala om kravet på en vidareutveckling av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Medbestämmandelagen ger redan i dag stora möjligheter till stort inflytande och stort ansvar för företags skötsel. Det gäller att utnyttja dessa möjligheter. Vidare vill socialdemokraterna ha ökat ekonomiskt inflytande för de anställda genom anordningar av typ löntagarfonder. Menar verkligen ni socialdemokrater att jobben i ett icke lönsamt företag eller i ett företag som befinner sig i akut kris skall räddas med kollektiva löntagarfonder? Hur skall det gå till?

Kom inte med argumentet att vi måste ha löntagarfonder för att täcka kapitalbristen. Det finns kapital, men det finns inte investeringsvilja. Vem vill satsa kapital i ett projekt som inte ens ger bankränta?

Det har helt enkelt blivit så att företag tjänar mer på räntor än på själva rörelsen. Det har gjorts en studie av 47 börsbolags årsredovisningar för 1978, och denna studie visar att ränteinkomsterna i genomsnitt motsvarade 43 % av dessa företags sammanlagda vinster. De totala vinsterna för dessa företag var 7 miljarder kronor. Därav utgjorde ränteinkomsterna nära 3 miljarder. Här saknades minsann inte kapital. Men det saknades lönsamma projekt. Och då skapas dess värre inga nya sysselsättningstillfällen.

Fru talman! Arbetsmarknadspolitik och arbetsmarknadspolitiska riktlinjer och principer hör intimt ihop med den ekonomiska politiken. Jag har här berört en del av de övergripande frågorna.

Avslutningsvis vill jag understryka den politiska enigheten om varje människas rätt till ett arbete. Detta kräver inte bara en ekonomisk politik som leder till ett rikt och varierat utbud av jobb. Det krävs också en effektiv arbetsmarknadspolitik och en ständig förfining och förbättring av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Jag vill här särskilt peka på nödvändigheten av rörlighet och flexibilitet.

Vi är alla dess värre ense om att vi befinner oss i en nedgångskonjunktur.

Det kan med andra ord bli kärvare för de redan arbetslösa men också för de många som i dag hotas av varsel och uppsägning. Därmed ökar kravet på att nalkas problemen än mer okonventionellt, att ompröva gamla sanningar och att pröva nya vägar.

Anna-Greta Leijon beskyllde oss moderater för att vara djupt konservativa. Tack för det! Den konservativa metoden, Anna-Greta Leijon, betyder bl. a. att man skall ta vara på det allra bästa av det gamla och väga det samman med det allra bästa av det nya. Den metoden är en bra metod när vi står inför dessa svåra problem.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

I detta anförande instämde Sten Svensson (m).

Anf. 12 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Alf Wennerfors sade att jag försökte så splittring mellan mittenpartierna och moderaterna. Men såvitt jag vet har man lyckats klara det ganska bra själv – om jag inte tar alldeles fel är moderaterna inte längre med i regeringen. Jag tror alltså inte att ni behöver den hjälpen.

Det är plumpet och oförskämt att skriva som vi gjort i motionen, att trepartiregeringen var den första regering som sedan 1930-talet med öppna ögon fört en arbetslöshetsskapande politik, säger Alf Wennerfors. Jag tar inte tillbaka ett ord av det, Alf Wennerfors. Det kan också vara ett svar som jag inte tidigare hann lämna till Elver Jonsson.

Det är inte fråga om destruktivitet från oss. De som är destruktiva i dag är de som har ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Låt mig bara nämna två siffror och fråga Alf Wennerfors: Varför är det närmare 4 000 människor färre i beredskapsarbeten nu i år än det var för ett år sedan? Varför är det över 17 500 människor färre i arbetsmarknadsutbildning nu än det var för ett år sedan? Var tror Alf Wennerfors att de människorna finns? Ja, inte är de i arbete på öppna arbetsmarknaden. De är arbetslösa. De skulle inte ha behövt vara det. Svaret på frågorna är att politiken är den destruktiva faktorn, och påståendet i den socialdemokratiska motionen är tyvärr riktigt.

Och precis som Alf Wennerfors har sagt: Arbetsmarknadspolitiken är bara en del av den ekonomiska politiken, och grunden för den nuvarande situationen är brister i den ekonomiska politiken – bl. a. att man i ingången till konjunkturedgångar stramar åt på ett sätt som alla bedömare är helt eniga om inte kan leda till något annat än ökade svårigheter på arbetsmarknaden.

Alf Wennerfors talar om svårigheterna för företagen i det borgerligt styrda Sverige. Jag minns valrörelsen 1976. Då sades det, att blev det bara borgerligt styre, då skulle företagsamheten blomstra som aldrig förr i det svenska samhället. Alf Wennerfors eget inlägg är ett bevis på att det inte blev på det sättet.

Det är inte lättja vi behöver i samhället, det håller jag med om. Det är alla människor i arbete. Men det ger man dem tyvärr inte chans till med den borgerliga politiken.

Anf. 13 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Litet raka och rena besked kommer det i alla fall från Alf Wennerfors. Jag skulle vilja börja med att bemöta det som sades om lättja. Jag tycker att Alf Wennerfors skall vända sig till sina bröder – tilltalsformen är väl sådan på den borgerliga sidan: broder och bröder. Och dessa bröder kanske Alf Wennerfors företräder. Det är de som dömer ungdomar och andra till lättja och sätter stämpeln på människor att de är lättjefulla. Just den reaktion som finns ute i vårt samhälle i dag, och som är så farlig, kommer därifrån. Jag tycker att Alf Wennerfors skall vara mycket försiktig när han talar om lättja och att han verkligen skall ta itu med sina bröder vad gäller den frågan.

Sedan till den ekonomiska politiken, som naturligtvis är avgörande i sammanhanget. Jag förstår att moderaternas politik går ut på att vi skall sänka lönerna och jobba mer övertid. Då blir det högre vinster i företagen. och därigenom kan det bli ett och annat arbete. Men Alf Wennerfors kanske glömmet att samtidigt som man får högre vinster görs omfattande rationaliseringar – bortrationaliseringar av personal och rationaliseringar genom ny teknik, arbetstillfällen som inte ersätts.

Både Alf Wennerfors och jag har väl erfarenhet av arbetsmarknaden och vet hur det förhåller sig med meningsfullt arbete. Under hela min tid i arbetslivet har jag fått vara med om att det meningsfulla i arbetet undan för undan har tunnats ut. Det har varit Alf Wennerfors bröder som stått för det: Man har styckat upp arbetena, skilt dem från varandra, man har inte haft någon övergripande bild. Yrkeskunskaperna har kommit i andra hand. Det har blivit mer övervakande funktioner, det har blivit monotont och den psykiska pressen har ökat. Att sedan komma och säga – som den moderate Alf Wennerfors gör – att vi skall ha rätt till arbete, och meningsfullt arbete, samtidigt som lönerna skall sänkas och övertiden ökas, medan andra får stå utanför arbetsmarknaden, det tycker jag är litet magstarkt.

Anf. 14 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! får jag bara fråga herr Hagberg vilket han väljer – att man bara nominellt höjer lönerna och struntar helt i vad det har för verkningar på anställningstryggheten? Om han väljer en sådan utväg, förespråkar han en politik som jag inte kan instämna i. Vi måste nu se litet annorlunda på dessa frågor och pröva nya vägar för att säkerställa det viktigaste för varje anställd löntagare i vårt samhälle, nämligen tryggheten i arbetet.

När det sedan gäller Anna-Greta Leijons svar till mig blir jag verkligen besviken. Hur såg det ut 1976. Anna-Greta Leijon? Då började landet uppleva den kris som vi verkligen befann oss i och som berodde på en felaktig ekonomisk politik som hade förts av socialdemokraterna. Kostnadsläget var då så högt att vi icke kunde konkurrera med våra varor ute på världsmark-

naden. Vilka minskningar av antalet jobb som detta har medverkat till att skapa vet Anna-Greta Leijon lika väl som jag. Den borgerliga regeringen försökte att successivt rätta till förhållandena genom olika åtgärder.

Den offentliga sektorn hade samtidigt börjat expandera, och det tar lång tid innan vi på det området kan komma fram till den storlek som är anpassad till landets resurser.

Låt mig gå tillbaka till 1976. Jag tror faktiskt inte att någon borgerlig politiker skulle ha sagt till Anna-Greta Leijon att ni med avsikt skulle ha fört den här politiken, för att försätta landet i kris. Det skulle vara mig mycket främmande att uttrycka mig på det sättet. Men Anna-Greta Leijon t. o. m. fäster det på papper, i sin partimotion, och upprepar dessutom från denna talarstol att hon inte tar tillbaka ett enda ord. Detta är mycket beklagligt med tanke på politikernas anseende.

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Till Alf Wennerfors vill jag säga att jag väljer en politik för rättvis fördelning av landets resurser både i vad det gäller inkomster och i vad det gäller de ändamål som de får gå till. De skall inte kunna investeras för spekulation eller på områden där de bara berikar de redan rika. Under de gångna åren har snedfördelningen faktiskt ökat ytterligare, och det kan Alf Wennerfors inte bestrida. De skattediskussioner som moderaterna för syftar ju till en ännu större snedfördelning än vad som i dag förekommer.

Detta är det som Alf Wennerfors väljer. Han väljer då också att priset för behållet arbete skall vara sänkta inkomster och ökad arbetstid. Det skall vidare bli rationaliseringar och bantningar av den offentliga sektorn. Det är vad Alf Wennerfors väljer. Det är det sätt som han såvitt jag kan förstå vill säkerställa rätten till arbete på. Var det meningsfulla i arbetet skall ligga, mitt i denna gigantiska snedinriktning när det gäller fördelningspolitiken, kan jag inte förstå. Samtidigt går ju mängder av resurser som skapas i vårt samhälle till improduktiva ändamål.

Jag tycker att Alf Wennerfors borde ha någon skam i kroppen när han säger att vi skall ha rätt till arbete och även till ett mera meningsfullt arbete. Det betraktar jag som hyckleri i den politiska debatten.

Anf. 16 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Jag vill inskränka mig till att fråga Alf Wennerfors varför det nu i år är närmare 4 000 färre människor i beredskapsarbete än förra året och varför det är över 17 500 människor färre i arbetsmarknadsutbildning än förra året. Varför är arbetslösheten högre nu, Alf Wennerfors?

Anf. 17 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Herr Hagberg säger att han står för en rättvis fördelning av landets resurser. Då vill jag fråga honom: Är det en rättvis fördelning när vi i vårt land för en lönepolitik som försätter allt flera företag i svårigheter, ja, t. o. m. i konkurs, vilket ytterst drabbar hans och mina kamrater? Tycker han att det är en rättvis fördelning? Det kan jag inte ställa upp bakom. °

När det gäller orsakerna till utvecklingen på arbetsmarknaden, Anna-Greta Leijon, vet både hon och jag att de borgerliga regeringarna och de borgerliga partierna sedan 1976 har försökt att rätta till den ekonomiska politiken och skapa förutsättningar för att åstadkomma nya jobb.

Vi har ännu inte helt lyckats, och det beror på en hel del omständigheter. Bl. a. är vi inte ensamma om att ha problem. Vi har också fortfarande svårigheter när det gäller vårt stora behov av t. ex. importerad olja.

Vi har alltså fortfarande en hel del problem att brottas med som skapar svårigheter på arbetsmarknaden i form av viss ökad arbetslöshet. Med tanke på alla de svårigheter som vi har bakom oss och de svårigheter som vi ännu har är ändå arbetslösheten väldigt liten. Anna-Greta Leijon. Den är inte på något sätt acceptabel, men den är inte katastrofal i jämförelse med många andra länders mycket höga arbetslöshetssiffror. Här är vi, såvitt jag förstår, helt överens om att för de människor som blir arbetslösa skall vi ställa upp så mycket vi någonsin kan. Men Anna-Greta Leijon vill ju främst lösa problemen med arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag säger inte nej till dem, men jag vill i första hand lösa problemen genom att föra en riktig ekonomisk politik som skapar förutsättningar för nya jobb i näringslivet.

Förste vice talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 18 ARNE FRANSSON (c):

Fru talman! Rätten till arbete är en av de grundläggande mänskliga rättigheterna. Denna rättighet skall gälla ungdomar såväl som äldre, kvinnor såväl som män. Ett meningsfullt arbete har stor betydelse för den personliga utvecklingen för varje människa.

När riksdagen i dag har att ta ställning till 1980-talets arbetsmarknadspolitik är det viktigt att målet, den fulla sysselsättningen, intar den speciella ställning som den bör göra. Att ha ett arbete innebär en ekonomisk trygghet för individen samtidigt som det skapar självkänsla och social gemenskap. Att drabbas av arbetslöshet innebär för många människor en personlig tragedi. Risker för utslagning är stor. Därför är det nödvändigt att bibehålla en hög ambition när det gäller sysselsättningspolitiken.

Utformningen av den ekonomiska politiken är naturligtvis av avgörande betydelse för våra möjligheter att upprätthålla den fulla sysselsättningen. Vi måste föra en ekonomisk politik som leder till att vi skapar nya arbetstillfällen inom tillverkningsindustrin och inte minst då inom de mindre och medelstora företagen. Ett decentraliserat näringsliv innebär att arbetstillfällen kan skapas där arbetskraften finns. Satsning på de alternativa energikällorna kommer att ge värdefulla sysselsättningsmöjligheter. Vi måste bli mer konkurrenskraftiga gentemot andra länder så att vi kan finna avsättning för våra produkter.

En positiv utveckling inom tillverkningsindustrin är den bästa garantin för att vi skall skapa förutsättningar för en fortsatt utbyggnad av den offentliga sektorn. Att utbyggnaden under 1980-talet inte kan ligga på samma höga nivå

som under 1970-talet torde stå klart för alla, men en viss utbyggnad är nödvändig för att klara av t. ex. sjukvård och barnomsorg.

Även inom den offentliga sektorn är besparingsåtgärder nödvändiga med tanke på det kärva ekonomiska läget. Men det är viktigt att noga analysera sysselsättningseffekterna av dessa besparingar. Jag vill här framhålla att utskottet kraftigt har understrukit att arbetslösheten icke får användas som en regulator i den ekonomiska politiken.

Det finns i svensk politik en bred uppslutning kring målsättningen arbete åt alla, och trots det stora antalet reservationer från socialdemokratiskt håll kan man konstatera att vi ändå i stor utsträckning är överens om den arbetsmarknadspolitik som regeringen för och avser att föra framöver. Tack vare denna offensiva satsning har vi lyckats att hålla arbetslösheten på den nivå vi har gjort, och jag utgår ifrån att så skall bli fallet även i fortsättningen.

Självklart måste ambitionen vara att alla som kan ta ett arbete också skall ha möjlighet att få ett sådant. I jämförelse med andra europeiska länder – det har också omnämnts tidigare i debatten i dag – har vi lyckats bra att under rådande lågkonjunktur hålla arbetslösheten på den nivå vi har gjort.

Antalet arbetslösa under april månad uppgick till 87 000 personer, vilket motsvarar 2 % av arbetskraften. Detta innebär att arbetslösheten faktiskt har fortsatt att minska något i jämförelse med föregående månader. När man lyssnade till Anna-Greta Leijon kunde man få en annan uppfattning, och därför har jag sett det som angeläget att återge den verkliga dagssituationen.

I den socialdemokratiska partimotionen nr 2106 hävdas – det har också varit uppe här i debatten tidigare – att regeringen för första gången sedan 1930-talet med öppna ögon för en arbetslöshetsskapande politik. Ett sådant uttalande är naturligtvis inte med verkligheten överensstämmande. Faktauppgifter om sysselsättningens utveckling och arbetslöshetens storlek talar om något annat.

Det grundlösa uttalandet i motionen har socialdemokraterna förstådligt nog inte följt upp i någon av sina reservationer. Däremot gjorde ju Anna-Greta Leijon detta med önskad tydlighet här från talarstolen för en stund sedan. Genom att hävda något sådant bidrar man inte på ett konstruktivt sätt till breda samförståndslösningar om offensiva åtgärder för att skapa arbete åt alla.

När arbetslösheten i Sverige i början av 1970-talet låg på drygt 110 000, vilket Anna-Greta Leijon glömde att nämna i sitt anförande, kritiserade vi från centerns sida inte socialdemokraterna för att medvetet föra en politik som innebar ökad arbetslöshet. Vi var för uppriktiga för att föra en sådan debatt.

De riktlinjer för arbetsmarknadspolitik som regeringen föreslagit har utskottsmajoriteten ställt sig bakom.

Utvecklingen på arbetsmarknaden de senaste månaderna inger emellertid oro. Därför är det, som regeringen föreslagit, nödvändigt att öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Antalet kvarstående lediga platser har

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

minskat betydligt i förhållande till samma tidpunkt förra året. Vidare har antalet varsel om personalinskränkningar legat på en hög nivå under de senaste månaderna.

Regeringens förslag i kompletteringspropositionen innebär tidigareläggning av offentliga byggen, ytterligare medel för arbetsmarknadsutbildning så att den totala volymen kan omfatta ca 130 000 elever under kommande budgetår samt ökade möjligheter för beredskapsarbeten och industribeställningar. Socialdemokraterna är inte tillfredsställda med regeringens förslag utan har föreslagit ytterligare insatser. Utskottsmajoriteten har för sin del ställt sig bakom regeringens förslag men noterat att det längre fram på hösten och vintern kan bli aktuellt med ytterligare insatser. Dessa överväganden får då göras med beaktande av den rådande situationen på arbetsmarknaden. Tyvärr är det mycket som talar för att det blir nödvändigt för regering och riksdag att vidta ytterligare åtgärder, men genom finansfullmakten har regeringen möjligheter att snabbt ingripa, och därför finns det ingen anledning för riksdagen att i dag ta ett beslut om ytterligare insatser.

Låt oss, Anna-Greta Leijon, inte i förväg döma den sittande regeringen för handlingsförlamning! Jag är övertygad om att den kommer att bli handlingskraftigt även på det här området. Jag trodde inte att det var främmande för Anna-Greta Leijon att vi från centerns sida under en lång följd av år drivit decentraliseringsfrågorna, men så tycks vara fallet: det är den enda slutsats jag kan dra efter hennes angrepp på centern för att vi skulle ha ställt oss bakom moderaternas uppfattning om decentralism. Vi anser det nämligen vara riktigt att man i samband med den parlamentariska utredningen om AMS också undersöker möjligheterna att ytterligare decentralisera verksamheten. Det är detta frågan gäller och icke någonting annat.

Till betänkandet har vi från centern fogat en reservation när det gäller starthjälpen vid flyttning. Vi har godtagit att starthjälpsbeloppen blir skattefria, men vi har inte accepterat att skattebefrielsen samtidigt skall utgöra en kraftigt ökad stimulans till flyttning. Enligt vår mening bör starthjälpen justeras ned med tanke på vad skatteeffekten genomsnittligt kan innebära. Vi anser att beloppen bör reduceras med hänsyn till skattebefrielsen och uppgå till 4 000 resp. 2 000 kr.

Fru talman! Anna-Greta Leijon uppmanade oss i centern att öppna ögonen. Jag kan försäkra Anna-Greta Leijon att vi i centern inte vid något tillfälle har haft ögonen slutna när det gäller att aktivt medverka till att värna om sysselsättningen. Så skall fallet bli också i fortsättningen.

Med det anförda vill jag, fru talman, yrka bifall till reservation 6 och i övrigt till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 19 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Arne Fransson slutar med att säga att centerpartiet inte har haft ögonen slutna någon gång när det gäller att bevaka sysselsättningen och arbetslösheten. Men trots det är centerpartiet ansvarigt i en regering som i år håller de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna lägre än de skulle behöva vara och arbetslösheten högre än den skulle behöva vara. Trots det är

centerpartiet med i en regering som i ingångsskedet till lågkonjunkturer stramar åt den ekonomiska politiken. Trots det är centerpartiet med i en regering som bygger färre bostäder än vi har gjort på årtionden i det här landet. Arne Fransson vet precis lika väl som jag att bostadsbyggande inte bara behövs med hänsyn till alla de bostadssökande utan också är oerhört viktigt för människornas sysselsättning. Inte bara byggnadsarbetare utan många andra är beroende av detta.

Men jag förstår Arne Fransson. Det är inte med slutna ögon man har gått in i den här politiken, det är inte med slutna ögon centern, folkpartiet och moderaterna för sin ekonomiska politik. Det är med öppna ögon – och det är precis vad vi har sagt. De ekonomisk-politiska åtgärder som den borgerliga regeringen har vidtagit leder till arbetslöshet. Nu är man inte ens beredd att ställa upp med de pengar som behövs för att som ett sista försvar mot den öppna arbetslösheten sätta in de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Vi tycker att detta är mycket beklagligt. Vi tycker också det är synnerligen beklagligt att de två mittenpartierna, när de nu blivit av med moderaterna ur regeringen, inte ens då kastar loss från denna politik.

Anf. 20 ARNE FRANSSON (c) replik:

Fru talman! Anna-Greta Leijon kan vara helt lugn. Jag sade i mitt anförande att den nuvarande regeringen kommer att ha en så stark ställning att vi kan se framtiden an med tillförsikt. I regeringspropositionen har man sagt att visar sig situationen framöver för besvärlig – och det finns som jag sade tidigare, tyvärr tecken som tyder på att detta kan bli fallet – har regeringen möjlighet att använda sig av finansfullmakten. Man har alltså möjligheter att handla mycket snabbt och sätta in nödvändiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag tror att detta för dagen kan vara till fyllest.

Bostadsbyggandet i landet har minskat, det är bara att konstatera. Det är naturligtvis viktigt att finna former för en stimulans till ökat bostadsbyggande. Men det är också viktigt att det finns avsättning för bostäderna. Där spelar ju t. ex. prishöjningen också en avgörande roll. Jag hoppas vi kan finna lösningar och förslag som leder till att vi framöver får ett ökat bostadsbyggande. Det tror också jag är nödvändigt för att kunna skapa arbetstillfällen inom denna sektor.

Den ekonomiska politiken spelar naturligtvis en stor roll i sammanhanget. Anna-Greta Leijon är väl inte främmande för de nödvändiga åtgärder som har vidtagits för att vi skall bli konkurrenskraftiga gentemot andra länder och finna avsättning för våra produkter. Hade vi fortsatt den politik som socialdemokraterna förde fram till 1976, då hade våra förutsättningar att finna avsättning för produkterna varit ännu mindre än de är i den situation som råder i dag tack vare de insatser som de regeringar gjort som suttit i kanslihuset sedan 1976.

Anf. 21 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Fru talman! Får jag allra först be kammarens ledamöter och särskilt arbetsmarknadsutskottets ledamöter om överseende med att jag inte kunde

närvara när debatten tog sin början. Anledningen var att starten sammanföll med regeringens ordinarie torsdagsammanträde.

De riktlinjer för den framtida arbetsmarknadspolitiken som riksdagen i dag behandlar baseras bl. a. på det arbete som den s. k. sysselsättningsutredningen utfört. Det är alltså en nästan tio år gammal debatt som i dag når sin kulmen.

Frågan om närmare studium av nya tendenser på arbetsmarknaden togs upp i början av 1970-talet. Folkpartiet och centern väckte 1973 en partimotion med krav på en utredning med anledning av dessa nya trender på arbetsmarknaden. Jag vill citera några meningar ur den motionen.

”Centerpartiet och folkpartiet kräver --- i denna motion att en statlig parlamentarisk utredning, en sysselsättningsutredning, snarast tillsätts med uppgift att skyndsamt analysera den långsiktiga utvecklingen på sysselsättningsområde. Utredningen bör också avge förslag till åtgärder ---.”

Detta motionsyrkande avslogs av den dåvarande socialistiska majoriteten. Någon tid senare ställde sig emellertid, om jag minns rätt, Metallindustriarbetareförbundet vid sin kongress bakom ett krav med liknande innehåll. År 1974 tillsatte den dåvarande socialdemokratiska regeringen sysselsättningsutredningen. Utredningen arbetade, Alf Wennerfors, i fem år – jag har räknat ut att det inte var sju år. Rätt skall vara rätt.

Utredningen avgav ett stort antal betänkanden och rapporter. Fyra propositioner har baserats i sin helhet eller delvis på den här utredningens arbete. Det har handlat om regionalpolitik, om åtgärder för handikappade och om arbetsmarknadspolitiken vid ett par tillfällen. Slutbetänkandet kom 1979 och ligger i vissa delar till grund för den proposition om riktlinjer för den framtida arbetsmarknadspolitiken som vi i dag behandlar.

Jag drar denna historik för att erinra om bakgrunden. Om den kan man kanske fälla åtminstone två kommentarer. För det första kan man säga att det går långsamt och är omständligt att utreda och besluta om en ny inriktning av politiken i Sverige, men man kan för det andra lika gärna säga att vi går noggrant och seriöst till väga.

Nya trender var, som jag sade, märkbara på arbetsmarknaden i början av 1970-talet. I den meningen var en bred utredning motiverad. Samtidigt är nog erfarenheten den att man lägger en mycket svår uppgift på en och samma utredning, om man kräver att den skall sammanfoga allt som har sysselsättningskonsekvenser. Uppgiften blir så väldig att den ekonomiska situation i vilken förslagen skall förverkligas hinner förändras alltför mycket. Det är vad som har skett när det gäller sysselsättningsutredningen. Det är ingen kritik mot utredningen. Det var svårt att förutse vilka omställningsproblem som svensk ekonomi skulle ställas inför, bl. a. som en följd av de olika oljechockerna. Vi skall nog emellertid dra slutsatsen att fortsatt utredningsarbete på sysselsättningsområdet bör vara väl preciserat och gå så snabbt att verkligheten inte hinner springa förbi utredare och beslutsfattare.

Arbetsmarknadspolitiken är ett komplement till den ekonomiska politiken – det har understrukits här tidigare. Utan arbetsmarknadspolitik kan inte

den ekonomiska politiken förverkligas. Om man strävar i olika riktningar misslyckas man. Därför måste arbetsmarknadspolitiken liksom den ekonomiska politiken samordnas och anpassas till det rådande ekonomiska läget, som ju kännetecknas av balansbrister i den svenska ekonomin. Balansbristerna är stora och djupgående. De mest påtagliga tecknen på detta är underskotten i statsbudgeten och i bytesbalansen men också den låga investeringsnivån. Underskotten är inflationsdrivande, samtidigt som de beskär den stabiliseringspolitiska handlingsfriheten. Underskotten äventyrar den fulla sysselsättningens politik.

Den mest angelägna uppgiften för den ekonomiska politiken under de närmaste åren är därför att komma till rätta med balansbristerna i den svenska ekonomin. Det är alltså nödvändigt att föra en stram ekonomisk politik med offensiva inslag. Arbetsmarknadspolitiken är rätt upplagd ett sådant offensivt inslag.

Jag vill stryka under det, eftersom man inte sällan hör talas om arbetsmarknadspolitiken som ett slags defensiv åtgärd. Regeringen har med det här synsättet som grund gjort undantag för arbetsmarknadspolitiken och för arbetsmarknadsverket när det gäller annars nödvändiga neddragningar i statlig verksamhet och hos statliga myndigheter. Av samma anledning föreslås nu att ytterligare 1,5 miljarder kronor skall satsas på olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

För att vi skall kunna återställa balansen i våra utrikesaffärer måste industrin byggas ut. Det blir därmed en central uppgift för den ekonomiska politiken och därmed också för arbetsmarknadspolitiken. Den expansion av näringslivet som är möjlig måste hjälpas fram, och de som arbetar i problemföretag måste så smärtfritt som möjligt beredas tryggare anställning. De riktlinjer för den framtida arbetsmarknadspolitiken som har föreslagits utgår från denna ekonomiska situation och baseras i övrigt på beprövade idéer. Det innebär att olika insatser krävs för att utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden skall finna varandra. När så inte sker, måste man söka efter anledningen och sätta in relevanta åtgärder som löser problemen.

Om det t. ex. är så att de arbetssökande och de lediga platserna inte "finner varandra", är platsförmedlingen den riktiga utvägen, och den skall då effektiviseras. Om det visar sig att de arbetssökande har bristfällig utbildning och därför inte får arbete, är det vidareutbildning eller omskolning som skall erbjudas. Om det är så att en arbetssökande har alltför nedsatt prestationsförmåga för att kunna få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden, kan den kostnad som inte täcks av arbetsprestationen kompenseras. Om det är så att efterfrågan på arbetskraft temporärt är alltför låg, kan vi starta projekt som ger sysselsättning.

Detta är att tillämpa en socialt styrd marknadsekonomi. När efterfrågan och utbud inte möts av sig själva skall man påverka och förändra både utbud och efterfrågan, men låta bli att ta över besluten, vare sig för den arbetssökandes eller anställarens vidkommande.

Utifrån dessa principer har vi genom åren byggt upp en omfattande och effektiv platsförmedling och introducerat och kraftigt expanderat arbets-

marknadsutbildning, yrkesintroduktion och lärlingsutbildning. Vi har infört en särskild subvention i form av lönebidrag för att handikappade skall få anställning i den öppna marknaden. Vi har också genom många år använt oss av särskilda beredskapsarbeten och andra statliga arbeten för att brygga över en för låg spontan efterfrågan på arbetskraft.

När man skall utforma de framtida riktlinjerna och principerna är det naturligt att först se tillbaka, för att ett ögonblick fundera över hur de medel som hittills har använts har fungerat. Vid en sådan titt i backspegeln finner vi att arbetslöshetstiderna har ökat, samtidigt som det tar längre tid att tillsätta de lediga platser som ändå finns. Svårigheterna för nytillträdande att komma in på arbetsmarknaden har också ökat. Den här s. k. paradoxen, att det både finns arbetslöshet och lediga platser, är den dominerande förändringen på arbetsmarknaden under 1970-talet.

Man kan av denna anledning konstatera en trendmässig ökning av de arbetsmarknadspolitiska insatserna, oberoende av konjunkturläget. För varje lågkonjunktur har det krävts ökade insatser jämfört med närmast föregående lågkonjunktur. Detta innebär att arbetsmarknadens funktions-sätt allmänt uttryckt har försämrats. Orsakerna till den ökade trögheten på arbetsmarknaden kan man finna såväl hos arbetskraften som hos arbetsgi-varna.

Skall vi kunna bevara den fulla sysselsättningen, måste vi ha en arbetsmarknad som kännetecknas av rörlighet och anpassningsförmåga. Det är tre parter som svarar för denna anpassning på arbetsmarknaden – arbetsgivarna, alla kategorier, de arbetssökande och staten. Om 1970-talets utveckling mot ständigt ökande arbetsmarknadspolitiska utgifter skall kunna brytas, måste arbetsgivarnas och de arbetssökandes del av ansvaret öka. Vi måste alltså bryta en utveckling som innebär att allt fler människor behöver sysselsättas utanför den reguljära arbetsmarknaden för att få ett arbete.

En central uppgift för den framtida arbetsmarknadspolitiken blir därför att försöka lösa arbetslöshetsproblemen inom ramen för de lediga platser som finns. Det kommer att ställa krav på ökad rörlighet såväl yrkesmässigt som geografiskt. Industriarbete måste bli attraktivare bland ungdomar och kvinnor. Utbildning och vidareutbildning måste bli ännu viktigare inslag i arbetsmarknadspolitiken. Vi måste också våga säga att pendling och flyttning är nödvändiga ingredienser, samtidigt som vi skall göra allt för att undvika att återvända till 1960-talets ensidiga flyttning från norr till söder.

Slutsatsen av de nya trenderna på arbetsmarknaden är inte att vi behöver en helt ny arbetsmarknadspolitik. Vi kan bygga vidare på de beprövade idéerna men anpassa de praktiska förslagen till den aktuella situationen.

Vi gör det när vi bl. a. föreslår att de expansiva företagen skall kompenseras för arbetsgivaravgifterna för den nettoökning av antalet anställda som man redovisar i början av 1982 jämfört med början av 1981.

Vi gör det när vi hjälper in de långtidsarbetslösa på arbetsmarknaden genom att ta en del av lönekostnaden.

Vi gör det när vi föreslår att människor i skyddat arbete skall stimuleras till

att ta jobb på den öppna marknaden.

Det faktum att allt större insatser har behövts för att överbygga skillnaderna mellan de sökandes önskemål och förutsättningar och arbetsgivarnas krav har lett fram också till förslaget om s. k. anställningskontrakt. De arbetsgivare som anställer svårplacerade borde få lägre lönekostnader genom en sänkning eller ett slopande av en särskild avgift som övriga arbetsgivare har som inte tar på sig detta ansvar. Denna princip bör nu närmare prövas.

Alla dessa förslag och fler därtill är exempel på hur man kan arbeta med marknadsekonomin för att få bästa effekt. De bygger på övertygelsen att vi skall slå vakt om en marknadsekonomi och en fri handel. Det är därför naturligt att vänsterpartiet kommunisterna inte ansluter sig till dessa riktlinjer. Om så hade skett hade jag känt mig orolig.

Kännetecknande för senare års utveckling har också varit de täta strukturkriserna. De är dess värre inte slut. De förslag som jag nu nämnt bidrar emellertid till att underlätta en sådan strukturomvandling som är nödvändig för att det svenska näringslivet skall kunna klara konkurrensen med andra länders. I vissa lägen måste dock extraordinära insatser sättas in för att sysselsättningsproblemen skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt. Därför föreslås i propositionen ett instrument anpassat för dessa situationer, nämligen förslaget om omställningsbidrag.

Om stora strukturförändringar var kännetecknande för 1970-talet, kommer samma sak att gälla för 1980-talet. Ett par av dessa strukturförändringar kanske är nya, eller kommer i vart fall att bli förstärkta jämfört med 1970-talet. Jag tänker för det första på den strukturförändring som det faktiskt är fråga om när vi måste anpassa den offentliga sektorns expansion till en lugnare takt och för det andra på den expansion av datoriseringen som vi naturligtvis kommer att märka av under 1980-talet.

Båda dessa strukturförändringar anses ju ibland riskera särskilt kvinnornas sysselsättning. Enligt min mening behöver så inte vara fallet.

Om vi skall kunna återställa balansen i vår ekonomi krävs, som jag nämnt, en expansion inom industrin. Det kommer att krävas att fler anställs inom industrin. Utbudet av arbetskraft kommer till stor del att bestå av kvinnor. Därför är det nödvändigt att industrin accepterar kvinnor och att fler kvinnor accepterar industriarbete.

Det ligger enligt min mening ett egenvärde i att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden. En spridning av kvinnorna på flera yrken skulle också göra dem mindre sårbara vid olika konjunkturer och strukturomvandlingar. Hittills har det hänt väldigt litet på detta område – snarare har det traditionella könsrollsmönstret på arbetsmarknaden förstärkts under 1970-talet just på grund av den offentliga sektorns expansion.

Det sägs ofta att en lägre takt i ökningen av den offentliga sektorn är ett hot mot jämställdheten. Man är då fast i föreställningen att det är i den offentliga sektorn kvinnorna skall arbeta. Det hindrar emellertid inte att man samtidigt ställer krav på en mindre segregerad arbetsmarknad. Men de båda resonemangen går ju inte ihop. Vi måste i stället se till att kvinnorna får och

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

vill ta de arbeten inom industrin som måste till för att lösa den ekonomiska krisen.

Samma, enligt min mening, förenklade synsätt förekommer när det gäller datoriseringens effekter. Datoriseringen drabbar kvinnorna, och alltså är datoriseringen ett hot mot jämställdheten, kan man höra. Men det är ju ofta de rutinbetonade arbetsuppgifterna som försvinner. Jämställdheten ökar ju inte, om kvinnorna får behålla dessa uppgifter. Därför bör datoriseringen kunna leda till att kvinnor får intressantare och mer stimulerande arbetsuppgifter genom att de rutinbetonade arbetsuppgifterna datoriseras.

Men detta sker naturligtvis inte av sig självt. En passiv attityd till den stora förändringen av arbetsmarknaden och av arbetets innehåll som datoriseringen innebär kan i värsta fall leda till att kvinnorna i stället blir arbetslösa. Därför måste kraven på inflytande och utbildning tillgodoses. Datoriseringen kan och måste göras till ett vapen för ökad jämställdhet i stället för att vara ett hot mot jämställdheten.

Nu går vi mot en svår tid. Utsikterna för hösten och vintern är djupt oroande. Ur sysselsättningssynpunkt negativa faktorer sammanfaller: den internationella lågkonjunkturen slår hårt mot den svenska arbetsmarknaden och strukturförändringarna inom både den offentliga sektorn och näringslivet rullar vidare med temporärt svagare efterfrågan på arbetskraft som följd. Men vårt utgångsläge för att klara denna omställning är bättre än de flesta andra länders. Låt oss ta vara på det, finna tröst i det och förvalta det på rätt sätt.

Vi har en beprövad arbetsmarknadspolitik att falla tillbaka på. Vi har en låg tolerans både politiskt och bland allmänheten mot arbetslöshet. Vi är överens om att det är värt stora uppoffringar för att hålla arbetslöshetsspöket ifrån oss. Vi har också en effektiv och väl utbyggd administration för ändamålet. Sverige har t.ex. tre gånger så många arbetsförmedlare som de övriga nordiska länderna tillsammans. Arbetsmarknadsverket och dess regionala och lokala organisation är vana vid att snabbt få i gång de satsningar som behöver ske. Vi har vidare ansvarstagande parter på arbetsmarknaden, som medverkar både i förslagsställandet och i genomförandet av arbetsmarknadspolitik. De har visat, senast i år, att de också medverkar i en ansvarsfull ekonomisk politik genom att teckna avtal som på sikt stärker svenskt näringslivs konkurrenskraft.

Inför vintern har vi vissa outnyttjade marginaler i arbetsmarknadspolitik. Inom arbetsmarknadsutbildningen kan vi till vintern öka antalet elever med drygt 20 000 jämfört med dagsläget. Samma gäller personer i beredskapsarbete. Även här kan vi öka antalet sysselsatta.

Stora resurser måste även under kommande år avdelas för att undvika att vi hamnar i den situation som många andra länder med liknande problem i utrikesaffärerna har drabbats av. Det sätter solidariteten i nationen på prov. Vi som har ett arbete måste vara beredda på uppoffringar för att hjälpa dem till arbete eller utbildning som går arbetslösa. Det innebär att vi måste kunna acceptera relativt sett större nedskärningar på andra områden för att värna om sysselsättningen.

Av budgetpropositionen framgår t. ex. att av den ökning som totalt föreslås inom arbetsmarknadsdepartementets område på 1 miljard kronor går ca 600 milj. kr. till förstärkta insatser för de handikappade. Det är ett uttryck för en sådan prioritering. Av det totala anslaget går ca en fjärdedel till de handikappade. Även i den arbetsmarknadspolitiska propositionen, som behandlas här i dag, är generellt sett förslagen inriktade på de grupper som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden, och därtill återfinns förslag som särskilt riktar sig till ungdomar och handikappade. Allt detta går tillbaka på synsättet att det är en bra hushållning att bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik, och den främsta resurs som vi har att tillvarata och hushålla med är människors vilja att arbeta. Det är därför tillfredsställande att det här synsättet finns kvar som en gemensam politisk egendom. För trots många hårda, kritiska ord från socialdemokraterna måste det enligt min mening medges att det finns – om man använder en positiv läsart – en bred politisk enighet om de grundläggande värderingarna när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Låt oss ta det som utgångspunkt för tider som stundar.

Anf. 22 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Först bara några ord om kvinnorna och den offentliga sektorn. Det handlar ju inte bara om den offentliga sektorn som arbetsmarknad för kvinnorna. Den offentliga sektorn betyder oerhört mycket från andra synpunkter när det gäller jämställdheten. Barnomsorg, kollektivtrafik och utbildning är några exempel. Den biten skall man inte glömma bort.

Ingemar Eliasson sade att vi i första hand måste försöka lösa arbetslöshetsproblemen inom ramen för de lediga platser som finns. Tidigare under dagen har jag inte räknat upp särskilt många siffror, men jag skall räkna upp några nu. 87 000 människor är öppet arbetslösa, 100 000 är deltidsarbetslösa och 128 900 är föremål för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Många av dessa skulle säkert vilja ha någon av de lediga platserna på den öppna arbetsmarknaden. Det är ju inom ramen för dessa lediga platser som man skall lösa de här människornas problem. Alltså 87 000 arbetslösa, 100 000 deltidsarbetslösa och 129 000 som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De nyanmälda lediga platserna var i april 70 000, de kvarstående knappt 47 000 – hälften mot förra året.

Det här räknestycket går inte ihop, och hur mycket de arbetslösa än anstränger sig för att anpassa sig till de lediga platserna räcker dessa platser inte till. Det som måste till om vi skall kunna klara situationen nu är framför allt en annan ekonomisk politik, och den måste regeringen ta ansvar för.

Ingemar Eliasson sade att det stundar dystra tider med tanke på nästa år. Den bedömningen delar jag helt. Han säger att vi väl måste förvalta det hyggliga utgångsläge som vi har. Vår kritik går ut på att det är just det som ni inte gör. Ni förvaltar inte utgångsläget väl, ni lyssnar inte på de krav som AMS, LO och TCO kommer med för att vi skall kunna rätta till de problem som vi har framför oss. Ingemar Eliasson talar, liksom andra, mycket om enigheten. Men jag vill påminna om att det är önskedrömmar. Den svenska

arbetsmarknadspolitiken är uppbyggd av socialdemokrater. Vi ömmar varmt för den. Vi kan tyvärr inte ställa oss bakom de riktlinjer som Ingemar Eliasson nu drar upp. Detta framgår klart av vår reservation 1. Grunden saknas. Arbetsmarknadspolitiken är en del av den ekonomiska politiken, men den saknas i den borgerliga regeringens politik. Det är i dag en djup oenighet i dessa frågor, Ingemar Eliasson.

Anf. 23 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Jag och vpk är oroliga med tankë på framför allt dagens uppväxande generation. Det finns inte en ekonomisk politik, en industripolitik och en arbetsmarknadspolitik som är inriktad på att ge alla ett arbete, och det är vi oroliga för.

Men arbetsmarknadsministern är tydligen inte orolig. Han säger att vi skall ha en socialt styrd marknadsekonomi. Det sociala i denna skall uppenbarligen vara, att när kapitalkrafterna själva inte klara problemen, skall samhället gå in och avhjälpa arbetslösheten. Samtidigt hänvisas det till att samhället har svåra ekonomiska problem. Då frågar man sig: Klarar vi då av sysselsättningen? Kan denna marknadsekonomi vara social? Mitt svar är nej. Vi satsar nu på balans i utrikeshandeln, med en ohämmad exportinriktning. Där har vi en obalans. Med den nuvarande politiken och åtstramningen kommer vi också att få en svår obalans på vår hemmamarknad och i vår konsumtion. Det finns inga arbeten på den reguljära arbetsmarknaden i sikte som skulle kunna suga upp nuvarande och kommande arbetskraft utanför denna arbetsmarknad.

Jag skulle vilja fråga arbetsmarknadsministern: Hur skall vi kunna klara den fulla sysselsättningen? Måste det inte sägas ifrån i klartext snart? Hur mycket arbetslöshet tål vi? Vilka åtgärder skall kunna ge oss jobben? Vi kan ju inte bara nonchalera data- och elektronikutvecklingen, strukturomvandlingen och rationaliseringen. Utslagningens mekanism finns fortfarande. I vårt arbetsliv slår vi dagligen ut människor. Hur skall vi klara deras problem? De handikappade skall vi stimulera att gå in på den reguljära arbetsmarknaden, och vi prioriterar dem vid anslagstilldelningen, säger arbetsmarknadsministern. Men vad ger det för effekt för de handikappade? Det är ju den stora frågan. Skall de fortfarande vara utanför den reguljära arbetsmarknaden, som de hittills har varit och som de troligen också kommer att vara?

Och så har vi det här med ungdomen. Rörligheten skall avse både yrket och bostadsorten, vilket betyder att det blir arbetsgivarnas marknad. Man skall alltså anpassa sig och flytta dit där arbetena finns. Var kommer då de nya arbetena att finnas? Hittills har rörligheten för de arbetande bara gällt flyttning inom landets gränser. Längre har man inte kommit, eftersom det är fullt på andra håll i världen. Men kapitalet har inte samma gränser. Det kan utan vidare flyttas utanför landets gränser, och det är detta som gör att det framdeles är oroande med avseende på industrissysselsättningen. Det är väl inte bara en kvinnofråga, dvs. att man skall acceptera kvinnor inom

industrin. Det gäller väl också att volymen inom industrin skall öka. Man kan väl inte bara fråga sig om kvinnorna skall arbeta inom industrin.

Anf. 24 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Fru talman! Anna-Greta Leijon tog upp en passus där jag framhöll att vi måste försöka lösa mera av problemen inom ramen för de lediga platser som ändå finns. Hon gick uppenbarligen emot det synsättet. Detta är anmärkningsvärt och litet oroande. Här rör det sig om en omläggning som arbetsmarknadsstyrelsen, regeringen och – som jag faktiskt trodde – också riksdagen var överens om borde ske. Det innebär nämligen, att om man hittar en ledig plats för de arbetssökande, får man en varaktig lösning på hans eller hennes problem på ett annat sätt än om man tar till ett beredskapsarbete eller liknande. Detta betyder dock att sökprocessen kan ta litet längre tid, men när man hittat det varaktiga arbetet är lösningen så mycket bättre. Erfarenheterna från lågkonjunkturperioden 1977/78 var att man i det dagliga arbetet nog tog till de här åtgärderna litet väl tidigt. Därför stod den arbetssökande inför en liknande situation efter ett halvår utan att ha blivit särskilt mycket klokare. Av just denna anledning är det angeläget att platsförmedlingen återfår den centrala roll i arbetsmarknadspolitiken som den tidigare haft. Om detta råder som sagt inga delade meningar mellan arbetsmarknadsverket och regeringen. Det är beklagligt om inte också Anna-Greta Leijon har denna inställning.

Bara för att vi sätter platsförmedlingen i centrum ökar emellertid inte de lediga platserna. Men vi måste försöka bryta ned det motsatsförhållande som finns och har funnits mellan de arbetssökande och de lediga platserna. Arbetsplatserna måste ställas om, arbetsgivarna rucka på sina krav och de arbetssökande ändra sina attityder och önskemål, så att vi kan ta till vara de jobb som trots allt finns på marknaden.

Det är problematiskt att här i dag diskutera med Anna-Greta Leijon av den anledningen att hon uppenbarligen har litet svårt att hålla isär det korta och det långa perspektivet. Anna-Greta Leijon blandar t. o. m. ihop det som har hänt denna vinter och det som är aktuellt inför nästa vinter. Låt mig om denna vinter säga att vi har anslagit exakt de resurser som arbetsmarknadsverket bedömde var erforderliga för arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete. Vissa trögheter i systemet har dock gjort att man inte har kommit upp i de volymer som man hade räknat med. En anledning är just synsättet att man ger den sökande bättre hjälp, om man söker litet längre tid bland de lediga platserna. Men resurserna har alltså funnits, och såvitt jag vet har inte Anna-Greta Leijon och socialdemokraterna föreslagit en enda krona ytterligare för att täcka kostnaderna för de 4 000 personer som – vilket Anna-Greta Leijon gör ett så stort nummer av – saknas bland beredskapsarbetarna. Det är inget egenvärde att ha en stor volym på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, utan dessa är motiverade av strävan att hjälpa ut de arbetssökande på den reguljära arbetsmarknaden.

Inför nästa vinter har vi ökat på resurserna både för arbetsmarknadsut-

bildningen, som skall komma upp till 20 000 fler årselevplatser än i dag, och för beredskapsarbetena. Vi har infört ett nytt bidrag som skall stimulera efterfrågan hos de expansiva företagen. Vi har infört särskilda investeringsstimulanser. Vi tidigare lägger statliga byggen, och vi har gjort insatser på bostadspolitikens område för att motverka en oroande tendens bland byggnadsarbetarna.

Så det längre perspektivet. Det handlar här mycket om den ekonomiska politiken – jag ger Anna-Greta Leijon rätt i detta. Men frågan är hur vi kommer till rätta med de underskott som vi i dag har. Såvitt jag kan förstå inser också socialdemokraterna att en lägre ökningstakt är nödvändig när det gäller den offentliga sektorn. Vi kan inte fortsätta att låna till en högre konsumtion än vad våra egna resurser räcker till. Men socialdemokraterna vill inte dra ner lika mycket som regeringen. Skillnaden på den kommunala sidan är i storleksordningen en procentenhet. Socialdemokraterna föreslår en expansion på 2 %, medan regeringen har talat om 1 %. Detta kan man i och för sig diskutera, men min fråga blir: Var skall detta utrymme tas? Vilken statlig verksamhet är det som i stället skall stryka på foten? Vilka besparingar i den statliga verksamheten som regeringen inte har föreslagit vill Anna-Greta Leijon föreslå? Om det inte finns något att hämta där, undrar jag: Vilka skatter skall ökas, och hur stor sänkning av den reala inkomsten skall löntagarna vidkännas därför att Anna-Greta Leijon skall få igenom sin politik?

Det går inte att bara lasta det ena på det andra utan att summan blir så stor att upplåningen ökar utomlands. Det skulle vara intressant för många att få en förklaring till hur denna ekvation går ihop.

Det enda sättet att trygga sysselsättningen på sikt är att stärka svenskt näringslivs konkurrenskraft gentemot utlandet, så att vi kan återställa balansen i våra utrikesaffärer. Mitt svar till Lars-Ove Hagberg är alltså att vi skall trygga sysselsättningen på sikt genom att förstärka näringslivets konkurrenskraft. Det förutsätter att vi har en lägre ökningstakt på den offentliga sidan. Det förutsätter att vi stimulerar industrins investeringar. Det förutsätter att arbetsmarknadspolitikerna underlättar för industrin att få arbetskraft och att arbetskraften intresserar sig för industrin. Det är alltså ett vidmakthållande av den fria världshandeln och en socialt styrd marknads ekonomi som vi skall använda oss av när vi återvänder till balans – inte de planer och den byråkrati som jag föreställer mig föresvävar Lars-Ove Hagberg. Vi vill undvika den ofrihet och den sänkning av välfärden som detta skulle innebära.

Detta kommer naturligtvis att ta tid, och därför måste en aktiv och omfattande arbetsmarknadspolitik vara det inslag som vi nu förlitar oss till för att hjälpa dem som drabbas av omställningarna under den tid som de pågår. Det förutsätter i sin tur en solidarisk inställning hos andra i samhället. Det går inte att önska att behålla alla utgifter och samtidigt önska att vi skall öka resurserna till arbetsmarknadspolitikerna. Den ekvationen går bara inte ihop.

Anf. 25 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Jo visst, Ingemar Eliasson, skall vi försöka få ihop de lediga platser som finns med de arbetssökande. Vi har väldigt starkt betonat arbetsförmedlingens roll. Men det viktiga i dagens läge är ju, att hur man än vänder och vrider sig så räcker inte de lediga platserna på långt när till alla de människor som är arbetslösa. Det är där vi har det stora problemet i dag.

Vi har haft borgerliga regeringar sedan 1976. Under den tiden har det hänt väldigt många negativa saker med den svenska ekonomin. Vi har stora underskott, stora obalanser, som Ingemar Eliasson också har talat om. Och ju längre detta land styrs av borgerliga regeringar, desto värre ser det ut att bli. Underskottet i statsbudgeten beräknas nu att bli flera miljarder större än vad regeringen själv räknade med så sent som i januari.

Ingemar Eliasson ställer en lång rad frågor till mig om vad vi skall göra i den ekonomiska politiken. Ibland är det värt att lyssna till de gamla ordspråken, och det finns ett som talar om att man först skall sopa framför den egna dörren. Jag tycker att det gäller i allra högsta grad i fråga om den ekonomiska politiken.

Vad skall vi göra åt arbetsmarknadspolitiken? Jo, vi menar att vi trots detta läge inte får försätta fler människor i arbetslöshet. Vi säger – och det kanske kan tyckas rått – att det faktiskt är bättre att låna pengar till beredskapsarbeten än att låna pengar till arbetslöshetsunderstöden. Det är den senare politiken som regeringen är inne på. Ingemar Eliasson är själv medveten om de mycket stora risker som finns för att vi i det här landet i höst och i vinter kommer att drabbas av en mycket stor arbetslöshet.

Det påstås att det tidigare var moderaterna som höll tillbaka Ingemar Eliasson när han ville satsa på en framsynt ekonomisk politik och en framsynt arbetsmarknadspolitik. Visa nu att moderaterna är ute ur regeringen och gör någonting! Men gör någonting snart, för annars är det för sent.

Anf. 26 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Fru talman! Det är nog mera en from förhoppning, om man tänker sig att mittenregeringen skulle förändra sin politik radikalt bara därför att den nu inte längre har moderaterna med sig. Anna-Greta Leijons fromma förhoppning att arbetsmarknadsministern skulle ändra politiken i grunden tror jag att vi kan lämna därhän.

Den socialt styrda marknadsekonomin måste väl ändå utgå ifrån att man skall försöka lösa de problem som finns i det här landet i dag. Vi väntar oss en stor arbetslöshet, det kan ingen förneka. I det läget skall vi alltså underordna oss den fria världshandeln. Det är inte fråga om att vi skall försöka motverka den, utan vi skall passivt underordna oss den fria världshandeln. Regeringen gör ingenting, utan låter kapitalet och storfinsans styra industripolitiken och hoppas att man den vägen skall skapa några jobb.

Detta är ju vad som händer i dag i finans- och industripolitiken i vårt land, och det är detta som är så beklagligt. Just genom att man överlämnar den delen av arbetsmarknadspolitiken till dem som har kapitalet och låter dem göra som de vill, får vi de effekter vi har i dag. Industrin kommer näppeligen

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

att öka sin volym genom exportinriktningen. Vi vet ju att exempelvis elektroniken skapar jobb, men att den samtidigt slår ut massor av människor, och det blir troligen fler. Vad gör man åt det? Vad gör man åt strukturomvandlingen i basindustrin och inom andra grenar av industrin? Vad gör man åt de hårdhänta rationaliseringarna, som enligt vad regeringen säger är till just för att öka lönsamheten i företagen? Vad händer? Jo, vi lever i en spekulatõeekonomi, och den gör man inte heller någonting åt. Det är detta läge som skapar arbetslösheten, som gör att det inte blir några jobb på den reguljära arbetsmarknaden i industrin och som utarmar hela bygder.

Det gäller ju att föra en politik – även en handelspolitik – som befrämjar den svenska utvecklingen och som anpassas efter de svenska behoven. Det måste väl ändå vara grundläggande för varje svensk.

När det sedan gäller industrins anpassning vill jag beröra ytterligare en sak, och det gäller kvinnor och andra grupper. De skall tydligen anpassa sig till industrin. Det är det stora numret i vad det gäller kvinnor. Men vad hjälper det att kvinnor anpassar sig till industrin, när villkoren där i dag fortfarande är lika hårda, om inte hårdare. Vad hjälper det, när inte industrin vill anpassa sig till de krav som kvinnor, ungdomar och andra ställer? I det här fallet vill inte regeringen eller arbetsmarknadsministern och andra som har att göra med de här frågorna ingripa i någon grad, utan man vill snarare underlätta för industrin och kapitalet att bedriva sin verksamhet.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 27 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Med den inställning som Lars-Ove Hagberg har till industrins förmåga går det naturligtvis inte alls. Det är en djup pessimism inför näringslivets möjligheter att klara de nya påfrestningarna, de nya omställningsbehoven. Jag skulle gissa att det ändå är en ideologiskt motiverad pessimism, eftersom Lars-Ove Hagberg inte vill ha ett fritt näringsliv och en fri världshandel. Så har det låtit många gånger förr inför stora omställningar: Det här kommer inte att gå.

Men just genom en helt annan inställning hos både företagarna och de anställda, nämligen att omställningar både när det gäller utbildning, maskinell utrustning och produktval etc. måste ske, har svenskt näringsliv kommit igen. Vi måste tro på och hjälpa fram en sådan omställning också inför de här problemen.

Anna-Greta Leijon tycker att det är bättre att låna till beredskapsarbete än till arbetslöshetsersättningar. Jag delar den meningen. Vi har det synsättet, som också Elver Jonsson utvecklade här tidigare, att den helt övervägande delen av vår arbetsmarknadsbudget skall användas för utbildning eller sysselsättningskapande åtgärder och inte till den mer passiva åtgärden att bara betala ut understöd. Vi skall dock erkänna att det är en dyrare politik. Men vi menar att den är värd sitt pris därför att vi får någonting tillbaka. Vi får prestationer utförda. Vi får utbildning som gör det lättare för de arbetsökande att klara jobben.

Jag frågade nu inte om det var det Anna-Greta Leijon ville låna till, utan jag frågade hur den större expansionen av den offentliga sektorn skulle finansieras. Ett sätt att lösa sysselsättningsproblemen är naturligtvis att tillåta en högre expansionstakt, en större efterfrågan på arbetskraft, framför allt hos kommunerna. Men det måste finansieras. Det finns i huvudsak två vägar. Den ena är att man håller tillbaka annan offentlig, dvs. statlig, konsumtion. Jag frågar då: Vilka besparingsåtgärder, som regeringen inte har föreslagit eller kommit på, vill Anna-Greta Leijon föreslå? Eller om det skall ske genom att den privata konsumtionen hålls tillbaka – vilka skattehöjningar är det då Anna-Greta Leijon föreslår? Och hur långt vill Anna-Greta Leijon gå när det gäller att sänka reallönen för svenska löntagare?

Det här är frågor som jag tycker kräver svar. Anna-Greta Leijon får ursäkta om det blir ett antal frågor, men eftersom de inte finns besvarade i reservationerna tillåter jag mig att resa dem här.

Det är inte så att vi bara kan lägga det ena på det andra och tro att vi kan öka på skuldbördan. Räntorna håller på att bli den helt dominerande och snabbast ökande kostnadsfaktorn i den statliga budgeten.

Av den socialdemokratiska reservationen framgår det att man inte ansluter sig till de riktlinjer som regeringen har lagt fast i propositionen. Jag trodde ett tag att det var ett slags misstag eller att pennan hade halkat, men nu understryker ju och förtydligar Anna-Greta Leijon att socialdemokraterna inte längre står kvar vid de riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken som har gällt sedan åtminstone 10–15 år tillbaka.

Det är mycket anmärkningsvärt att socialdemokraterna nu i opposition går ifrån de principer som hittills har varit grundläggande, nämligen att man justerar och korrigerar en marknadsekonomi när den inte leder till önskvärt resultat på arbetsmarknaden, dvs. i det här fallet när alla inte kan få sysselsättning. I reservationen kan man inte utläsa vilket annat system som socialdemokraterna numera tänker gå in för. Jag hoppas det inte är en bekännelse till den bokstavliga och mera renläriga socialismen.

Talmannen anmälde att Anna-Greta Leijon och Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 28 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Min uppgift i behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21 är att kommentera några av s-reservationerna. Den stora mängden socialdemokratiska reservationer får ses i ljuset av att behandlingen inte har varit ett försök från majoritetspartierna att få till stånd s. k. breda lösningar. Man har lyckats att, i stort sett utan att ändra något i propositionen, lotsa den genom utskottet.

Anna-Greta Leijon har i sitt anförande tagit upp de övergripande uppfattningarna från den socialdemokratiska utskottsgruppen, och därför kan jag direkt ge mig på att kommentera några av våra reservationer.

Torsdagen den
4 juni 1981

Arbetsmarknads-
politiken, m. m.

Den första reservation som jag skall kommentera är reservation nr 7, som handlar om traktamenten vid dubbel bosättning.

Utskottsmajoriteten avfärdar vårt motionsyrkande utan några egentliga argument. Att det gäller dem som har de största kostnaderna för flyttning, t. ex. barnfamiljer, ger inte majoriteten anledning till någon argumentering. Har propositionen sagt hur det skall vara, finns det ingen anledning till hänsynstagande till dem som drabbas!

Nästa reservation, nr 8, behandlar villkoren för bidrag till ombytessökande m. m. Det skall konstateras att utskottsmajoriteten lotsar ett SAF-krav vidare. Arbetsmarknadsministern har valt att bortse från AMS, LO och TCO etc., som helt delar s-reservanternas förslag.

Litet svårförståeligt är att majoriteten inte ens har vågat sig på ett studium av dessa frågor. Som skäl för att den socialdemokratiska motionen skall avslås säger man att det inte finns anledning att införa en allmän flyttningsstimulans för ombytessökande. Varför stimulans? Det skall i stället ses som en möjlighet.

Ett annat argument mot vårt förslag är enligt majoriteten: "Liksom hittills bör de fortsatta försöken syfta till att genom en ökad frivillig rörlighet i de mest utsatta regionerna förbättra möjligheterna för lokalt bundna arbetssökande att där få arbete." Vad är detta? Om det som vi påstår skulle bli positiva effekter för bl. a. den lokalt bundna arbetskraften, vore det då inte anledning att studera den frågan? Med en krystad formulering avstyrker man vårt förslag.

Reservationen nr 9 gäller stöd till byggnadsarbetare för veckopendling. Majoritetens ståndpunkt är ett exempel på att begränsade erfarenheter och kunskaper om arbetslivet styr fel i slutsatserna. Om propositionsskrivaren eller utskottsmajoriteten vore på det klara med byggnadsarbetarnas speciella förhållanden, skulle motionen 615 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. ha bifallits. Det vore rimligt, när människor arbetar långt från hemorten under långa tider och därmed gör en insats på bekostnad av familjeliv och annat som är naturligt för de flesta, att de då skulle ha möjligheten att i varje fall vid varje veckoslut åka hem. Det är både socialt och mänskligt motiverat.

Utskottsmajoritetens tassande runt en dimmig skrivning i propositionen verkar närmast löjligt. Att dessa resor skall kunna företas med flyg även om reseavståndet är under 50 mil borde vara en självklarhet. Att den rörlighet som vi har bland byggnadsarbetarna är en tillgång för samhället är helt klart.

Några kommentarer till reservationen nr 10. Vi föreslår en utredning i syfte att på ett bättre sätt än f. n. ge de människor som byter arbete och bostadsort stöd i den nya miljön. Vi pekar i motionen på att det har visat sig möjligt att klara den servicen från samhället och andra i samband med den statliga utlokaliseringen för några år sedan. Utskottsmajoritetens motivering för avstyrkande kan tyda på att majoriteten inte har läst vår motion.

Först delar majoriteten vår uppfattning om det angelägna i att stödja människor som byter arbete och bostadsort. Sedan föreslås avslag på motionskravet med följande: "Hur man skall gå till väga för att generellt öka

informations- och serviceinsatserna har utskottet inte med utgångspunkt i motionen kunnat bilda sig en uppfattning om." Vi har krävt att ett utredningsarbete skall påbörjas och att utredningen skall ge svar på dessa frågor.

Slutsatsen är från majoriteten: I och med att socialdemokraterna inte ger besked om vad utredningen skall komma fram till blir det ingen utredning.

I reservationen nr 12 föreslår socialdemokraterna en utvidgning av direktiven i den nya kommittén om arbetsmarknad. Vi säger i vår reservation att utbildningsfonder i företagen utöver den tidigare avsedda stabiliseringspolitiska funktionen kan tillföras betydelsefulla personalpolitiska uppgifter. Vi exemplifierar med att fondmedlen skall kunna användas för att ge de anställda en fördjupad yrkesutbildning. På tio rader avfärdas vårt yrkande av majoriteten.

Några ord om reservation 13, som gäller stöd villkoren för utbildning vid permitteringshot. Utskottet följer regeringens proposition vilket betyder att 20-kronan inte skall villkoras med oförändrad sysselsättningsgrad. Vi kräver att företagen skall ersätta personal som slutar vid företaget under bidragsperioden. Regeringens förslag innebär ett bidrag till företagen, inte till dem som är eller riskerar att bli arbetslösa.

Till sist, herr talman, har jag att kommentera reservation 28 om riktlinjer för fackligt inflytande på frågor om statligt stöd.

Vårt krav att arbetsmarknadsstöd endast skall utgå till företag som har kollektivavtal i branschen är ett viktigt krav. Det är egentligen den enda garanti som finns för att stödet inte skall ges till företag som inte är seriösa. Argumentet att det skulle innebära avtalstvång är inte relevant. Ingen kan tvingas att ta emot arbetsmarknadsstöd. Departementschefen konstaterar att de företag som kommer i åtnjutande av olika former av statligt stöd följer de kollektivavtal som gäller och att de även i övrigt rättar sig efter arbetsmarknadens spelregler. I dessa spelregler ingår att en arbetsgivare endera tillhör arbetsgivarorganisation eller har s. k. hängavtal. Att LO och TCO genom en skrivelse har framfört dessa krav viftas bort av regering och utskottsmajoritet. Dessa organisationer – LO och TCO – vet att de företag som saknar avtal till mycket stor del inte på något sätt följer några av andra ingångna avtal.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservationerna 7–10 samt till reservationerna 12, 13 och 28 liksom till de övriga socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 29 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:21, som vi i dag debatterar i kammaren, ägnas frågorna om ungdomen och arbetsmarknaden en särskild uppmärksamhet. Jag har för avsikt att i mitt inlägg begränsa mig till just dessa frågor.

Låt mig då inledningsvis, herr talman, konstatera och slå fast vårt lands förmåga att under lång tid hålla arbetslösheten på en internationellt sett

utomordentligt låg nivå. Motsvarande siffror för ungdomar utgör inget undantag, även om stora regionala skillnader – i likhet med förhållandena i andra länder – förekommer och måste upplevas som synnerligen besvärande.

Kännetecknande för ungdomsarbetslösheten är också att den kraftigare varierar med konjunkturerna än den totala arbetslösheten i landet.

Intressant i det sammanhanget är att notera att den genomsnittliga arbetslöshetstiden för ungdomar däremot varit i det närmaste konstant och oberoende av de ändå ganska kraftiga konjunktursvängningarna under 1970-talet. Andra grupper på arbetsmarknaden redovisade däremot ej samma stabilitet över tiden, vilket är en ganska intressant iakttagelse.

Mot bakgrunden av 1970-talets erfarenheter kan man då ställa frågan: Hur kommer 1980-talets arbetsmarknad att gestalta sig, särskilt med tanke på de stora ungdomskullar som under detta årtionde kommer att göra sin entré på arbetsmarknaden?

Jag menar, herr talman, att det är väsentligt att man, då man diskuterar riktlinjer för 1980-talets arbetsmarknadspolitik, har någon uppfattning om vilka faktorer – politiskt påverkbara eller ej – som kan förväntas spela en avgörande roll under 1980-talet.

Vi vet, eller borde veta, att en kraftfull sanering av svensk ekonomi under 1980-talet är nödvändig för ett bibehållet västånd under 1990-talet. Balansen måste återställas i utrikesbetalningarna och budgetunderskottet kraftfullt pressas ned i enlighet med den dåvarande trepartiregeringens ekonomiska handlingsprogram från i vintras.

Kravet blir alltså expansion i den svenska ekonomin; industrikapaciteten måste utnyttjas bättre och gradvis byggas ut.

Samstämmighet råder också om behovet av att dämpa ökningstakten i den offentliga sektorn, även om den exakta procentnivån är föremål för en ganska livlig debatt.

Om vi i stort är överens om denna beskrivning av en gradvis överföring av nya resurser från den offentliga sektorn till industrisektorn, särskilt exportsektorn, måste detta självfallet få påtagliga konsekvenser för 1980-talets arbetsmarknad och då inte minst för ungdomarna.

Vilken beredskap finns det inom exempelvis utbildnings- och arbetsmarknadspolitikens område för att man skall kunna svara upp mot de konkreta krav som återställandet av balansen i vår svenska ekonomi ställer i vad gäller den framtida arbetskraften?

När, på vilket sätt och i vilken utsträckning kommer de ungdomar som under 1980-talets andra hälft blir färdiga med sin utbildning att märka dessa nya krav och önskemål i sitt utbildnings- och yrkesval? Med tanke på å ena sidan hur snabbt insatserna/resursöverföringen måste ske inom svensk ekonomi och å andra sidan hur långsamt – av naturliga skäl – förändringar sker inom utbildningsväsendet, må det vara mig tillåtet att uttrycka vissa tvivel om hur vi i tid skall lyckas med denna förändring.

Jag är övertygad om att många nya grepp måste användas, om vi skall lyckas med konststycket att slussa in på arbetsmarknaden de hundratusentals

ungdomar som utbildas under 1980-talet. Gamla s. k. etablerade sanningar – dogmer och trossatser – kommer med stor säkerhet inte att överleva 1980-talet. Ett exempel på sådana kan gälla grundskolans konstruktion med ett sammanhållet högstadium.

Ett annat exempel kan gälla arbetsfördelningen mellan å ena sidan ett relativt slutet skolsystem och å andra sidan arbetslivet utanför skolan. Under trepartiregeringens tid har visserligen vissa förändringar skett – men det behövs flera och större.

Ett tredje exempel kan vara lönepolitiken. Man har i dag enligt min uppfattning orimligt höga ingångslöner, i relation till de löner som utgår för människor som varit anställda längre och som har större yrkesskicklighet.

Inte minst den tekniska och ekonomiska utveckling som sker i vår omvärld kommer också – om vi själva inte gör något – att effektivt påminna oss om detta, och ofta på ett mindre behagligt sätt.

Självfallet kommer denna utveckling att påverka hela arbetsmarknadens, inte bara ungdomarnas, situation. Men genom framsynthet och öppenhet har vi på ungdomssidan de största möjligheterna att få till stånd en högre grad av anpassning mellan framtida behov av arbetskraft samt utbildnings- och yrkesval.

Det är nödvändigt att vi så snabbt det är möjligt når konkreta resultat i denna anpassningsprocess. Arbetsmarknadspolitikerna kommer med all säkerhet att få tillräckligt med problem med den redan etablerade arbetskraften, som utan tvivel kommer att få mycket större bekymmer i denna omställningsprocess.

Som ett genomgående drag i den proposition som vi i dag behandlar och riktlinjerna där löper talet om en bättre anpassning mellan efterfrågan och utbudet av arbetskraft. Det gäller en bättre anpassning beträffande yrkesval, boende och utbildning. Detta gäller inte minst ungdomen. Från moderat håll hälsar vi denna inriktning med stor tillfredsställelse.

Över huvud taget genomsyras propositionen 1979/80:145 och även arbetsmarknadsutskottets ställningstagande i betänkandet 1979/80:21 i vad gäller ungdomsfrågorna av de principer för ansvarsfördelning mellan skolan och arbetsmarknadsverket som riksdagen för snart ett år sedan fastlade i samband med beslut om nya åtgärder för att främja ungdomens utbildning i gymnasieskolan.

Med hänvisning till skolans särskilda uppföljningsansvar för ungdomar i 16–17-årsåldern betonar utskottet att arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder i form av arbetsmarknadsutbildning och beredskapsåtgärder skall begränsas.

I reservation nr 22 vid arbetsmarknadsutskottets betänkande 21 reserverar sig socialdemokraterna till förmån för att generösa dispensregler bör tillämpas under tiden den 1 juli 1981–den 30 juni 1982 för att ge 16–17-åringar beredskapsarbete.

Då utskottet förra året tillstyrkte regeringens förslag om bl. a. 40 veckors yrkesintroduktion och 4 veckors introduktionsprogram för utbildning, framhöll utskottet samtidigt att beredskapsarbetenas omfattning fick bli

beroende av i vilken utsträckning gymnasieskolan kunde ta emot dessa elever.

Skolöverstyrelsen har nu till uppgift att följa utvecklingen i landet på detta område, och man skall före årsskiftet till regeringen lämna en samlad redovisning. Utan att föregripa en sådan samlad redovisning tror jag mig ändå kunna påstå att de många erfarenheter som strömmar in i huvudsak är goda, även om det finns brister. Men sådana är givetvis till för att avhjälpas.

Utskottet delar i stort den uppfattning som AMS i en skrivelse till regeringen framför, att en kraftigt ökad utbyggnad av beredskapsarbeten för ungdomar icke är önskvärd.

I avvaktan på SÖ:s samlade bild av skolans hittillsvarande insatser bör därför en restriktiv hållning intas vad gäller beredskapsarbeten för 16–17-åringar.

Trots en genomsnittligt relativt kort arbetslöshetsperiod för ungdomar mellan 16 och 19 år – den uppgår till ungefär tio veckor – finns självfallet grupper som av skilda orsaker uppvisar betydligt längre arbetslöshetsperioder.

Genom införande av ett särskilt rekryteringsstöd för långtida arbetslösa ungdomar borde förhoppningsvis dessa ungdomars inträde på arbetsmarknaden underlättas.

Stöd skulle utgå med 40 % av lönekostnaden under tolv månader. För att vara aktuell för detta stöd måste man ha varit arbetslös i en sammanhängande period av fem månader.

I en socialdemokratisk reservation, nr 21, reserverar man sig till förmån för en högre stödnivå, 75 %, och en kortare "kvalifikationstid", tre månaders arbetslöshetsperiod.

Utskottet tycker att den högre stödnivå som socialdemokraterna föreslår är för hög och menar att den bör reserveras för grupper som har större problem, bl. a. handikappade, där stödnivån alltså är 75 %. Utskottet menar vidare att tre eller fem månaders "kvalifikationstid" – om man får använda ett sådant ord – är en avvägningsfråga och får bli föremål för ny prövning om erfarenheterna skulle tala för detta.

I reservation 23 begär socialdemokraterna att riksdagen redan nu skall ta ställning till en definition av begreppet "praktik" i anställningsskyddslagen. Socialdemokraterna hänvisar till att sysselsättningsutredningen en gång i tiden lagt fram en sådan definition.

Utskottsmajoriteten konstaterar att den numera upplösta anställningsskyddskommittén hade som en av sina deluppgifter att klarlägga vilka former av praktikarbete som enligt anställningsskyddslagen skall berättiga till tidsbegränsade anställningar.

En särskild departementspromemoria har utarbetats på grundval av kommitténs arbetsmaterial. Denna PM remissbehandlas nu. Mot denna bakgrund finns inget skäl att nu ta ställning i sakfrågan och föregripa sakbehandlingen av den aviserade propositionen i höst.

Likaså avvisar utskottet ett socialdemokratiskt förslag om att ge länsar-

betsnämnderna befogenhet att tvångsvägen ta fram önskvärt antal praktikplatser för obligatorisk praktik.

Utskottet menar i år liksom tidigare att man i SSA-rådets regi på frivillighetens väg borde uppnå samma resultat genom samverkan. Socialdemokraterna i utskottet reserverar sig i reservation nr 23 till förmån för sitt framförda förslag.

Enligt min mening vore det djupt olyckligt om berörda parter inte på frivillig väg genom samverkan kunde lösa denna viktiga fråga. Även om det på vissa håll i landet, där behovet av praktikplatser kan vara mycket stort, tidvis kan vara ganska besvärligt att få fram dessa platser, finns det inte mycket som talar för att man tvångsvägen i längden skulle uppnå ett bättre resultat.

Det angelägna i att få fram dessa praktikplatser behöver inte ett ögonblick ifrågasättas. På den punkten kan vi alla vara överens. Enligt min mening bör det därför nu vara önskvärt att man från arbetsgivarsidan ytterligare inventerar sina resurser för att om möjligt i än större omfattning kunna erbjuda denna form av praktikjobb. Det är då också viktigt att samhället i sitt lagstiftningsarbete undanröjer onödiga regler och bestämmelser som verkar hämmande eller upplevs som hämmande på anskaffningen av praktikplatser och därmed försvårar för ungdomen att få en första gedigen kontakt med arbetsmarknaden.

Kanske borde man från socialdemokratiskt håll ha tänkt i sådana nya banor innan man som vanligt krävde nya styrmedel och tvingande åtgärder.

Herr talman! Frågan om praktikbegreppet ger mig vidare anledning att avslutningsvis något kort beröra den rådande arbetsrättens roll för ungdomens möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden.

Låt mig då konstatera att det i denna debatt om arbetsrättens roll givetvis finns övertoner – men allteftersom erfarenheterna vunnits står det klart för allt större grupper i det här landet att en översyn av gällande lagar och regler inom bl. a. arbetsrätten med stor sannolikhet skulle innebära kortare eller längre arbetstillfällen för tusentals ungdomar som i dag inte får chansen.

Kraven på rejäla möjligheter för provanställningar har i dag sådan tyngd ute i samhället och framförs från så skiftande håll att man har all anledning att förvänta sig genomgripande förändringar och förbättringar härvidlag i den av arbetsmarknadsministern aviserade propositionen till hösten.

Stora förväntningar knyts nu till denna proposition – från moderat sida kommer vi noga att följa denna viktiga fråga då den senare kommer upp för behandling.

Herr talman! För ungdomens möjligheter att få ett arbete spelar den allmänna ekonomiska utvecklingen i landet en helt avgörande roll. Alla tidigare talare har kraftigt betonat detta.

Men ungdomarnas möjligheter att på sikt få ett stadigvarande arbete som de trivs med är också i hög grad beroende av möjligheten att över huvud taget komma in på arbetsmarknaden – genom utbildning, fericarbete, praktikjobb eller provanställning i olika former.

Det borde vara en första rangens uppgift för oss politiker att på alla tänkbara sätt undanröja hinder och stimulera ungdomens kontakt med arbetsmarknaden – även om det på vissa håll skulle innebära genomgripande förändringar av utbildningssystemet, arbetsrätt m. m.

Herr talman! Hundratusentals ungdomar kommer under 1980-talet att strömma igenom vårt utbildningssystem i akt och mening att skaffa sig en utbildning för ett framtida arbete.

Lika många ungdomar kommer att stå på tröskeln till en arbetsmarknad som av många upplevs som främmande och kanske skrämmande.

Visst kommer detta att innebära problem, men låt oss ändå se dessa ungdomar som en enorm resurs, som det här landet har all anledning att på alla sätt få stimulera och utveckla.

På oss politiker och på arbetsmarknadens parter faller ett tungt ansvar att på ett begåvat sätt sätta denna resurs i arbete. Skulle vi, genom vår oförmåga att anpassa utbildningssystem och arbetsmarknad till morgondagens nya och föränderliga krav, komma att misslyckas, kommer domen över vår oförmåga att falla tungt.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka avslag på de socialdemokratiska reservationerna 21, 22 och 23 och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 30 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Jag måste ge en replik till Anders Högmark – kanske inte så mycket i vad gäller betänkandet som i vad gäller hans slutsatser rörande arbetsrättens roll. Anders Högmark säger att den kommer att bli föremål för översyn och ändring. Det är bra att vi får de signalerna utan krusiduller.

Dessutom säger Anders Högmark att reglerna för provanställning skall ändras, och det gör han därför att det kommer signaler från många håll om att gällande bestämmelser tar bort arbetstillfällen för ungdomar. Anders Högmark: Kom med bevisen!

Jag tillhörde under en tid arbetskyddskommittén, som arbetade med de här frågorna, och innan kommittén sprack på grund av att statsministern berättade vad som skulle hända med resultaten av kommitténs förslag gjordes undersökningar i vad gällde provanställningar och hinder för ungdomar att få jobb, med nuvarande lagstiftning. Man kan inte av de undersökningarna dra någon som helst slutsats i linje med det som Anders Högmark nu anför. Det här är naturligtvis de gamla vanliga moderata angreppen mot en arbetsrätt som vi har krigat oss fram till och måste kriga för att behålla. I varje fall skall ni inte lyckas fördärva arbetsrätten någon längre tid, det kan jag garantera!

Anf. 31 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det är de vanliga moderata angreppen på arbetsrätten, säger Lars Ulander. Ja, det är angrepp på och kritik av gällande arbetsrätt på punkter där den efter ett antal år visar att den inte fungerar i praktiken, att den försvårar för en stor grupp ungdomar att få en första gedigen kontakt

med arbetsmarknaden. Visserligen finns det möjlighet till provanställning genom slutande av kollektivavtal – jag är medveten om detta – men det finns företag i det här landet som inte önskar ha kollektivavtal. Och dessa många gånger ganska små företag representerar ändå en väsentlig del av arbetsmarknaden och en viss typ av företag, som kan vara ganska lämpliga att komma in i för ungdomar som kanske har vissa problem. Och jag menar att lagstiftaren inte bara kan sitta och vänta på att de här parterna skall träffa kollektivavtal om provanställning. Jag anser att det bör finnas mycket klart uttalat från lagstiftaren att provanställning skall få förekomma och att tillämpningen av lagen skall vara mycket generös.

Regler kan alltid missbrukas. Och missbruk kommer säkert att förekomma när det gäller provanställningar, men missbruk skall beivras. Man får inte ha en så dogmatisk inställning som Lars Ulander har, så att man inte – när erfarenheterna är efter år talar för det – kan ompröva gamla trossatser och dogmer. Jag tror det är nödvändigt med omprövning inför 1980-talet. Gör man inte en sådan kommer man att få uppleva ett mycket besvärligt 1980-tal!

Anf. 32 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Anders Högmärk säger att jag har en dogmatisk inställning. Det är nog inte så, utan det är helt enkelt en mycket praktisk inställning. Jag har praktisk erfarenhet av arbetsmarknadslagarna och av hur man praktiserar arbetsrätten ute i arbetslivet.

Jag kan garantera att resonemanget om att man måste ändra arbetsrätten för att ge ungdomar jobb bara är ett argument man använder för att försöka luckra upp de här reformerna. Jag tror inte att jag avslöjar någon stor hemlighet om jag säger att hela arbetet med arbetsrätten var ett rött skynke för moderaterna under hela den tid det genomfördes. Det är klart att de gör allt de kan för att försöka förändra arbetsrätten i negativ riktning för dem som i det här fallet har nytta av reformerna, nämligen arbetstagarna.

Anf. 33 ANDERS HÖGMÄRK (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är en dogmatisk inställning, när man inte kan uppfånga de signaler som finns på arbetsmarknaden. Tusentals småföretagare framför enträgna önskemål om att kunna få använda provanställningsmöjligheter för ungdomar.

Lars Ulander säger att han inte är dogmatisk utan att hans inställning grundas på praktisk erfarenhet. Jag har en mycket bestämd känsla av att man lyssnar på de signaler man önskar höra – inte på andra. Det innebär, herr talman, att Lars Ulander menar att de signaler som kommer från företagare och de önskemål som kommer från näringslivet och de mindre företagen är helt ogrundade och inte äger något berättigande. Inga nya ungdomar skulle komma in på arbetsmarknaden, om man kunde göra förändringar just i fråga om provanställning.

Det finns nu så många signaler från skilda håll, från olika politiska schatteringar, att Lars Ulander väl snart tillhör en liten, exklusiv minoritet

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

som visar total likgiltighet inför de krav som kommer från de mindre företagen.

Det är bättre att mer ägna sig åt de praktiska problemen och mindre åt historieber beskrivning av arbetsrättens tillkomst.

Talmannen anmälde att Lars Ulander anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 34 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! De minuter som jag har till mitt förfogande kommer jag att ägna åt ungdomsarbetslösheten, som har blivit ett av de allvarligaste problemen i vårt samhälle.

Det finns många orsaker till ungdomsarbetslösheten. De verkar var för sig eller i samverkan. Därför finns det inte heller några enkla lösningar på problemen. Ett är emellertid alldeles klart: man måste ha flera nya jobb. Det räcker inte med att fördela de lediga jobb som finns. Inte räcker det heller med att konstatera att arbetslösheten ökar och låta det stanna därvid, som man gör i den reviderade budgeten.

Ungdomsarbetslösheten drabbar olika beroende på kön och region. Den är större och svårare att bemästra i skogslänen. Invandrarungdomar och flickor har det speciellt bekymmersamt. Ett observandum är också att arbetslöshetstidens längd för ungdomar under de senaste åren ökat oroväckande.

Vi socialdemokrater kan inte acceptera det slöseri med mänskliga resurser som det innebär att många ungdomar i ett tidigt skede slås ut från eller över huvud taget inte kommer in på arbetsmarknaden. För att undvika den situation vi har i dag, har vi i olika sammanhang här i riksdagen lämnat förslag dels inom det ekonomisk-politiska och näringspolitiska området, dels speciellt riktade mot ungdomsarbetslösheten.

Jag skall inte förlänga kammarens debattid med att återupprepa våra förslag. Jag vill bara säga att det samhälle som inte tar till vara ungdomens möjligheter och ungdomens vilja till arbete har försatt sig i en svår situation när det gäller framtiden och landets utvecklingsmöjligheter. Mycket av de framtida utvecklingsmöjligheterna finns i ungdomen. Att satsa på ungdomen, att ge den en bra start i arbetslivet, betyder att man satsar på ett bättre samhälle för alla.

I den här debatten har man i olika hänseenden hänvisat till utländska föredömen. Vi har varnande exempel från utlandet på vad som följer i ungdomsarbetslöshetens spår.

Herr talman! Jag kommer att behandla reservationerna 21, 22 och 23 samt delvis 25, vilka jag härmed yrkar bifall till.

Reservation 21 behandlar rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar.

Arbetslöshetstidens längd har ökat, och statsrådet Eliasson anser också att det är oroväckande. Men den borgerliga majoriteten inser inte faran och känner ingen oro över ungdomens situation. Om den hade gjort det, hade

exempelvis det föreslagna rekryteringsstödet inte blivit så halvhjärtat. Vi socialdemokrater anser att om denna stödform skall få effekt måste den förstärkas i förhållande till regeringens förslag. Vi anser att stödet bör utgå med 70 % av lönekostnaderna i stället för de 40 % som borgarna föreslår. Kvalifikationstiden bör enligt vår mening vara tre månaders arbetslöshet i stället för fem månader som majoriteten föreslår.

Borgarnas motiv för sina ställningstaganden är mycket krystade. De anser att det är "mindre lämpligt att göra rekryteringsstödet lika förmånligt för arbetsgivarna som lönebidraget för handikappade". Förslaget är inte lika förmånligt. Det nya rekryteringsstödet t. ex. löper under endast ett år och lönebidraget under tre år.

Att kombinera rekryteringsstödet och den tillfälliga rekryteringsstimulansen till industrin skulle ge överkompensation för lönekostnader. Det är något som vi anser att man kan klara med samordningsregler – precis som man gör i alla andra sammanhang så att kombinationer av olika stödformer inte får orimliga konsekvenser.

Beträffande arbetslöshetstidens längd för att rekryteringsstödet skall utgå säger utskottsmajoriteten: "Detta är en avvägningsfråga." Och majoriteten har stannat vid fem månader. Vårt förslag är tre månader. I vår bedömning har vi tagit hänsyn till att långa arbetslöshetstider är av ondo – både de arbetslösa ungdomarna och deras närmaste omgivning far mycket illa. Det är billigare och bättre att förebygga än att bota. Vad utskottsmajoriteten hade i de olika vågskålarna vid avvägningen framgår inte. Anders Högmark klargjorde det inte heller i sitt inlägg.

Om kammarens ledamöter vill göra ett helhjärtat försök att slussa ungdomar ut på arbetsmarknaden, då skall de stödja den socialdemokratiska reservationen 21. Då bifaller de också motion 1428 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson och 1822 av Johan Olsson.

Reservation 22 behandlar beredskapsarbete för ungdomar mellan 16 och 17 år.

I samband med att den s. k. ungdomspropositionen togs för ett år sedan slopades beredskapsarbetena för denna åldersgrupp. Vi socialdemokrater sade redan då att det var ett olyckligt beslut. Nu har det visat sig att många ungdomar har hamnat i ett mycket besvärligt läge, trots att det finns kommuner som har satsat väldigt mycket av egna krafter och resurser för att ge ungdom sysselsättning. I Kalix t. ex. betalar man 10 kr. i timmen till företagen om de anställer ungdomar.

I den reviderade budgeten anger man att arbetslösheten steg kraftigt det första kvartalet 1981. Den kraftigaste ökningen noterades för de allra yngsta, gruppen 16–19 år. De borgerliga partierna har inga förslag om hur man skall öka sysselsättningen för denna grupp. Det är väl att acceptera ökad arbetslöshet?

Östersunds kommun har en stor grupp ungdomar som är 17 år och som inte har arbete eller utbildning. De är inte motiverade för ytterligare yrkesintroduktion, och det är väl inte heller meningen att ungdomarna skall gå mer än ett läsår, alltså 40 veckor, i introduktion. De här ungdomarna omfattas av det

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

kommunala uppföljningsansvaret, och arbetsmarknadspolitiska insatser kan generellt inte sättas in förrän de har fyllt 18 år. Det finns ett glapp mellan olika myndigheter och åtgärder för att hjälpa ungdomarna. Det här är bara ett exempel, det finns många andra, trots att Anders Högmark sade att det fungerar så bra.

Vi socialdemokrater anser att de förstärkta utbildningsinsatser som vi föreslagit och som behandlas i utbildningsutskottets betänkande 41 behöver kompletteras med tillfälliga sysselsättningsskapande insatser. Den kompletteringen kan man göra genom att man under tiden 1 juli 1981—den 30 juni 1982 tillämpar dispensreglerna om beredskapsarbeten för ungdomar mellan 16 och 17 år mycket generöst. Vi anser att det är viktigt att man eftersträvar att finna meningsfulla arbeten som förbereder de unga för det reguljära arbetslivet. Från socialdemokratins sida anser vi att ökningen av arbetslösheten just för denna grupp är så oroande att vi inte kan vänta på SÖ:s uppföljning och redovisning till regeringen vid årets slut, som Anders Högmark talade för. Det gäller att ta hand om ungdomarna redan nu.

Reservation 23 handlar om praktikarbeten. Vi har ställt krav på att få lagen om anställningsskydd kompletterad så att en definition av praktikanställning enligt sysselsättningsutredningens förslag får stöd i lagstiftningen och dessutom att länsarbetsnämnderna får ta fram platser för obligatorisk praktik. Genom att ändra främjandelagen kan detta bli möjligt.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att det går att ta fram dessa praktikplatser på frivillig väg och det gjorde också Anders Högmark, men det har visat sig att det är svårt och många gånger nästan omöjligt att få praktikplatser garanterade. Vi ser det emellertid som mycket viktigt att behovet av praktikplatser tillgodoses, inte minst med hänsyn till att i vissa utbildningar ingår obligatorisk praktik. Vi socialdemokrater hävdar också att det är angeläget att regeringen snarast lägger fram förslag till lösning av frågan om begreppet praktik.

Jag skall något kommentera rehabiliteringsstöd kontra förtidspension, en fråga som tas upp i reservation 25.

Beträffande ungdomarna är det speciellt viktigt att man uttömmet alla möjligheter att skaffa arbete innan förtidspension aktualiseras. Från trygghetssynpunkt skulle de båda stödformerna förtidspension och lönebidrag vara likvärdiga, men man skulle genom ett system med rehabiliteringslön få bättre garantier för att kraftfulla rehabiliteringsinsatser görs för att tillförsäkra handikappade tillträde på arbetsmarknaden. Man skulle vinna tid för sådana insatser. För ungdomar är detta mycket viktigt. Marianne Stålberg kommer att utveckla våra synpunkter ytterligare i fråga om rehabiliteringslön.

Avslutningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 35 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Frida Berglund säger att jobben inte räcker till och att vi måste skaffa flera jobb. Jag är helt överens med Frida Berglund om att vi

måste skaffa flera arbeten och att det finns en risk att arbetena inte räcker till, åtminstone om man bedriver politik som socialdemokraterna föreslår eller inte har någon politik.

Men min fråga till Frida Berglund är då: På vilka sektorer tänker Frida Berglund plocka fram jobb? Vilken modell har Frida Berglund för att få fram dessa arbeten? Och då menar jag inte kortare arbeten utan mer varaktiga arbeten för ungdomarna.

Var finns den medicinen? Jag tror att kammaren skulle vara utomordentligt intresserad av att få ta del av den och föra en diskussion om olika metoder att få fram dessa arbeten.

Jag skulle också vilja ställa en annan fråga till Frida Berglund som rör provanställningarna. Delar Frida Berglund uppfattningen att ytterligare möjligheter till provanställning inte skulle gagna ungdomarna när det gäller den första kontakten med arbetsmarknaden? Tar Frida Berglund avstånd från de många många önskemål om provanställningsmöjligheter som förts fram från mindre och medelstora företag, inte minst på små orter och i glesbygden?

Sedan en sista fråga, Frida Berglund, angående praktikplatserna. Vad är det för typ av praktikplatser som skulle komma fram om man gick tvångsvägen? Vad är det för praktikplatser, om jag får använda det uttrycket, som arbetsgivarparten ligger och håller på, som man inte i det frivilliga samarbetet plockar fram i förtroelig samverkan? Det skulle vara ganska intressant att få reda på vad det är för typer av praktikplatser man skulle få fram genom en lagstiftning. Är inte risken stor, om man gick den vägen, att man sedan inte skulle få det förtroendefulla samarbete som kan gagna en vidare anställning för de här människorna?

Anf. 36 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! På frågan om hur socialdemokratin skulle skaffa flera jobb vill jag svara att vi här i riksdagen har lagt fram näringspolitiska förslag som skulle ha inneburit en annan struktur och en annan utveckling på industriområdet. Vi har föreslagit utvecklings- och forskningsprojekt, men dem har vi fått nej till. Vårt land skulle aldrig ha fått den här situationen, om det hade varit en socialdemokratisk regering och vi hade fått bestämma politiken, men nu har vi den situationen. Industrisysselsättningen har gått ner, den offentliga sektorn går ner, all sysselsättning går ner på grund av er politik.

Jag är emot provanställningar, för de kan många gånger betyda att provanställer man en så kastar man ut en annan.

Praktikplatserna beror på vilken sysselsättning man har på orten. I Norrbotten skulle vi t. ex. ha praktikplatser både inom verkstadsindustrin och inom de statliga företagen och också inom den offentliga verksamheten.

Ni borgerliga säger att ni är väldigt måna om att ungdomarna skall komma ut på arbetsmarknaden, men när det gäller konkreta förslag är ni inte villiga att ställa upp. Detta betyder väldigt mycket om vi ser exempelvis på den

offentliga sektorn. Jag träffade unga sjuksköterskor från hela Sverige i går. Vad sade de? Jo, att 10 000 medlemmar inom deras verksamhetsområde har förlorat jobben. Det är de som har haft korta timanställningar osv., men de kommer inte in i någon statistik. Detta är ändå ett resultat av regeringens politik.

Anf. 37 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vet att socialdemokraterna i kammaren har presenterat strukturplaner för den ena branschen efter den andra, och jag ifrågasätter något om man på det sättet skulle ha kunnat skapa så många jobb, även om Frida Berglund lever i den tron.

Jag är medveten om att ökar vi tillväxten i den offentliga sektorn så kommer nya arbetstillfällen att skapas. Men jag trodde att det rådde en ganska samstämmig uppfattning om att vi är tvingade att dra ner öknings-takten i denna sektor. När vi sedan diskuterar procentnivån kan jag hålla med om att det finns litet olika uppfattningar, men även socialdemokraternas syn på expansionstakten i den offentliga sektorn innebär ju att det blir färre nya arbetstillfällen där.

Över huvud taget tycker jag, herr talman, att Frida Berglunds inställning till provanställning – hon är emot provanställning därför att den innebär att någon annan missar jobbet – speglar en väldigt statisk syn på ekonomin, på näringslivet och på framtiden. Det är inget nollsummespel vi spelar, för vore det så, tror jag att alla de ungdomar som ser fram emot 1980-talet skulle se mycket mörkt på det. Efter de orden från Frida Berglund finns det dubbel anledning att se till, att den socialdemokratiska näringspolitiken inte får en chans att realiseras.

Anf. 38 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att moderaterna och vi alltid har olika åsikter. Nu har vi upplevt moderaternas politik sedan 1976, och det är den politiken som har försatt oss i den situation vi har hamnat i i dag och som är mycket oroväckande för ungdomarna. Det är många ungdomar i dag som säger, liksom en sade i går: Hela min värld har rasat! Ju fler ungdomar som ser sin värld rasa, dess farligare lever de som inte har sett sin värld rasa, Anders Högmark. Det blir svårare för alla i landet, om man inte kan ta vara på ungdomens arbetsvilja och få ut ungdomarna på arbetsmarknaden. Därför är jag förvånad över att man från den borgerliga majoritetens sida gör en så halvhjärtad insats när det gäller t. ex. rekryteringsstödet.

Man kunde satsa mera på det för att få möjlighet att slussa ut ungdomar. Men vad gör man? Man tar två svaga grupper på arbetsmarknaden, ungdomarna och de handikappade, och försöker matcha dem mot varandra. Man säger att om de näst svagaste kommer ut på arbetsmarknaden är detta hot mot de svagaste.

Detta är moderat politik, det håller jag med om, och den kan vi aldrig acceptera. Vi måste se till att de som har jobb i dag – som Ingemar Eliasson

sade – de måste acceptera större uppoffringar och se till att de svaga på arbetsmarknaden får det bättre.

Talmannen anmälde att Anders Högmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 39 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att beröra ungdomarnas situation på arbetsmarknaden, propositionens förslag vad gäller ungdomar och också vissa förslag i propositionen som avser att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och de socialdemokratiska reservationerna samt en del motioner i anslutning till detta.

Först några allmänna reflexioner.

Vi är oense om mycket i det politiska arbetet, men en sak råder det stor enighet om, och det är att varje människa måste känna att hon/han behövs och att detta att ha ett arbete har en avgörande betydelse för en människas hela sociala situation. Det gäller naturligtvis alldeles särskilt för ungdomarna. Att gå igenom skolan och söka sig till en utbildning med känslan att jag får ändå inget jobb, kan inte kännas särskilt stimulerande. För en ung människa är det särskilt viktigt att få känna att hon/han behövs i samhället. Det var också därför vi inom folkpartiet började arbeta för att alla ungdomar skall kunna få arbete, utbildning eller praktik, något som numera alla partier är överens om. Det gemensamma målet är full sysselsättning.

Men visst är det bekymmersamt. Arbetsmarknaden hårdnar, det blir färre lediga platser, ungdomsarbetslösheten ökar, och det är speciellt de mycket unga flickorna som drabbas och de unga invandrarna. Svårigheterna för ungdomar att finna jobb är ett internationellt problem. År 1979 var i genomsnitt 11,3 % av alla ungdomar under 25 år arbetslösa inom OECD-området. I Sverige låg vi på 4,9 %, Italien hade 23,7 %. 1972 hade vi i Sverige ett relativt arbetslöshetstal på 6,4 % för den gruppen.

Arbetslösheten varierar med hänsyn till ålder, region och kön. För åldersgrupperna 20–64 år har arbetslösheten hittills legat på en relativt konstant nivå även om konjunkturerna har växlat. Det är för ungdomar i åldern 16–19 år som problemen varit störst. Arbetslösheten för dem är fyra gånger så hög som för personer i gruppen 20–64 år. Och som jag sade tidigare, flickorna har det svårast.

Att speciellt ungdomsarbetslösheten ökar beror naturligtvis på flera olika faktorer. Låt mig nämna tre.

1. Den s. k. ungdomspuckeln. Sedan 1974 har antalet ungdomar stigit och var år 1979 709 000. Nu väntas en fortsatt ökning med ungefär 10 000 ungdomar per år fram till 1985, då antalet ungdomar i arbetskraften beräknas uppgå till 770 000.

2. Många av de jobb som tidigare var startjobb för ungdomar har försvunnit. Enkla jobb utan krav på utbildning finns inte längre. Det har blivit svårare att komma in på arbetsmarknaden – det krävs utbildning. Det är också därför vi har den högsta arbetslösheten hos de allra yngsta, de som

just slutat grundskolan eller inte orkade gå kvar där.

3. Det är också allt fler människor som – med all rätt – kräver att få plats på arbetsmarknaden, bl. a. kvinnor och handikappade.

En förutsättning för full sysselsättning är en ekonomi i balans och en industri som kan konkurrera med andra länder. Den marginalskattesänkning och det ekonomiska handlingsprogram som dåvarande trepartiregeringen stod bakom den 3 februari, men moderaterna nu hoppat av från, är ett led i arbetet att sanera ekonomin. Vi måste satsa resurserna på industrin och minska ökningstakten i den offentliga sektorn.

Men trots de ekonomiska bekymren har sysselsättningen i Sverige fortsatt att öka. I mars 1981 var fler sysselsatta än i mars 1980. Den senaste månaden har vi fått en uppbromsning. Vi anar en försämring, och inför nästa vinter är arbetsmarknadsutsikterna oroande.

Det är kvinnorna som stått för sysselsättningsökningen under 1970-talet. 390 000 fler kvinnor var sysselsatta 1980 än 1970. Den totala sysselsättningsökningen var 320 000. Det intressanta är således att kvinnornas sysselsättning har ökat och männens minskat.

Allt fler kvinnor med barn under sju år vill förvärvsarbeta. Nära 45 % av kvinnorna arbetar deltid. Kvinnornas sysselsättningsökning har haft sin förutsättning i den kommunala expansionen.

I den sysselsättningsproposition som arbetsmarknadsminister Ingemar Eliasson lade fram i mars pekade han på att arbetsmarknadens funktionssätt försämrats och att det redan har blivit svårare att få de arbetssökande och de lediga platserna att hitta varandra.

Utsatta grupper på arbetsmarknaden har det därför bekymmersamt. Det gäller ungdomar, äldre och handikappade, invandrare och kvinnor.

Det behövs ett helt batteri av åtgärder, och under senare år har det lagts fram många förslag för att stötta ungdomarna och underlätta deras inträde på arbetsmarknaden. Arbetslösheten leder fort till social utslagning. Vi försöker få en mjukare övergång mellan skola och arbetsliv. Arbetet måste börja inom skolan med en effektiv yrkesvägledning, och här har syokonsulenter viktiga uppgifter.

Vi har nu SSA-råden, samarbetsorganen mellan skola, arbetsliv och arbetsmarknadsmyndigheter. Vi har också skolstyrelsernas uppföljningsansvar: ungdom under 18 år som varken har arbete eller utbildning skall stödjas genom skolans åtgärder.

Förra året fick vi genom förslagen i den s. k. ungdomspropositionen ytterligare instrument genom ett fyra veckors introduktionsprogram, som ger kunskap om olika utbildningsalternativ. Vi fick yrkesintroduktionen på 40 veckor, som skall innehålla utbildningsmoment för yrket och som också kan ges en individuell utformning. Dessutom förbättrades statsbidragsreglerna för inbyggd utbildning inom industri, hantverk och handel.

I dag behandlar vi förslag som skall underlätta för ungdomar att få jobb. Bl. a. föreslås ett rekryteringsstöd till den arbetsgivare som anställer ungdomar i åldern 18–29 år som varit arbetslösa mer än fem månader.

Bidraget skall kunna lämnas till arbetsgivarna inom den enskilda sektorn.

företrädesvis industrin. Och arbetsmarknadsministern föreslår att det skall utgöra 40 % av lönekostnaderna under tolv månader.

Socialdemokraterna ansluter sig i princip till rekryteringsstödet, men reserverar sig för ett bidrag på 75 % av lönekostnaden. Socialdemokraterna anser också att det skall utgå redan för ungdomar med tre månaders arbetslöshet. Detta har Frida Berglund tidigare kommenterat. Hon anser att propositionens förslag är ett halvhjärtat förslag. Utskottsmajoriteten stöder dock propositionen. Vi anser det rimligare med 40 % lönebidrag. Vi menar att det kan uppstå konkurrens mellan handikappade och ungdomar, och vi vill inte medverka till det. Vi är rädda att försämra för dem som redan nu har svårast att få ett jobb. Men jag håller med om att det är viktigt att vi ser efter hur detta slår.

I proposition 126 föreslås också att arbetsmarknadsutbildningen görs tillgänglig för ungdomar fr. o. m. 18 års ålder. Om kvinnorna och de unga flickorna skall få del av jobb som finns och som kommer till, så måste de välja otraditionella jobb. Men, arbetsgivare personalanställare, fack, arbetsledare och kompisar på arbetsgolvet måste tänka om och ändra attityder till de kvinnor som vågar satsa på ett annorlunda jobb.

Vi behöver också ställa krav på arbetsgivaren att denne ger jobb åt den arbetskraft som finns.

Socialdemokraterna vill nu att man tillfälligt skall vidga möjligheterna att ge arbetslösa ungdomar i åldern 16–17 år beredskapsarbete. Man anser att generösa dispensregler skall tillämpas under tiden 1 juli 1981–30 juni 1982.

Förra våren fattade vi beslut om att ungdom under 18 år i princip inte skulle ha beredskapsarbete men att begränsningen av beredskapsarbeten måste ske med hänsyn till gymnasieskolans möjligheter att ta emot de här ungdomarna. SÖ har också ett uppföljningsansvar och skall utvärdera hur det gått. Vi anser därför från majoritetens sida att det inte finns skäl att frångå det beslutet.

Socialdemokraterna har också en reservation som gäller praktikanställning, som också har kommenterats tidigare. Jag vill bara kort påpeka att vi anser att det är rimligare att man tar fram praktikplatserna på frivillig väg. Jag kan hålla med Anders Högmark i hans argumentation på den punkten.

Vpk kritiserar i sin motion 1497 introduktionsprogrammen och yrkesintroduktionen och säger att det inte går att utbilda bort arbetslösheten. Men det är ju just de ungdomar som har dålig utbildning som har den högsta arbetslösheten. Genom en kombination av yrkesutbildning och förstärkta platsförmedlande insatser med introduktion på arbetsplatserna kan vi nå bättre resultat, och det är också innehållet i propositionen.

Nu är det viktigt att vi följer upp reformen om "ungdomsgarantin". Den har fungerat bra på många håll, trots den korta tid man hade till sitt förfogande innan den trädde i kraft förra året. Den borde kunna fungera ännu bättre nu. Samarbetet mellan skola, arbetsförmedling och arbetsliv kommer förhoppningsvis också att förbättras och utvecklas.

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Arbetsmarknadsutbildningen har stor betydelse för många som står utanför arbetsmarknaden – inte minst har den varit och är viktig för många kvinnor som efter ett antal hemmaår vill ha ett förvärvsarbete.

Arbetsmarknadsutbildningen måste för att vara effektiv vara flexibel med möjlighet till snabb anpassning efter de behov som finns. Det sitter också en kommitté, KAFU, som har till uppgift att se över och komma med förslag till eventuella organisatoriska förändringar. Arbetsmarknadsutbildningen är ett viktigt medel för att underlätta för kvinnor att få ett arbete, och arbetsmarknadsministern påpekar att utbildning av detta slag i ökad utsträckning borde kunna användas för att främja jämställdhet. Och han nämner de fyra veckors yrkeskurser som arbetssökande kan delta i som exempel på medel att stimulera till otraditionellt yrkesval.

AMS har ju också en mycket klar målsättning när det gäller jämställdhetsarbetet. Man har på de olika länsarbetsnämnderna och på arbetsförmedlingarna speciellt ansvariga personer som skall driva jämställdhetsfrågorna, och man försöker med alla medel att på alla områden stötta kvinnorna så att de väljer otraditionellt. Jag tror mer på ett aktivt arbete med opinionsbildning och attitydpåverkan än på strikt kvotering. De s. k. BAMU-kurserna skall nu avvecklas. De har ju inneburit att personalutbildning inom kommuner och landsting har kombinerats med beredskapsarbete för dem som ersatt den personal som utbildas. Vi i utskottsmajoriteten har ansett att eftersom KAFU arbetar och eftersom det enligt vår mening är en rimlig ordning att landsting och kommuner står för den personalutbildning som behövs och skaffar vikarier när det behövs, så vill vi inte bifalla motionen i denna fråga.

Redan nu finns det ett krav på att ett företag som får regionalpolitiskt stöd skall anställa minst 40 % kvinnor. Det här är ett system som på sina håll fungerar ganska bra. I Norrbottens län behöver man numera inte ge alltför många dispenser. Detta system vill socialdemokraterna utvidga till annat statligt stöd. Jag skulle vilja fråga Frida Berglund: Vilket annat statligt stöd tänker ni då på? Utskottets majoritet har tagit fasta på Karin Anderssons synpunkter, att jämställdhetsombudsmannen nu har till uppgift att särskilt följa de företag som får statligt stöd, så att de aktivt arbetar för att främja en jämn fördelning av kvinnor och män i skilda typer av arbete.

Med det har jag berört socialdemokraternas reservation nr 14 och också de yrkanden rörande AMU som finns i motion 1834.

Det har blivit svårare för de arbetslösa och de lediga jobben att finna varandra. Platsförmedlingen måste prioriteras i arbetsförmedlingarnas arbete. Ett nytt jobb innebär ofta att man måste flytta. Det innebär kostnader och ibland omställningssvårigheter för den enskilda individen. Arbetsmarknadsministern föreslår skattefrihet för alla former av flyttningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen. Detta skall tillämpas första gången för inkomståret 1982. Meningen är att bidragen bättre än f. n. skall motsvara de verkliga kostnaderna för en flyttning till annan ort.

Detta är vi i princip överens om, men av någon underlig anledning har centern reserverat sig för att starthjälpbeloppet skall sänkas från nuvarande

6 000 och 3 000 kr. till 4 000 resp. 2 000 kr.

Socialdemokraterna vill, som Lars Ulander tidigare har redovisat, ha kvar möjligheten till traktamente vid dubbel bosättning. De vill också att bidrag till ombyttessökande skall bli generösare, utan krav på att det skall vara svårt att få arbete för lokalt bunden arbetskraft. Utskottsmajoriteten har här anslutit sig till propositionens förslag. När det gäller stöd till byggnadsarbetare för veckopendling anser vi i utskottets majoritet att det förslag som nu föreligger, att regeringen bemyndigas att vid behov medge att bidrag får utgå till fler än två resor per månad, är till fyllest.

Jag yrkar avslag på socialdemokraternas reservation och de yrkanden som vpk har när det gäller flyttningsbidragen.

Arbetslöshet är ett gissel. Vi måste fortsätta våra ansträngningar för att minska den, och vi måste utveckla och förfina de hjälpmedel som behövs. De förslag som läggs fram i dag är ett led i det arbetet.

Härmed, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på socialdemokraternas reservationer och vpk:s motionsyrkanden.

Låt mig avslutningsvis anknyta till det Frida Berglund sade när hon påstod att vi från utskottsmajoriteten enbart konstaterar att arbetslösheten ökar men inte gör någonting åt den. Jag tror att det var kompletteringspropositionen som Frida Berglund hänvisade till som ett exempel på att det saknades förslag, och jag vill då bara påpeka att det i den propositionen föreslagits 1,5 miljarder att satsas på åtgärder för att främja sysselsättningen.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av andre vice talmannen.

Anf. 40 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Enligt vår arbetsfördelning kommer reservation 14 att behandlas av Marianne Stålberg, och jag vill säga till Eva Winther att jag delar de synpunkter som hon längre fram i debatten kommer att framföra.

Jag vill emellertid ställa några frågor till Eva Winther, som har en stor praktisk erfarenhet av arbetslöshetsproblemen både bland ungdomar och inom andra grupper. Eva Winther liksom många andra företrädare för regeringspartierna säger att man inte bedriver en arbetslöshetspolitik. Men i det reviderade budgetförslaget sägs att ungdomsarbetslösheten, speciellt den bland 16–19-åringar, har ökat. Ni är också medvetna om att många av de ungdomar det gäller inte har arbete nästa år. Ändå säger ni att det enda man kan göra är att vänta på SÖ:s utvärdering. Eller har ni några andra förslag än att vänta på utvärderingen, för den ger ju inte många jobb till dem som är arbetslösa?

När det sedan gäller rekryteringsstödet vill jag säga att jag står fast vid att det är halvhjärtat. Tycker Eva Winther att det är riktigt att ta de två mest svaga grupperna på arbetsmarknaden och försöka matcha dem mot varandra? Det är faktiskt så att om man har ett så lågt lönebidrag som 40 %, är det stor risk för att arbetsgivarna inte utnyttjar de möjligheter de har att ta

hand om ungdomarna därför att de tycker att detta är en för liten kompensation. Ni har också ett annat förslag, och det är att man skall ha varit arbetslös i fem månader i stället för – enligt vårt förslag – tre månader för att få stöd. Varför lyssnar ni inte på t. ex. arbetsförmedlingarna, när de redovisar sina erfarenheter och säger att en sammanhängande lång arbetslöshetstid ofta får allvarliga konsekvenser bl. a. i form av alkohol- och narkotikamissbruk? Oroar det inte Eva Winther, som ändå har praktiska erfarenheter av arbetslöshet?

Anf. 41 EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Vi är helt överens om – och det framgick också av mitt anförande – att arbetslöshet är ett önt, speciellt för ungdomarna. Det är också därför vi satsar offensivt för att stötta ungdomarna, så att de får antingen en utbildning eller ett arbete.

Andelen arbetslösa 16-åringar har ökat – ja, det är sant. Men det är också sant att de allra yngsta inte har så väldigt långa arbetslöshetstider. Det är de äldre som drabbas av de allra längsta arbetslöshetstiderna. Ni tror att tiden fem månader kan vara en lämplig tid när det gäller att börja tillämpa rekryteringsstödet.

Det är två svaga grupper det gäller – det håller jag med om. Men jag är helt övertygad om att det tyvärr blir de handikappade som får stryka på foten, om vi följer socialdemokraternas förslag.

Frida Berglund har inte svarat på min fråga om vilka ytterligare statliga stöd som ni vill använda den här 40-procentskvoteringen för. O.K. – det kanske Marianne Stålberg skall svara på.

Anf. 42 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Eva Winther säger att hon är helt övertygad om att de arbetslösa ungdomarna som får rekryteringsbidraget kommer att slå ut de handikappade på arbetsmarknaden. Jag skulle vilja veta vilka fakta hon bygger sin övertygelse på. Jag tycker nämligen att om man har sådana fakta att stödja sig på, skall man angripa det som är fel. Och det är ju fel att matcha två svaga grupper mot varandra för att slippa göra en helhjärtad insats. Det är enligt socialdemokratisk politik helt felaktigt, och jag trodde faktiskt att Eva Winther skulle ha åtminstone någon liten känsla för de svaga grupperna.

Därmed tror jag att det får vara nog för den här gången.

Anf. 43 EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Frida Berglund att jag tycker att det är socialdemokraterna som genom sin argumentation ställer två svaga grupper mot varandra.

Jag vill också tala om att det pågår projekt som syftar till att man skall få ett bättre resursutnyttjande när det gäller gymnasieskolan, KOMVUX och arbetsmarknadsutbildningen. Det är projekt som går ut på att man verkligen på ett riktigt sätt skall använda de resurser som finns. Det finns bl. a. i Malmöhus län en regional samordningsgrupp som undersöker hur man bäst

skall samordna resurserna. Man inventerar de utbildningar som finns i länet, man rekommenderar olika utbildare att anordna skilda utbildningar och man skriver till olika skolstyrelser och påverkar dem, man anför synpunkter på KOMVUX och på kursutbudet, man kollar med de fackliga organisationerna om vissa yrkesinriktade utbildningar behövs osv.

Det här tror jag är ett väldigt viktigt led i arbetet på att effektivisera verksamheten och förbättra möjligheterna för ungdomarna att få utbildning eller arbete.

I Norrbottens län finns också en person som på länsnivå arbetar med den här samordningen, och jag tror att det är på liknande sätt i olika delar av landet. Det är en viktig insats som görs för att ta vara på de resurser vi har för ungdomarna.

Anf. 44 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! I västvärlden är den ekonomiska krisen och arbetslösheten utbredd. Närmare 25 miljoner är direkt arbetslösa, och detta kommer att förvärras. Orsaken till arbetslöshet är det kapitalistiska systemet, som inte har arbete åt alla som utgångspunkt, utan som har som drivkraft ett fåtal kapitalisters jakt på makt och profit.

Arbetslöshet kommer därför alltid att finnas så länge inte ett annat ekonomiskt system – socialismen – genomförs. Detta utgår, i motsats till kapitalismen, från folkets behov. Och folket har inget behov av arbetslöshet, utan tvärtom, det har behov av arbete. Därför är inom kapitalismen varje åtgärd mot arbetslöshet också en åtgärd som går stick i stäv mot systemets grundläggande principer. Det är detta, för människorna ovärdiga system, som de borgerliga partierna slår vakt om. Det är också inom detta system som socialdemokraterna vill verka med reformpolitik. Att kasta systemet över ända, att byta profitjakten och arbetslösheten mot ett ekonomiskt system som utgår från människornas behov och som skapar arbete åt alla, det är den linje som vänsterpartiet kommunisterna arbetar för.

I de ständigt återkommande kapitalistiska kriserna tilltar arbetslösheten, och bristen på framtidstro breder ut sig. Detta drabbar speciellt ungdomen, den generation som det framtida samhället skall bygga på. Därför borde det vara ett ansvar även för det kapitalistiska systemets banerförare att skapa sådana förutsättningar att ungdomen ges möjligheter till jobb och utveckling. Men så har inte de olika formationerna av borgerliga regeringar, med eller utan moderater, verkat. De tar i stället upp en debatt om att minska marginalskatterna så att det skall löna sig för den som redan har ett jobb att jobba mer. Marginalskattesänkningen skall stimulera till mer arbete, enligt de borgerliga partierna. Detta är cyniskt mot de grupper som inte har ett jobb och som heller inte ser någon utsikt att få något.

Det finns dock glädjeämnen i denna mörka tid. Det är att ungdomen alltmer engagerar sig i kampen för ett jobb. I den kampen främjas också insikten om orsakerna till arbetslösheten och vad som måste åstadkommas för att skaffa arbete. Det är en kamp mot kapitalismen, en kamp mot Svenska arbetsgivareföreningen och borgarpolitiken som måste ställas på arbetarrö-

relsens dagordning. Därför är det anmärkningsvärt att LO i sitt näringspolitiska program inför LO-kongressen, vilket skall verka på 1980-talet, slår in på ett kvalificerat samarbete med de krafter som orsakar arbetslöshet och ekonomisk kris. Detta är ett nytt svek mot alla de LO-medlemmar som förra året började skönja en kampinriktning i sin fackliga organisation. Det är ett förräderi av LO-ledningen mot dess egna stadgar när man nu vill ytterligare utveckla samarbetet med motparten Svenska arbetsgivareföreningen. Den typen av ideologi – eller man kanske borde säga ideologilöshet – leder till att kapitalismen befästs, och det är inte riktigt vad som återfinns i målsättningsparagrafen för LO och LO-förbunden.

I det kommunistiska ungdomsförbundets, KU:s, kampprogram för Norrbotten – för att ta ett exempel ur högen – är skriet från vildmarken: "JOBBA". Där säger man: "Vi ungdomar vet redan hur allvarligt läget i Norrbotten är. Vi behöver inte fler som talar om det för oss. Nej, nu behöver vi en framtid att tro på. Vi har alltid kämpat i motvind. Mot utflyttning, mot arbetslöshet osv. Nu behöver vi någonting att kämpa för." Det är därför som de gett ut ett program där de pekar på vad som kan göras för att få fler jobb och för att få en utveckling av det län som har den svåraste situationen i vårt land.

I programmet visar de på hur våra basnäringar kan utvecklas och ge mängder av jobb, hur pengar som satsas på arbetslöshetsstöd i stället kunde användas offensivt för att ge jobb. Framtidsmöjligheterna finns i skogen, i gruvorna, inom stålproduktionen, genom en systematisk utveckling av den offentliga sektorns servicedelar, genom en utveckling av den alternativa energin, genom utveckling av länets jordbruk och genom handel och forskning. Det är ett omfattande program som bl. a. tar radikala grepp för utveckling av våra framtida basnäringar, de basnäringar som borgarpolitikerna anser vara olönsamma och som skärs ner år från år. Programmet underkastar sig inte de pessimistiska tongångar som arbetsmarknadsministrar, industriministrar och Arbetsgivarföreningsministrar ger uttryck för. Programmet avslutas med en appell till ungdomen: "Kom igen och kämpa för jobb. Det går åt helvete!!! – säger många ungdomar i dag. Vi i KU svarar: 'Ja, det går åt helvete om vi fortsätter att sitta på ändan och trycka!' Aktivera er, organisera er, ta kamp för ungdomens rättigheter – till rätten för ett jobb." Jag vill instämma i dessa uppmaningar till ungdomen. De är gångbara inte bara i Norrbotten, utan de är framför allt en uppmaning till alla Sveriges ungdomar: Tag kamp för era rättigheter!

I valmanifestet inför valet 1979 gav arbetsmarknadsministerns parti löften om att folkpartiet hade ett program för att lösa ungdomsarbetslösheten. Jag måste ställa frågan till arbetsmarknadsministern: Var är programmet? Varför tar ni bara fram det när det gäller att lura ungdom att rösta på ert parti? Varför tar ni inte fram det nu när ungdomsarbetslösheten breder ut sig mer än någonsin? Är det kanske på det viset att programmet bara finns i den folkpartistiska föreställningsvärlden? Eller har det visat sig att programmet var värdelöst?

I stället för ett program mot ungdomsarbetslöshet har ni i regeringen dragit

in ungefär hälften av ungdomens beredskapsjobb utan att ge dem något i stället. Era löften om gymnasieplatser åt redan skoltrötta ungdomar har ni inte heller klarat att infria. Ni har tagit ifrån arbetslös ungdom rätten att klara sig själv med egen ekonomi, när ni tagit bort beredskapsjobben för 16-17-åringar och en möjlig tillfällig försörjning och ersatt detta med en otillräcklig studielön. Är det detta som var innebörden i folkpartiets program? Jag trodde att det var moderaternas, men tydligen var det också folkpartiets och centerns.

För att vi skall komma till rätta med en del av problemen med ungdomsarbetslösheten har vänsterpartiet kommunisterna angett program för flera jobb. Det har som inriktning att göra ingrepp i den s. k. marknadsekonomi. Dessa program inriktar sig på två väsentliga och för framtiden nödvändiga områden. Det gäller dels en systematisk utbyggnad av den offentliga sektorn, dels ett samhälleligt industriprogram med 100 000 nya industrijobb. Den utveckling som skissas med dessa program kan medverka till att bryta den förslösande utveckling som en fortsatt ohejdad kapitalism orsakar. Den förslösar inte bara råvaror utan också alltmer den yrkeskunniga arbetskraften. Den dömer ungdomen till arbetslöshet och social utstötning. Det är mot detta vpk också ställer kraven om kommunala åtgärdsprogram för att skapa jobb åt ungdomen. För detta behövs också statligt stöd.

Det är också nödvändigt med en kvalitativt annan syn på utbildningen. Den företagsförlagda utbildningen har ökat, vilket i denna tappning medför försvagningar av det demokratiska inflytandet på undervisningen. De enskilda företagen har fått ökat inflytande på bekostnad av de lokala och centrala skolmyndigheterna. Utbildningen har blivit snävare för att bättre kunna möta företagets krav på att den helt skall anpassas till resp. företags önskemål. Med dessa åtgärder läses ju ungdomarna fastare vid de utbildande företagen samtidigt som företagen själva erhåller samhällsstöd för det arbete som ungdomarna utför. I stället för att stödja denna linje ställer vpk följande krav på utbildningens inriktning:

1. Skolan skall vara ansvarig för gymnasieutbildningen i alla delar. Företagen skall åläggas att ställa praktikplatser till förfogande efter anmodan av skolmyndigheten. För utbildningens genomförande på företagen skall fackföreningen åläggas uppgiften att övervaka att läroplanen fullföljs och att praktiken blir allsidig.

2. Statsbidragen skall gå till skolan. Företagen skall naturligtvis ersätta praktikanterna för utfört arbete. Skolan skall vara den instans som avgör vilken eller vilka elever som skall vara på resp. företag.

3. Fackföreningarna ges vetorätt när det gäller vilka företag som inte skall komma i fråga. Detta därför att det är facket som bäst känner till vad de olika företagen går för.

Efter dessa principer bör den praktiska delen av yrkesutbildningen kunna genomföras. Varvningen mellan teori och arbete skulle under sådana förhållanden kunna bli mer meningsfull. Den blygsamma försöksverksamhet som f. n. pågår med varvning i utbildningen och som regeringen tidigare ofta har åberopat skulle efter ett sådant mönster kunna avbrytas till förmån för dessa nya riktlinjer.

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Det erfordras också en lag om att företagen skall ställa praktikplatser till förfogande. Här bör den lokala skolledningen ges rätten att tillsammans med fackföreningen fastställa vilka företag som skall komma i fråga.

Men det behövs också en annan inriktning och möjlighet för arbetsförmedlingen när det gäller att ingripa. En förstärkning är nödvändig, inte minst för ungdomarna. Men arbetsförmedlingens roll bör också vara att bestämma vem som skall anställas. Det är dags att avhända företagen deras självtagna rätt att fritt anställa och antaga. Ett samhälleligt ansvar, som företagen måste inrymma sig under, är att arbetsförmedlingen avgör, utifrån helt andra kriterier än dem som arbetsköparna åberopar, vilka som skall få anställning.

En klar fördel med en, som vi vill kalla det, obligatorisk arbetsförmedling vore att arbetsförmedlingen på ett bättre sätt skulle kunna placera ungdomar och handikappade på de lediga platserna.

Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 1497 och 484.

Jag vill, herr talman, sluta med att något beröra vad som har sagts under debatten i dag.

Den nuvarande arbetsmarknadsministern var tidigare ordförande i DELFUS, delegationen för ungdomens sysselsättningsfrågor. Enligt direktiven skulle den främja ungdomens möjligheter till inträde på arbetsmarknaden. Verkligheten blev dock en helt annan. I stället för att ta upp kampen och arbeta med konstruktiva förslag till åtgärder fungerade DELFUS som bromskloss. Dit överlämnades alla förslag som på något vis kunde tjäna till att lösa problemen, för att slaktas under byråkratiska formalia. Numera har DELFUS tyst och stilla insomnat, sörd och saknad av ingen.

Jag kunde inte underlåta att höra de moderata tongångarna tidigare i debatten. Anders Högmark var uppe och mässade om den fria företagsamhetens ansvarsfulla näringsutövning. Han sade inte ordagrant så, men det var detta han menade.

Anders Högmark! Det går inte att lösa ungdomarnas arbetslöshetsproblem med provanställningar. De skapar inga fler jobb. De ger bara arbetsköparna möjligheter att vraka och välja ut de bästa för att skicka resten till den kapitalistiska sophögen.

Slutligen, herr talman, vill jag säga några ord till Eva Winther eftersom hon vände sig till vpk i sitt anförande.

Det går inte, Eva Winther, att utbilda bort ungdomsarbetslösheten. Det har vi skrivit i vår motion, och det bestred Eva Winther. Även om det i huvudsak är den minst utbildade ungdomen som är arbetslös mest så skapas det inte flera jobb om man utbildar dessa ungdomar. Vad som händer är möjligen att vi runt om i världen kan gå ut och skryta med att vi har världens bäst utbildade arbetslöshetsarmé.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna.

Anf. 45 EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Tommy Franzén påpekade från början att det är det

kapitalistiska samhällets fel att vi har arbetslöshet. Då måste jag fråga: Hur är det med arbetslösheten i socialistiska, planhushållande länder? Finns det ingen, eller är det så att man inte redovisar den arbetslöshet som kanske trots allt finns också där?

Tommy Franzén tog upp *Kommunistisk ungdoms program* i Norrbotten. Jag tycker det är bra att Norrbottensungdomarna kämpar för jobb. Det är riktigt att de driver den kampen, oavsett vilket parti de hör till. Men sedan sade Tommy Franzén att basnäringarna skall vara grunden i Norrbotten, den grund som nu borgarregeringen vill krympa. Ja, vi tycker också att basnäringarna skall vara grunden, men vi måste faktiskt också sälja det vi producerar. Den som bott i Kiruna och sett malmlagren växa som stora limpor, därför att det inte gick att sälja malmen, vet att det finns ett samband mellan lönsam produktion och att kunna sälja varorna. Det är inte så enkelt som att bara sätta i gång och producera!

Sedan påstår Tommy Franzén att det inte går att utbilda bort arbetslösheten. Nej, naturligtvis inte helt och hållet. Men utbildning av de allra svagaste och de allra yngsta ökar deras chanser att få jobb. Sedan behövs naturligtvis en ekonomi i balans och satsningar på industri- och näringspolitik, så att vi kan få skjuts i företagen och få i gång dem, med möjligheter att konkurrera på den marknad som vi hör samman med.

Anf. 46 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Till skillnad från kapitalismen, Eva Winther, utgår det socialistiska systemet ifrån människornas behov. Och som jag sade inledningsvis inte har människorna behov av arbetslöshet. Det är ett förlösande av det kapital som samhället har när arbetslösheten inte bara finns utan också ökar.

Det är inte heller så, Eva Winther, att basnäringarna kommer att krympa – ni har redan varit med om att krympa dem. Men jag kan självfallet ha förståelse för att malmhögarna växer när man från den borgerliga regeringens sida varit helt oförmögen att driva en industripolitik som syftar till att vidareförädla varorna inom landet. Ni har totalt misslyckats med att skapa en industri i det här landet – en industri som på det här området ändå har väldigt goda traditioner. I stället har ni medverkat till att skapa utslagning i den ena branschen efter den andra.

Det finns faktiskt – även om Eva Winther inte kanske upptäckt det – efterfrågan på industriprodukter framför allt i det här landet men också på andra håll. I dag sägs det, och det är nästan ett klassiskt talesätt, att en Volvo inte till mer än 30 % är egen produktion. Det finns, det har t. o. m. sådana företrädare för näringslivet som Hans Werthén varit inne på, anledning att skapa en större industriell marknad i det här landet, inte minst för hemmaproduktionen.

Jag kan inte låta bli att, med anledning av vad Eva Winther sade, något kommentera Elver Jonssons anförande. Eva Winther, som är från samma parti, kan väl svara om hon har lust. Han sade att folkpartiet är för en socialt styrd marknadsekonomi. Jag vill påstå att det är trams! Det som styr

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

marknadsekonomi är allt annat än sociala strävanden – det är, som jag tidigare sagt, ett fatal kapitalisters jakt på makt och egendom. Och den präglas minst av allt av några sociala hänsyn.

Anf. 47 EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Tommy Franzén säger att man i de socialistiska länderna, till skillnad från de kapitalistiska, utgår från människornas behov. Han säger också att människor inte har behov av arbetslöshet. Människor har inte behov av arbetslöshet i något land! Det där var ändå demagogi i överkant.

Basnäringarna i Norrbotten har redan krympt. Det är riktigt. Det beror, påstår Tommy Franzén, i första hand på att man inte har satsat på vidareförädling. Ja, men när vi skulle satsa på vidareförädling av malmen var det oerhört svårt också att få avsättning för den – jag tänker på kulsintern. Det berodde på innehållet i malmen, på dess kvalitet. Men jag tror att den nya ledningen nu kommer att satsa mycket offensivt, och jag hoppas och tror på en framtid också för malmen i Norrbotten.

Men dessutom finns det andra positiva saker att satsa på. Frågan gäller hur vi kan använda Kiruna geofysiska institut och Esrange för framtida jobb, hur vi tar vara på oljan utanför norska kusten och eventuell naturgas, hur vi kan åstadkomma att detta kommer Norrbotten till godo. Och jag hoppas att den malmfältsutredning som industriminister Åsling nu skall tillsätta skall kunna få ett visst grepp om dessa saker, så att de kan bidra med nya jobb i stället för dem som otvivelaktigt måste försvinna. Vi lever ju inte här i Sverige på en isolerad ö, utan vi är beroende av vår omvärld. Det verkar precis som om Tommy Franzén inte har upptäckt att stålkonjunkturen inom OECD-området är i kris, att man har förlorat 140 000 jobb och kommer att förlora nästa lika många till inom stålindustrin i Västeuropa.

Anf. 48 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig inledningsvis konstatera, Eva Winther, att kapitalismen – det system vi lever i – skapar arbetslöshet. Vi har närmare 25 miljoner människor arbetslösa i den kapitalistiska västvärlden i dag. Så är det med den saken.

Stålpolitiken är naturligtvis ett misslyckat kapitel för de borgerliga regeringarna, och jag förstår att Eva Winther drar sig för en sådan debatt. Jag skall inte föra den här. Den har förts tidigare, och det räcker. Men när Eva Winther tar upp just gruvorna och Kiruna, som hon naturligtvis väl känner till, skall jag bara göra några korta hänvisningar till vad Kommunistisk ungdom anför i sitt manifest. De vill att man skall satsa på förädling av järnsvamp, att man skall ta bort fosfor ur malmen och därigenom höja värdet. De framhåller att det i apatit finns sällsynta jordartsmetaller och förordar att sulfidmalmen skall tas om hand. Vidare vill man utveckla aluminiumframställning, satsa på kisel, ferrokisel osv. Man har ett program, som jag bara har tagit några punkter ur, som naturligtvis står i strid med den

politik som folkpartiet och de övriga borgerliga partierna bedrivit när det gäller stål- och järnhanteringen.

Till sist skulle jag bara vilja säga att även den offentliga sektorn ser vi från vänsterpartiet kommunisterna som en nödvändighet. Till skillnad mot de borgerliga ser vi positivt på den offentliga sektorn och främst då dess serviceinriktade del. Kollektivtrafiken är otillräcklig, och vården av barn, gamla och sjuka är också otillräcklig – för att nämna några exempel. En satsning på dessa områden skapar inte bara en bättre social service för människorna i detta samhälle utan skapar ju också samtidigt en efterfrågan på olika material från den industriella sektorn. Och det är inte heller oväsentligt i dagens läge.

Talmannen anmälde att Eva Winther anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 49 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu uppsatts om detta sammanträdes fortsättning kl. 19.30 efter sedvanlig middagsrast.

Anf. 50 SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Som framgår av reservationsdelen i det betänkande från arbetsmarknadsutskottet som vi nu behandlar har vi från socialdemokraterna i utskottet utformat många reservationer. Vi har avgett reservationerna i syfte att betänkandet skulle få det materiella innehåll som vår arbetsmarknad och olika arbetsmarknadspolitiska stödformer och åtgärder är i verkligt behov av.

Våra reservationer skall också ses som en konsekvens av att vi inom arbetarrörelsen genom våra kontakter med fackföreningsrörelsen till skillnad från de borgerliga partierna nu liksom alltid tidigare kan basera våra förslag på den verklighet som råder ute på arbetsmarknaden.

Jag skall när det gäller reservationer från vår sida uppehålla mig vid reservationerna 4, 11, 15, 16 och 18 samt i någon mån vid ett av våra särskilda yttranden.

Herr talman! Vi har vid många tillfällen under de borgerliga regeringsåren försökt få den borgerliga majoriteten att inse allvaret i den nedåtgående sysselsättningen inom industribranscherna, liksom vi har krävt hög arbetsmarknadspolitisk beredskap. Och i sistnämnda avseende har vi motsatt oss den reella urholkning som har skett av det ekonomiska stödet till de arbetslösa och till dem som genomgår arbetsmarknadsutbildning (AMU). Tyvärr har våra förslag dock röstats ner, och därför är bl. a. en del av de arbetsmarknadspolitiska stödformerna till arbetslösa och AMU-elever nu reellt försämrade jämfört med vad som var fallet under den socialdemokratiska regeringstiden.

I vår reservation nr 4 redovisar vi åter vår vilja att trygga de ekonomiska ersättningarna till de utsatta grupper som arbetslösa och AMU-elever utgör. Och vi villmed det förslag till utskottsskrivning som vi presenterar i

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

reservationen skapa en bättre garanti än regeringen och utskottsmajoriteten för att det även framöver skall finnas ekonomiska resurser att ställa till förfogande när arbetslöshetsstödet och AMU-bidragen måste höjas. Vi vill således att det riksgäldskonto som de nuvarande fonderna skall sammanföras till skall svara för 50 % av statens utgifter för bidrag till arbetslöshetskassor, kontant arbetsmarknadsstöd och andra bidragsändamål inom detta område.

Övrigt medelsbehov menar vi måste tas ut genom avgifter, om det visar sig att utgifterna från kontot överstiger inkomsterna. Utskottsmajoriteten har dock spenderbyxorna på sig, och det är inte osannolikt att det går med de arbetsmarknadspolitiska fonderna som det har gjorts med samhällsekonomin i övrigt, om den borgerliga linjen accepteras av riksdagen, nämligen att det snart kanske inte finns några medel att tillgripa då arbetslöshetsstödet och utbildningsbidragen måste höjas.

Herr talman! Vi har också under de borgerliga regeringsåren från socialdemokratin fått föra en hård kamp mot de borgerliga partierna för att lagfästa vissa rättmätiga ledigheter för arbetstagare. Vid fjolårets arbetsmarknadspolitiska debatt hade vi en omfattande diskussion med de borgerliga företrädarna om deras planer att urholka anställningsskyddet för arbetstagare. Då förnekade man framför allt från centerpartiet att man skulle ha planer på en revidering av lagen om anställningsskydd (LAS) i negativ riktning för arbetstagare. Men i regeringsdeklarationen från den nu sittande regeringen kan vi konstatera att det nu står inskrivet att man skall göra en översyn av LAS i syfte att åstadkomma större möjligheter för visstidsanställningar och provanställningar.

I ett sådant samhällsklimat kan det kanske anses förmätet av oss socialdemokrater att föreslå, som vi har gjort i vår reservation nr 11, att arbetstagarna skall få rätt till tjänstledighet för att pröva ett nytt arbete. Utskottsmajoriteten orerar i sina kommentarer till vårt motionskrav om att ett införande av denna rätt till tjänstledighet skulle kunna skapa problem för de vikarier som måste anställas. Man sträcker sig dock så långt i sin skrivning att man anser sig kunna acceptera att det kan finnas motiv för den av oss begärda rätten till tjänstledighet, om en arbetsgivare planerar att avveckla sin verksamhet. Men man tycker ändå att problemet bör kunna lösas avtalsvägen.

Herr talman! Hade det varit möjligt att träffa uppgörelse avtalsvägen, skulle vi självfallet inte ha motionerat i frågan. Tyvärr kräver den nu rådande situationen att människor som känner sitt jobb hotat måste få visst rådrum att känna sig för i andra jobb på annan ort med alla de omställningsproblem som det kan innebära för den enskilde. Den som vill pröva något nytt jobb bör få denna chans utan att riskera att förlora det jobb han har. Genom att ställa upp på det i propositionen föreslagna omställningsbidraget har vi accepterat att uppsagd personal skall ha möjlighet att övergå till nytt jobb på vissa generösa villkor. Men vad vi därutöver kräver är att anställda inom det privata näringslivet skall ha samma rätt till tjänstledighet för att pröva nytt jobb som gäller för anställda inom det statliga området.

Utskottsmajoriteten tycks tro att den har varit generös genom att i betänkandet anföra att man inte vill utesluta ledighet för att pröva nytt arbete, om det sker i samband med att det är aktuellt med en avveckling av ett företag. Detta är redan nu i bruk på arbetsmarknaden, så det är inget nytt inslag. Men vi vill att möjligheten att pröva ett nytt jobb skall vara en realitet för den enskilde utan att denne har ett arbetslöshetshot hängande över sig.

Herr talman! Trots att de tre borgerliga partier som vi socialdemokrater har emot oss representerar en grön-blå-orange färgkombination, går det ändå en röd tråd genom deras samfällda agerande. Denna tråd leder till en för dem gemensam inställning om skärpta regler för arbetslöshetsersättning. Man är t. o. m. så fräck i sin skrivning att man säger sig inte kunna blunda för att det ibland betalas ut ersättningar alltför generöst. Detta vill man se över via den utredning som skall behandla frågan om arbetsförmedlingskontrakt.

Utskottsmajoritetens skrivning tyder på dålig kännedom om det praktiska innehållet i reglerna för erhållande av arbetslöshetsersättning. De människor som drabbas av arbetslöshet framöver har tydligen att vänta större njujghet från samhället om vi tvingas leva med borgerliga regeringar, oavsett konstellationen.

En arbetssökande som erhåller A-kasseersättning har enligt de nu gällande reglerna skyldighet att anta erbjudet arbete som han eller hon kan utföra i mån av sina fysiska krafter och övriga färdigheter. Något behov av att se över tolkningen av reglerna för lämpligt arbete finns således inte, och detta framhåller vi i vår reservation nr 15. Samma inställning ger vi uttryck för i reservation 16, som har tillkommit som en följd av utskottsmajoritetens svar på en motion från centerpartisten Sven Eric Åkerfeldt, som vill ha skärpta krav på att den arbetslöse skall ta anvisat arbete på hemorten. Motionskravet och utskottsmajoritetens skrivning visar även här att det skall bli hårdare tag gentemot de arbetslösa, om de borgerliga får styra arbetsmarknadspolitiken.

I motsats till de borgerliga företrädarna vill vi socialdemokrater verka för att den som samhället inte kan erbjuda arbete inte skall straffas med hårdare restriktioner. Den arbetslöse skall ha tillräckligt rådrum vid antagande av arbete, liksom han eller hon skall ha en rimlig ekonomisk ersättning som man kan klara sig på.

I reservation 18 vill vi markera att riksdagen under nästa budgetår på nytt bör pröva medelsbehovet för arbetsmarknadsutbildningen. Vi menar att detta kommer att bli nödvändigt om utbildningsbidraget inte skall minska reellt sett.

Herr talman! Utöver reservationerna har vi till betänkandet fogat två särskilda yttranden. Det ena gäller länsarbetsnämndernas sammansättning, som aktualiserats i en motion av Anna Wohlin-Andersson, centerpartiet. Hon vill byta ut representanterna för arbetsmarknadens parter i länsarbetsnämnderna mot politiskt valda ledamöter. Sådana förändringar har vi

socialdemokrater alltid motsatt oss, och vi vill markera detta i vårt särskilda yttrande.

Litet underligt är det här motionskravet om man ser det i förhållande till centerpartiets ställningstagande i fråga om representationen i vissa utbildningsnämnder. I det avseendet ansåg centern häromdagen att både LRF och SHIO borde vara representerade i sådana nämnder. Ett underligt agerande – ena dagen vill man ha in arbetsmarknadsparter i länsnämnderna, andra dagen vill man köra ut dem från andra länsnämnder. Så ofta skall man nog inte byta fot, för då riskerar man inom centerpartiet att trampa ner sig ännu mera i dyn.

I utskottsskrivningen hänvisas till att den pågående länsdemokratiutredningen arbetar med olika modeller för representation i länsnämnder. Vi vill markera att någon ändring av representationen för arbetsmarknadens parter kommer vi inte att acceptera, oavsett utredningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer i nu föreliggande betänkande.

Anf. 51 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Som framgår av dagens talarlista, är jag anmäld för ett anförande på 15 minuter. Nu är jag medveten om att vi har brist på tid om vi skall klara ramarna, och jag kommer därför att fatta mig mycket kort. Det kan jag göra därför att huvuddelen av det som jag tänkt ta upp i mitt anförande redan är framfört i debatten. Jag vill instämma i vad de moderata representanterna Alf Wennerfors och Anders Högmark har framfört i kammaren.

Men jag vill ta upp en väsentlig fråga och ägna den några minuter, därför att jag är alldeles övertygad om att just den frågan och svaret från socialdemokratin kommer att vara avgörande för våra möjligheter att på ett effektivt och för människorna riktigt sätt använda de begränsade resurser som vi i framtiden kommer att kunna ställa till arbetsmarknadspolitikens förfogande.

Sten Svensson och jag väckte under den allmänna motionstiden en motion som gäller den framtida organisationen av arbetsmarknadsverket. Den motionen behandlas i det föreliggande betänkandet från arbetsmarknadsutskottet.

Motionen innehåller vad vi tycker vara en del nya tankar kring hur vi skulle kunna organisera och administrera arbetsmarknadspolitikerna här i landet. Vi tror att det är nödvändigt med nya tankar. Vi har nämligen, och det är väl alla medvetna om, inte tillgång till samma resurstillväxt under 1980-talet som vi hade under 1960- och 1970-talen. Därför måste vi försöka klara effektiviteten i arbetsmarknadspolitikerna genom bättre använda resurser. Det kan vi endast göra om vi tillåter oss att tänka nya tankar.

Låt mig bara för att få det fäst i kammarens protokoll återge några väsentliga punkter i motionen och på det sättet beskriva vari de nya tankarna består. Vi tar i ett antal punkter upp tänkbara arbetshypoteser för den kommande utredningen om arbetsmarknadsverkets organisation och verk-

samhet. De viktigaste av dessa är följande:

1. AMS centrala organisation krymps kraftigt till förmån för den regionala och lokala verksamheten. En långtgående decentralisering av besluten ut till de regionala enheterna genomförs. Arbetsmarknadsdepartementet får utökade funktioner vid fördelning av medel till de regionala organisationerna.

2. Huvudmannskapet för den regionala och lokala förmedlingsverksamheten och korttidsutbildningen inom AMU överförs till stiftelser ägda av stat, kommun och arbetsmarknadens parter. Parterna ges ett direkt ansvar för drift och verksamhet i stiftelserna. Även arbetsmarknadsinstitutet och åtgärder i övrigt för handikappade bör fogas in i denna organisatoriska ram. Finansiering sker genom statliga och kommunala bidrag men även med förmedlingsavgifter.

3. "Arbetsförmedlingsmonopolet" ses över, och möjligheter för alternativa huvudmannskap öppnas. Särskild uppmärksamhet ägnas sådana yrkesområden där arbetsförmedlingen erfarenhetsmässigt visat sig ha svårt att uppfylla de arbetssökandes och arbetsgivarnas krav.

Detta är huvudpunkterna i motion 1440 av mig och Sten Svensson. När den behandlades i utskottet visade det sig omedelbart att man, speciellt från socialdemokratiskt håll, ville ha väldigt hårda skrivningar mot den, och man försökte antyda att innehållet på något sätt skulle strida mot svensk arbetsförmedlingslagstiftning och de av Sverige ratificerade berörda ILO-konventionerna. Min fråga till socialdemokraterna i utskottet och kanske i första hand till deras främsta företrädare, Anna-Greta Leijon, är: Håller ni med oss om att den organisationsskiss som motion 1440 innehåller mycket väl och med god marginal inryms i de ramar som av Sverige ratificerade ILO-konventioner och av socialdemokratin stiftade arbetsförmedlingslagar ger? Om ni inte gör det, tycker jag att vi kan ägna några minuter åt att få förklarat för oss på vilka punkter det icke skulle vara möjligt att under de här förutsättningarna genomföra de intentioner som finns i motion 1440.

Låt mig slutligen, herr talman, ta några rader ur mitt skrivna anförande; jag vill låta dem så att säga vila över den här diskussionen.

Man kan gå långt tillbaka i historien och där många gånger finna hur gamla och nya tankar bryts mot varandra. Det är oftast så, att de nya tankarna segtrat, och det har de gjort därför att de är utformade utifrån dagsaktuella problem och inte från problem som varit dominerande århundraden eller årtionden tidigare.

Jag tror att det är tänkvärda ord, som vi kommer att få stor anledning att ta fasta på under 1980-talet i många sammanhang, men kanske speciellt när det gäller arbetsmarknadspolitik.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 52 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Vi håller inte med moderaterna om att förslagen i den här motionen ryms inom den lagstiftning vi har i dag. Det har vi förklarat i

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

utskottet, i vår reservation, i debatten här i dag och många gånger tidigare.

Anf. 53 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag vill ta mig friheten att citera några rader från en auktoritativ källa på det här området för att höra om Anna-Greta Leijon vill kännas vid dem eller inte. I ett referat av vad svensk arbetsförmedlingslagstiftning innehåller skrivs följande:

”Den offentliga arbetsförmedlingen har inte monopol på arbetsförmedling. Enskild arbetsförmedling regleras i lagen (1935:113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling (arbetsförmedlingslagen).”

I fortsättningen sägs:

”Enligt arbetsförmedlingslagen får arbetsförmedling inte bedrivas i förvärvssyfte (2 § första stycket). Arbetsförmedling mot självkostnadsersättning får bedrivas efter tillstånd av AMS (2 § andra stycket). Tillstånd får inte ges till enskild person (2 § fjärde stycket). Det är i regel organisationer eller föreningar som har fått tillstånd (organisationsförmedling). AMS fastställer maximiavgifter och meddelar de ytterligare föreskrifter som behövs för verksamheten (3 § första stycket). Tillstånd kan återkallas (4 §). Avgiftsfri förmedling får bedrivas utan tillstånd men anmälan om verksamheten skall göras till AMS (5 §).”

Vidare sägs det i anslutning till berörd ILO-konvention 1949:96:

”Sistnämnda år” – alltså 1949 – ”antog ILO ett förslag till reviderad konvention (nr 96) angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer. Den reviderade konventionen innebär en uppmjukning i olika hänseenden av 1933 års konvention. Den främsta skillnaden är att den reviderade konventionen ger möjlighet för medlemsland att anta antingen del II i konventionen, som föreskriver successivt avskaffande av avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer med vinstsyfte samt reglering av övriga förmedlingsbyråers verksamhet, eller del III som reglerar arbetsförmedlingsbyråers – även vinstsyftande byråers – verksamhet. I del II, som närmast motsvarar 1933 års konvention, anges ingen bestämd tid för avskaffande av byråer med vinstsyfte. Däremot finns där bestämmelser som medger avvikelser från principen om avskaffande av vinstsyftande förmedling. --- Beslut om avvikelser i enlighet med dessa föreskrifter kan – till skillnad mot vad som gällde enligt 1933 års konvention – innebära att också nya vinstsyftande byråer får inrättas. Sverige ratificerade 1949 års konvention år 1950 och antog därvid bestämmelserna i del II.” Detta är alltså den ILO-konvention som reglerar våra möjligheter att förändra vår arbetsförmedlingsverksamhet här i landet.

Jag vill återupprepa min fråga: Finns det utifrån dessa citat, Anna-Greta Leijon, någonting som hindrar ett genomförande av de intentioner som finns tecknade i motion 1440? En eventuell tystnad som svar kommer jag att tolka som att socialdemokraterna inte längre kan vidhålla den uppfattning som vi hörde i Anna-Greta Leijons replik.

Anf. 54 MARIANNE STÅLBERG (s):

Nr 158

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Herr talman! I mitt anförande kommer jag att kommentera reservationerna nr 14, 17, 24, 25, 26 och 27.

I flera av de socialdemokratiska motionerna har vi betonat vikten av ökad jämställdhet på arbetsmarknaden. Betydande delar av vår arbetskraft finns bland medelålders och äldre kvinnor. Enligt jämställdhetskommitténs rapport Kvinnors arbete finns det ca 170 000 hemarbetande kvinnor över 50 år som vill komma ut på arbetsmarknaden. Bristande tillgång på arbetstillfällen gör det svårt för många att få arbete. Otillräcklig grund- och yrkesutbildning i förening med ringa eller ingen arbetslivserfarenhet är hinder som medför stora omställningsproblem. Därtill kommer också bristande självförtroende.

Dessa kvinnor är i dag underrepresenterade i den totala grupp människor som får del av de olika arbetsmarknadspolitiska hjälpmedel som finns för att bryta förvärvshindren. Även tidigare år har vi hänvisat till de lyckade försök som sysselsättningsutredningen och AMS bedrivit för att stimulera äldre arbetssökande till att utnyttja arbetsmarknadsutbildningen. Olika metoder har använts, som vi också nämner i vår partimotion 1433, nämligen utdelning av speciella informationsbroschyrer, information på arbetsförmedlingarna, besök på AMU-center och företag m. m. Eftersom resultaten från försöken varit positiva, anser vi att verksamheten bör vidareutvecklas och prövas i alla delar av landet där den kvinnliga yrkesverksamheten är låg.

Tyvärr vill utskottet inte heller i år följa vårt förslag.

Det är också förvånande att majoriteten inte är beredd att stödja vårt förslag om att de s. k. BAMU-kurserna skall fortsätta. BAMU-kurserna, dvs. utbildning av anställda inom kommuner och landsting i kombination med beredskapsarbete för dem som ersätter den personal som utbildas, har ända sedan början av 1970-talet utgjort en värdefull inkörsport för många unga flickor till arbetsmarknaden.

BAMU-kurserna har framgångsrikt fångat upp unga flickor och ofta haft effekten att de har fått behålla jobbet även sedan ordinarie personal återvänt till sitt arbete. Den borgerliga majoriteten i utskottet hänvisar till att BAMU var krånglig att administrera. Det kan så vara. Men nog skulle man kunna förenkla en krånglig administration utan att för den skull behöva avskaffa något som har visat sig vara ett effektivt sätt att få in svårplacerade grupper på arbetsmarknaden? Den hänvisning till KAFU som görs är inte tillräcklig.

Arbetslösheten är särskilt besvärlig för unga flickor. I ett sådant läge får man inte, som utskottsmajoriteten gör, stänga de få framkomliga vägar man hittills har hittat.

Ett annat medel som har visat sig vara verkningsfullt när det gäller att få in kvinnor resp. män på icke traditionella yrkesområden är könskvotering vid personalrekrytering som ett villkor för regionalpolitiskt stöd.

Jämställdhetskommittén har också utifrån de redovisade positiva erfarenheterna föreslagit att samma typ av könskvotering borde tillämpas på andra former av statliga bidrag, beställningar och stöd till företag. Vi vill att

regeringen utreder om det är möjligt att utöka könskvoteringen även vid sådant stöd. Jämställdhetsministern aviserade att detta skulle tas upp i den sysselsättningspolitiska proposition som vi i dag diskuterar. Men så har inte skett.

Det är, som vi socialdemokrater också säger i vår reservation, högst anmärkningsvärt att låta ansvarigt statsråd göra utfästelser inom ett område som regeringen sedan inte följer upp i handling.

I våra socialdemokratiska motioner presenterar vi även andra förslag som syftar till ökad jämställdhet inom arbetsmarknaden. Förslagen borde kunna tas till vara av den borgerliga regeringen, som i sin proposition använder många vackra ord om jämställdheten utan att komma med några konkreta förslag som leder dit.

Herr talman! Kvinnors rätt till arbete och ökad jämställdhet på arbetsmarknaden står tydligen inte högt i kurs hos den borgerliga regeringen. Det är svårt att i den praktiska politiken spåra några åtgärder åt det hållet. Här i kammaren håller visserligen representanter för folkpartiet och centern anföranden som låter väldigt radikala, men när det gäller att stödja förslag som förverkligar eller åtminstone förbättrar jämställdheten, då är man inte längre beredd att stå för sina radikala åsikter. Vi beklagar detta och hoppas att de i dag skall ha mod att stödja våra reservationer.

Det finns förvisso andra hinder för att ta anvisat arbete än bristande yrkesutbildning, ålder och kön, som jag tidigare har berört. Ett för småbarnsföräldrar ibland oöverstigligt hinder är bristen på kommunal barnomsorg. Många föräldrar, framför allt kvinnor, har fått tacka nej till erbjudet arbete och därmed ekonomisk trygghet för att de inte har kunnat ordna lämplig barnomsorg. Dessa föräldrar är inte heller berättigade till någon arbetslöshetsersättning.

Vi är några socialdemokrater som under flera år motionerat om att ersättning från arbetslöshetskassa bör utgå även i sådana fall där de arbets sökande är förhindrade att ta erbjudet arbete till följd av bristen på kommunal barnomsorg. Våra motioner har tidigare hänvisats till pågående utredning om arbetslöshetsförsäkring, den s. k. ALF-utredningen. I år, när utredningen har presenterat sina förslag utan att lösa just dessa problem, avisar utskottet var motion med att det är en barnomsorgsfråga och inte en arbetsmarknadspolitisk fråga.

I fjol höst, när jag också talade för en motion med liknande innehåll, nämnde jag några exempel för att belysa hur hårt småbarnsföräldrar drabbas ekonomiskt, när de på grund av bristande barnomsorg inte kan ta anvisat arbete. Jag tänker i år, på grund av att vi har ont om tid, inte upprepa det jag då sade. Det borde stå klart för var och en här i kammaren att det här handlar om orättvisor och bristande solidaritet. F. ö. kommer Wivi-Anne Cederqvist längre fram i debatten att återkomma till denna motion.

Herr talman! Rätten och möjligheten till arbete är en av socialdemokratins viktigaste frågor. Och rätten till arbete gäller inte bara de friska och starka utan också dem som av olika skäl har en svag ställning på arbetsmarknaden.

För några år sedan genomförde Lars Ulvenstam en intervjuiserie med äldre människor. Han bad dem berätta om sina liv. Alla berättade om sina jobb. Fråga gamla människor om deras liv, och de kommer att berätta om sina jobb, säger Lars Ulvenstam i slutet av sin bok.

Att ha ett arbete är inte bara en fråga om försörjning - den kanske kan ordnas ändå - utan det har med den mänskliga värdigheten att göra. Det är i hög grad genom arbetet som vi uppnår social gemenskap med andra. Den som ställs vid sidan om arbetsmarknaden kommer också lätt i utkanten av gemenskapen.

Har vi detta perspektiv på sysselsättningen, bör vi också vara beredda att vidta alla åtgärder som kan underlätta för de svaga grupperna på arbetsmarknaden att få del i arbetsgemenskapen.

Jag ber, herr talman, i all korthet att få kommentera några av de ytterligare reservationer som vi har avgivit i syfte att nå ännu en bit mot målet att ge alla möjligheter till ett arbete.

Både utskottsmajoritet och reservanter anser att de hittillsvarande resultaten varit otillfredsställande när det gäller att med hjälp av främjandelagen och anpassningsgrupperna hävda de äldres och handikappades ställning på arbetsmarknaden.

Utskottsmajoriteten redovisar att arbetsmarknadsverket under det senaste året ökat ansträngningarna att med stöd av främjandelagen påverka arbetsgivarnas rekryteringspolitik. Resultatet har varit positivt, och verksamheten skall fortsätta. Vi uppfattar också denna verksamhet som positiv, men anser inte att dessa åtgärder är tillräckliga för att snabbt nog ge ett önskvärt resultat. Vi föreslår därför att främjandelagen skall skärpas och att arbetsgivarnas ansvar klarare fastställs när det gäller skyldigheten att bereda sysselsättning åt arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga. Vi anser vidare att anpassningsgruppernas verksamhet i ökad omfattning skall inriktas på att bereda anställning åt personer med en svag ställning på arbetsmarknaden.

Vi vill att detta skall ges regeringen till känna och utgöra riktlinjer för regeringens arbete med de omnämnda frågorna.

I vår motion nr 1433 har vi föreslagit införandet av rehabiliteringslön till unga personer för vilka förtidspension kan bli aktuell. Vi har vidare föreslagit en mer flexibel utformning av förtidspensioneringen, och vi har föreslagit att möjligheterna till vilande förtidspension prövas. I anledning av motionen konstaterar utskottet att det framlagda förslaget till vilande förtidspension skapar erforderliga möjligheter till ekonomisk grundtrygghet medan rehabiliteringsinsatser pågår.

Det är enligt vår mening som reservanter så angeläget - ur samhällsekonomiska men framför allt ur humanitära aspekter - att möjligheterna till rehabilitering tillvaratas att man inte bör avstå från några ansträngningar för att nå detta resultat. Förslaget om vilande förtidspensionering är en förbättring härvidlag.

Men det är också känt att unga förtidspensionärer ofta betraktar förtidspensioneringen som ett slutgiltigt uttryck för att de ställs vid sidan av

möjligheterna till ett yrkesverksamt liv. Förtidspensioneringen kan därför verka onödigt passiviserande även om den är vilande. En rehabiliteringslön i stället för förtidspension skulle kunna få gynnsamma effekter inte minst ur psykisk synpunkt och därmed underlätta rehabiliteringsarbetet.

Enligt vår mening finns det mot den här bakgrunden och med hänsyn till att det är en svår fråga anledning att utreda frågan om rehabiliteringslön.

I våra reservationer 26 och 27 behandlas dels åtgärder för att åstadkomma en solidarisk personalpolitik, dels den skyddade verksamhetens inriktning. Flera av oss har redan i dag betonat vikten av att ingen utestängs från rätten till arbete och av att det förs en politik för ökad anpassning av arbetskraften till människors olika förutsättningar. Detta har vi vidareutvecklat i vår motion 1433 och även i motion 2106, där vi påpekat att om åtgärder vidtas bör detta också få konsekvenser för den skyddade verksamheten, så att en stor del av dem som i dag är sysselsatta där kan erbjudas arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Vi vill att regeringen skall ges till känna vad vi anfört i dessa reservationer. Vi beklagar att utskottsmajoriteten, som i långa stycken förklarar sig dela våra uppfattningar, ändå avslagit våra motioner och inte vill att regeringen skall ges till känna viktiga synpunkter på arbetsmarknadspolitikens utformning.

Herr talman! Jag ber slutligen att få yrka bifall till våra reservationer 14, 17, 24, 25, 26 och 27 liksom till de övriga socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 55 EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska reservationen om utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor berör något som egentligen normalt skall höra till arbetsförmedlingens arbetsuppgifter. Det hör till jämställdhetsarbetet. Man arbetar med attitydpåverkan, man samlar arbetssökande, man går ut med information och man inbjuder till information. Detta förekommer ju på de flesta arbetsförmedlingar.

När det gäller BAMU vill jag säga att även om detta inte finns nu, finns möjligheten fortfarande kvar till utbildning för t. ex. vårdpersonal – det är ju arbetsgivarens ansvar. Samtidigt finns det möjligheter att ordna beredskapsarbeten för ungdomar över 18 år. Det kan man koppla ihop, och det kan ske på ett administrativt ganska enkelt sätt.

Vi är helt överens om att det behövs ökade arbetsmöjligheter och fler arbetstillfällen för de äldre kvinnorna. Låt mig här bara påminna om glesbygdsstödet, som gör en hel del gott därvidlag.

Beträffande det krav på minst 40 % kvinnor som nu gäller för att regionalpolitiskt stöd skall kunna utgå, sade Marianne Ståhlberg att socialdemokraterna vill ha en utredning. Har ni någon idé om vilka statliga stöd som ni har tänkt på när ni har funderat över detta? Det är möjligt att det är något att ta fasta på i framtiden.

Jag vill gärna säga att jag personligen känner stor sympati för tanken att brist på kommunal barnomsorg som hinder för att ta ett anvisat jobb skall

medge rätt till arbetslöshetsersättning. Jag hoppas verkligen att det – även om det har sett mörkt ut under många år – kan komma ett förslag så småningom.

Anf. 56 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Det förvånar mig att Eva Winther nu är så undrande över vad vi menar med denna utökning av könskvoteringen i det regionalpolitiska stödet så att det skulle kunna fungera på liknande sätt som när det gäller annat statligt stöd och andra statliga beställningar. I den debatt som vi hade i fjol om precis samma fråga sade Eva Winther att man inom regeringen skulle se på den och att det skulle komma förslag i den sysselsättningspolitiska propositionen, vilket jämställdhetsministern Karin Andersson hade aviserat.

Det har emellertid inte kommit några sådana förslag, och då har Eva Winther plötsligt blivit väldigt förvånad. Men vi har sagt, precis som jämställdhetskommittén, att man när det gäller alla stöd som ges till företag bör pröva om det inte är möjligt med könskvotering, eftersom arbetsmarknaden för kvinnorna ser ut som den gör. I fråga om BAMU och de äldre och medelålders kvinnorna är jag medveten om att det, som Eva Winther säger, är möjligt att redan i dag tillgodose detta krav. Som vi har framhållit under många år, bedrivs inte verksamhet av detta slag, och därför tycker vi att regeringen skall ta de initiativ som vi har föreslagit i reservationen på denna punkt och även i våra motioner. Samma sak gäller BAMU. Om nu Eva Winther tycker att det här är så angeläget, förstår jag inte att hon inte kan tillstyrka vårt förslag om utökning av BAMU – en verksamhet som man vet har varit lyckad.

Anf. 57 EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Jag är inte alls förvånad när det gäller det här förslaget om statligt stöd. Jag efterlyste bara om ni hade några idéer om vad det skulle röra sig om för statligt stöd, och det har Marianne Stålberg redovisat.

I betänkandet har vi framhållit att statsrådet Karin Andersson i sin skrivelse om riktlinjer för det fortsatta jämställdhetsarbetet säger att det bör vara en uppgift för jämställdhetsombudsmannen att särskilt följa de företag som får någon form av statligt stöd, så att de aktivt arbetar för att främja en jämn fördelning av män och kvinnor i skilda typer av arbete och inom olika kategorier av arbetstagare. Vi tycker att vi på detta sätt har en bevakning av verksamheten.

När det sedan gäller BAMU tycker jag faktiskt att det hela fungerar ändå, utan BAMU-kurserna. Principen finns, och det går alldeles utomordentligt att ordna utbildning för personalen och även att sätta in vikarier i samband med beredskapsarbeten.

Anf. 58 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Det är nog gott och väl att jämställdhetsombudsmannen skall följa det här. Men vi vet att det, med den tröghet som i dag föreligger när det

gäller för kvinnorna att komma in på arbetsmarknaden, inte räcker med det man här har talat om, utan det krävs riktade insatser. Därför tycker vi att det är lämpligt att regeringen ser på saken och lägger fram förslag till riksdagen.

Anf. 59 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Jag kommer huvudsakligen att uppehålla mig vid de arbetshandikappades situation på arbetsmarknaden.

Rätten till arbete har på senare år dominerat den sysselsättningspolitiska debatten. Synen på arbetet som en social funktion, som en förutsättning för människans välbefinnande, som ett kriterium på människovärde har varit riktmärken för de senaste årens mycket höga sysselsättningspolitiska ambitioner. För många som står utanför arbetsmarknaden och som av olika skäl inte klarar ett arbete innebär denna fokusering av arbetet som ett mått på människovärde ytterligare ett bevis på deras oförmåga. Utan att förringa arbetets värde och utan att ifrågasätta rätten till arbete för dem som vill och kan arbeta bör vi inse att människovärdet inte är avhängigt av det förvärvsarbete en person har eller inte har. Människovärde är mycket mer än så.

Vad vi gärna förtiger är att med rätten till arbete följer också en skyldighet att efter bästa förmåga utföra det arbete man åtagit sig.

Arbetets ekonomiska funktion är inte heller längre självklar. Ändå är arbetet en av hörnstenarna i vårt ekonomiska system. Arbetet måste till för att ge de enskilda människorna försörjning, för att vårt ekonomiska system skall fungera och för att samhället skall fungera. Arbetet är avhängigt av den ekonomiska utvecklingen. Arbetet medverkar också till den ekonomiska utvecklingen.

Arbetet måste utföras i konkurrens med andra länder. Sverige är ett litet, starkt exportberoende land. Om vi skall kunna hävda oss i konkurrensen med andra länder, får kostnaden för arbetet inte bli högre än att den kan uppvägas av de andra faktorer som påverkar den totala prisbildningen, dvs. produktiviteten måste öka i en sådan takt att lönekostnadsökningen hela tiden kompenseras och konkurrensförmågan upprätthålls.

Långtidsutredningen visar hur "den svenska modellen" medverkade till den lyckosamma ekonomiska utvecklingen fram till slutet av 1960-talet. Den solidariska lönepolitiken tvingade fram en snabb strukturomvandling av industrin. Denna underlättades av den Rehnska arbetsmarknadspolitik, som var inriktad på att åstadkomma den yrkesmässiga och geografiska rörlighet som krävdes för att strukturomvandlingen skulle komma till stånd. Bl. a. kom den offentliga sektorn att fungera som katalysator för den arbetskraft som inte längre kunde sysselsättas i industrin.

Förutsättningarna för denna politik förändrades under slutet av 1960-talet och 1970-talet. Tillväxten av världshandeln har minskat samtidigt som svensk industris tidigare konkurrensfördelar inte längre föreligger på samma sätt som förut. Men vi har inte dragit de nödvändiga slutsatserna av denna utveckling.

Det har blivit allt svårare för industrin att på en krympande marknad kompensera de ständigt ökande kraven från arbetstagarna och samhället. För att överleva har företagen tvingats till produktivitetshöjande åtgärder. och kraven på arbetskraftens kompetens och effektivitet har ökat.

Samtidigt har arbetstagarna ställt ökande krav på trygghet och förmåner i anställningen och har därmed bidragit till dels en större belastning på lönsamheten, dels en ökad tröghet på arbetsmarknaden. Lagen om anställningsskydd, en generös ledighetslagstiftning, större sociala krav och krav på arbetsmiljön är alla angelägna och i och för sig önskvärda förmåner och krav, men de leder till en ökad belastning på företagens konkurrenskraft.

Denna utveckling har medfört större svårigheter för nytillträdande att komma in på arbetsmarknaden. Den har medfört ökande svårigheter för arbetshandikappade och äldre. De som blivit arbetslösa efter företagsnedläggningar har fått allt svårare att finna nytt arbete. Den som på sin gamla arbetsplats fungerade bra i en invand miljö trots ett, kanske under många arbetsår förvärvat, handikapp finner att det inte går att få nytt arbete. Kraven på företagen är sådana att det inte finns några marginaler för att anställa personer som inte är fullt arbetsföra. Det skulle kunna innebära att företagets och därmed hela arbetsstyrkans framtid sattes på spel. De många lättare sysslor av handräknings- och servicetyp som tidigare fanns och som utgjorde en tillflykt för dem som inte längre orkade med ett tungt arbete, har i stor utsträckning rationaliserats bort.

Sysselsättningen i industrin har minskat kraftigt under 1970-talet. Den offentliga sektorn har svarat för tillväxten räknat såväl i antal sysselsatta som i arbetsvolym. Trots detta är det i stor utsträckning den privata sektorn som ställt upp med arbetstillfällena för arbetshandikappade. Samhällets krav och insatser har huvudsakligen riktat sig till industrin.

Sysselsättningsutredningen konstaterade de svårigheter som föreligger att placera arbetshandikappade inom den offentliga sektorn. Utskottet redovisar i sitt betänkande att anpassningsgrupperna inom den statliga sektorn har låg aktivitet. Detta har uppmärksammats av regeringen, som har låtit statens arbetsmarknadsnämnd utarbeta riktlinjer för att aktivera verksamheten och för att öka antalet arbetshandikappade inom den statliga sektorn.

Enligt långtidsutredningens alternativ 1 behöver industrins arbetsstyrka öka med drygt 60 000 personer under första hälften av 1980-talet. Samtidigt konstaterar utredningen att den ekonomiska tillväxten måste komma till stånd genom en ökad arbetsproduktivitet. Detta illustrerar de svårigheter den konkurrensutsatta sektorn har då det gäller att sysselsätta icke fullt arbetsföra personer.

AMS har träffat avtal med ett antal offentliga arbetsgivare, däribland SJ, Kommunförbundet och Landstingsförbundet, försäkringskassorna samt bankerna, om intensifierad verksamhet inom anpassningsgrupperna. För att öka sysselsättningen av arbetshandikappade är det nödvändigt att den icke utlandskonkurrerande delen av arbetsmarknaden tar en större del av ansvaret. Inom denna sektor finns en stor potential.

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Propositionen aviserar en utredning om arbetsförmedlingskontrakt, dvs. en arbetsgivare skall kunna träffa avtal med arbetsförmedlingen om att ställa ett visst antal platser till förfogande för svårplacerad arbetskraft och befrias i gengäld från en särskild avgift, alternativt påförs en sådan, om platser inte ställs till förfogande.

Jag vill understryka vikten av att företagen inte åläggs nya pålagor som ytterligare höjer prisnivån och försämrar våra konkurrensmöjligheter. Det kan också ifrågasättas om direkta eller den här typen av indirekta tvångsåtgärder är de rätta för att skapa den positiva attityd inne i företaget, inte minst bland arbetskamraterna, som krävs för att en arbetshandikappad skall bli mottagen på en ny arbetsplats på ett sådant sätt att verkliga möjligheter skapas för en varaktig placering. Men detta får den aviserade utredningen titta på.

Det är emellertid önskvärt att den reguljära arbetsmarknaden så långt möjligt öppnas för arbetshandikappade. Det krävs ändrade attityder för att skapa arbetsplatser där handikappades arbetsförmåga kan tas till vara. Det krävs generösa statliga stöd för att kompensera de merkostnader som uppkommer. Propositionens förslag att förhöjt lönebidrag skall kunna utgå inte bara till ungdomar under 25 år med svårt arbetshandikapp utan även till äldre handikappade då de övergår från skyddat arbete till arbete på den reguljära arbetsmarknaden är ett gott tillskott till de stödsatser som redan finns. Däremot anser jag att den skärpning av främjandelagen som socialdemokraterna efterlyser i sin reservation nr 24 snarast riskerar att öka motsättningarna och försvåra handikappades anpassning på arbetsmarknaden.

Det arbete som arbetsmarknadsverket påbörjat för att påverka arbetsgivarnas anställningspolitik har givit positiva resultat, och det är viktigt att detta arbete fortsätter på ett sådant sätt att ett förtroendefullt samarbete skapas mellan arbetsförmedlingarna och arbetsgivarna. Det är också viktigt att arbetstagarna och deras organisationer aktivt medverkar i försöken att placera handikappade i reguljärt arbete. I en situation med minskad ekonomisk tillväxt och ökande svårigheter på arbetsmarknaden kommer solidariteten mellan olika grupper att sättas på prov. Vilka åtgärder som kan vara lämpliga för att uppnå önskat resultat får emellertid den utredning som skall utreda frågan om arbetsförmedlingskontrakt se närmare på.

För att bereda arbete åt handikappade som inte kan sysselsättas på den reguljära arbetsmarknaden bildades stiftelsen Samhällsföretag, som övertog de tidigare verkstäderna för skyddat arbete.

Under det dryga år som stiftelsen har varit verksam har det framförts omfattande kritik mot stiftelsen för illojal konkurrens om såväl order som personal.

Samhällsföretags verksamhet är en dyrbar form för sysselsättning av arbetshandikappade. Det är därför angeläget att utplaceringen av arbetshandikappade från Samhällsföretag till den reguljära arbetsmarknaden kan ske i betydligt större omfattning än vad nu är fallet. F. n. är det bara 1 % som överförs i reguljärt arbete.

Proposition 126 aviserar en begränsad översyn av Samhällsföretags verksamhet, och utskottet hänvisar till att de synpunkter i detta avseende som framförs i motion 144 av Allan Åkerlind och Görel Bohlin och i motion 824 av Gullan Lindblad och Margareta Gard kommer att beaktas i detta arbete.

Vid Samhällsföretags bildande fick stiftelsen också i uppgift att svara för verksamheten vid verkstäderna för industriella beredskapsarbeten.

I motion 1833 av Per Unckel påpekas det olämpliga i att Samhällsföretag i dessa verkstäder sysselsätter personer av andra skäl än nedsatt arbetsförmåga.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att skyddat arbete i princip inte skall komma i fråga för personer som är arbetslösa av i huvudsak renodlade arbetsmarknadsskäl. Någon regionalpolitisk roll skall alltså de skyddade verkstäderna inte spela. Under en övergångstid kommer det dock att vara nödvändigt att bedriva verksamheten i huvudsak i nuvarande former. Propositionen anvisar bl. a. investeringsmedel för att påskynda en övergång till verkstäder för skyddat arbete.

Motionerna 1421 av Ingvar Eriksson m. fl. och 1441 av Allan Åkerlind och Görel Bohlin tar upp frågor rörande otillbörlig konkurrens från Samhällsföretags sida.

I Samhällsföretags konstruktion ligger en inbyggd konflikt mellan dels kravet att med stöd av allmänna medel sysselsätta personer som på grund av handikapp inte kan sysselsättas på den reguljära arbetsmarknaden, dels kravet på effektivitet och affärsmässighet. Samhällsföretag måste i sitt val av produkter och konkurrensmedel och vid prissättningen agera så att företag med likartad produktion inte utsätts för en diskriminerande konkurrens. Samtidigt måste Samhällsföretag finna avsättning för sina produkter. Det är naturligt att företag som inte kan täcka sina underskott med allmänna medel och som inte kan påräkna statliga pengar för arbetsmiljöförbättringar och investeringar upplever Samhällsföretags konkurrens som snedvridande och otillbörlig.

Motion 1421 tar upp de metoder som Samhällsföretag genom Samhall AB använder i sin marknadsföring. Här som på andra områden är det givetvis väsentligt att Samhällsföretag agerar på ett sådant sätt att konkurrenterna inte får uppfattningen att stiftelsen med statliga medel kan göra kraftigare marknadsföringssatsningar än vad som skulle vara möjligt för ett företag som arbetade enligt normala företagsekonomiska principer. De satsningar som görs skall givetvis stå i proportion till den förväntade försäljningsvolymen.

I andra sammanhang har också Samhällsföretags lönesättning upplevts som ett otillbörligt konkurrensmedel. På vissa orter betalar Samhällsföretag högre löner än ortens företag med likartad produktion. Enligt uppgift har 10 % av de anställda inom verkstadsindustrin löner som ligger under den lön Samhällsföretag betalar efter ett års anställning. Detta medför inte bara att anställda i Samhällsföretag inte gärna går över till andra företag. Det medför också att Samhällsföretag direkt konkurrerar om viss arbetskraft.

Det kan ifrågasättas om ett centralt avtal av den typ som träffats är den lämpligaste formen för en verksamhet som är så starkt decentraliserad och diversifierad som Samhällsföretag.

Jag vill i detta sammanhang också ifrågasätta kravet att de som sysselsätts vid Samhällsföretag skall arbeta minst halvtid. Det tycks vara ett krav som tillkommit mer för att uppfylla fackliga ambitioner än för att tillgodose de handikappades behov. Givetvis bör det i Samhällsföretags verksamhet inte byggas in hinder av det här slaget för handikappade att arbeta efter måttet av sin förmåga.

Det är ett oavvisligt krav att Samhällsföretag arbetar på ett sådant sätt att dess verksamhet inte upplevs som ett hot av andra företag som arbetar inom samma områden. Det samrådsorgan som har bildats av Samhällsföretag, Sveriges industriförbund, SIIIO och Svenska handelskammarförbundet bör kunna fylla en funktion då det gäller att kontrollera att spelreglerna följs.

Utskottet utgår också från att hithörande frågor kommer att tas upp i den aviserade översynen av Samhällsföretags verksamhet. Översynen bör enligt min uppfattning leda till klara riktlinjer för hur Samhällsföretag skall arbeta för att fylla det syfte riksdagen avsåg då stiftelsen bildades och för att förhindra att illojal konkurrens uppstår. Från moderat håll utgår vi ifrån att översynen resulterar i konkreta förslag till åtgärder.

Jag skall här ta upp frågan om inrättandet av ett särskilt institut för metodutveckling, forskning och personalutbildning, som tidigare varit föremål för riksdagens ställningstagande vid två tillfällen. Propositionen föreslår nu att riksdagens beslut om ett sådant institut inte skall verkställas, med hänsyn till det statsfinansiella läget. Ökade insatser för invandrare i Storstockholmsområdet bör i stället komma till stånd. Däremot bör AMS få inrätta de 15 tjänster som krävs för att kunna fortsätta verksamheten vid det nuvarande Ami-kansliet.

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i propositionen, och det tidigare beslutade centrala institutet bör således icke komma till stånd. Riksdagen har tidigare i olika sammanhang uttalat att nyttillkommande statlig verksamhet skall lokaliseras utanför Storstockholmsområdet, och regeringen bör därför vara oförhindrad att pröva den framtida lokaliseringen av de 15 tjänsterna vid AMS. Jag utgår ifrån att en sådan prövning sker.

Under rubriken Arbetsmarknadsinstitut erinrar utskottet om att de privata psykologiska instituten inordnats i arbetsmarknadsinstitutet. Från moderat håll reserverade vi oss mot detta, och utvecklingen har visat att våra farhågor har mer än väl besannats. Vi avser därför att återkomma till den frågan under nästa riksmöte.

Jag började mitt anförande med att framhålla arbetets betydelse för den enskildes och för samhällets ekonomi. En väl balanserad samhällsekonomi och ett lönsamt näringsliv är och förblir den bästa garanten för hög sysselsättning. Det är också den bästa garanten för att bereda alla grupper på arbetsmarknaden sysselsättning.

I tider med god ekonomisk tillväxt är det lätt att visa solidaritet. Genom att man ger de svaga grupperna i samhället en något större andel av tillväxten än

övriga kan deras situation successivt förbättras. I tider med låg tillväxt eller med stagnation krävs för att förbättra de svaga gruppernas situation att de starkare ger en del av det de redan har eller åtminstone nöjer sig med oförändrad nivå. Då ställs solidariteten på prov.

I reservation 26 hänvisar socialdemokraterna till sitt program för solidarisk personalpolitik. I socialdemokratisk tappning betyder det ytterligare pålagor på företagen. Socialdemokraterna försöker skapa illusionen av att någon annan betalar. Men det finns inte någon annan som betalar. Det finns bara helt vanliga arbetare och tjänstemän som via skatterna eller priserna på de varor de köper får betala.

I den rapport om solidarisk personalpolitik som LO nyligen presenterat konstaterar man att det sociala ansvaret inte ensidigt kan läggas på företagen. Också de fackliga organisationerna måste vara beredda att ta ett större socialt ansvar, vilket bl. a. kan komma att ställa ökade krav på solidariteten från medlemmarnas sida.

Ja visst! Det är ju så det måste vara. Solidaritet kan inte delegeras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 21 på alla punkter.

Anf. 60 LENNART NILSSON i Vännäs (c):

Herr talman! Utskottet tar i sitt betänkande upp problemen med att nå de politiska målen när det gäller full sysselsättning. Man konstaterar att den ekonomiska situationen försvärat möjligheterna att nå dessa mål. Det fungerar ju tyvärr så att en dålig ekonomisk utveckling ökar behovet av och minskar resurserna till kraftfulla insatser och åtgärder. En annan liknande effekt är att det som regel är de sysselsättningssvaga områdena som drabbas först och hårdast.

Det är därför viktigt att insatserna blir så effektiva som möjligt och ges en sådan inriktning att den framtida sysselsättningen befrämjas – liksom att de sysselsättningssvaga områdena prioriteras.

I riktlinjerna för den framtida politiken framhålls att arbetslöshetsproblemen i första hand bör lösas på den öppna arbetsmarknaden, vilket är en nödvändighet med tanke på det begränsade utrymme som den offentliga sektorn kan och kommer att kunna erbjuda. Detta gäller inte minst i de kommuner där befolknings- och skatteunderlaget minskar.

Man betonar också det nödvändiga i att insatserna effektivt medverkar till att återställa den samhällsekonomiska balansen. De framlagda förslagen får därvid ses som angelägna förändringar och som en anpassning till denna inriktning.

I utskottets analys av utvecklingen på arbetsmarknaden konstateras att samtidigt som antalet sysselsatta ökat har en förskjutning skett mellan de olika näringsgrenarna på så sätt att industrisysselsättningen minskat och en kraftig ökning ägt rum i den offentliga sektorn.

En annan tendens är att det är framför allt ungdom och kvinnor som svarar för flest arbetslösa.

Denna utveckling har lett till att nya former för åtgärder satts in – åtgärder

som i kostnad per dagsverke varit gynnsamma men som inte gett de bestående effekter som varit önskvärda.

Tidigare talare har i sina anföranden tagit upp och kommenterat merparten av de reservationer och motioner som avlämnats angående arbetsmarknadspolitiken, varför jag har kortat ner mitt anförande och skall inskränka mig till att beröra frågan om beredskapsarbetenas inriktning. Frågan har aktualiserats i flera motioner, bl. a. av Börje Hörnlund i motion 1814, där han tar upp frågan om ökad användning av beredskapsmedel för produktiva investeringar. Där framhålls nödvändigheten av att alla medel tas till vara när det gäller att få fram ökade arbetstillfällen, liksom att åtgärder vidtas som ger framtida fördelar i form av lägre underhålls- och driftkostnader. Detta kan ske genom att man i högre grad använder beredskapsmedel för investeringsändamål. Det finns fortfarande urusla vägar som drar stora underhållskostnader, där vinsten av lägre underhåll, bättre framkomlighet och förbättrade närings- och regionalpolitiska förutsättningar mycket väl uppväger de högre dagsverkskostnaderna.

Ett annat område som borde vara intressant i detta avseende är den satsning som görs på fjärrvärme och alternativ energiframställning - åtgärder som har god regional spridning och ger stadigvarande framtida arbetstillfällen samt dessutom positivt påverkar både landets och kommunernas ekonomi. Här skulle ett antal exempel på liknande effekter kunna anföras, förutom de i motionerna anförda exemplen.

I sitt svar på motionen anför utskottet att det primära syftet med beredskapsarbeten är att ge sysselsättning åt arbetslösa och att inriktningen måste anpassas till vederbörandes förutsättningar.

Jag är medveten om dessa problem, men jag tror ändå att det borde vara möjligt och även önskvärt att en större del av beredskapsmedlen än f. n. används till s. k. produktiva objekt. Det kan ju ändå inte vara fel att använda beredskapsmedel till åtgärder som förbättrar samhällets möjligheter till ökad sysselsättning.

De särskilda åtgärder för långtidsarbetslösa ungdomar som tas upp i betänkandet med möjligheter till utbildning och provanställning är positiva, liksom förslaget till rekryteringsstöd. Detta bör också leda till en bättre anpassning till näringslivets efterfrågan och behov.

Herr talman! Jag har här tagit upp några frågor som jag anser väsentliga när det gäller att använda de arbetsmarknadspolitiska medlen.

Centerns representanter i utskottet har reserverat sig på den punkt som gäller starthjälpsbeloppen - reservation 6 - där man föreslår en reduktion. Motivet till detta har Arne Fransson tagit upp, varför jag inte skall gå in på den frågan utan bara instämma i reservanternas yrkande.

I övrigt, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 61 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21 finns en rad socialdemokratiska reservationer fogade. Reservation nr 19 handlar om

äldrestöd inom tekoindustrin. Låt mig allra först yrka bifall till den reservationen.

Den reservationen har egentligen två beståndsdelar. Den första delen handlar om de fackliga organisationernas inflytande vid beslut om äldrestöd. Den borgerliga majoriteten i utskottet tillstyrker arbetsmarknadsministrerns förslag till minskat inflytande för de fackliga organisationerna vid beslut om denna form av stöd. De föreslagna reglerna innebär en omvänd ordning i jämförelse med vad som gäller nu: de tidigare undantagen – tre till antalet – görs till regel. Detta innebär enligt vår uppfattning att arbetsmarknadsministern inte menar något när han i budgetpropositionen säger att organisationerna har använt sitt inflytande på ett ansvarsfullt sätt. Hans konkreta förslag står i hjärt kontrast till de erkännande orden. Vi menar att de fackliga organisationernas inflytande skall bibehållas oförändrat och absolut inte försämrats. Därför yrkar jag avslag på utskottsmajoritetens förslag och bifall till reservationen.

Den andra delen i reservation nr 19 gäller den framtida avvecklingen av äldrestödet inom tekoindustrin.

Tekoindustrin har under de senaste åren kämpat med växande svårigheter. Vi socialdemokrater har år efter år lagt fram förslag som syftat till branschens rätt till överlevnad och utveckling. Gång på gång har branschen och dess tappra anställda blivit svikna. Men dessa människor och hela orter har vägrat att ge upp hoppet om en fortlevnad för svensk tekoindustri.

När riksdagen på våren 1979 tog det s. k. 30-procentsbeslutet var det en viktig milstolpe. Det innebar att man beslutade att produktionen i allt väsentligt skulle bibehållas på dåvarande nivå. Men det kvarstod väldigt många frågetecken. Den liberala marknadsekonomi lämnade alltför mycket åt slumpen. Det fortsatta planeringsarbetet, tekodelegationens och alla anställdas arbetsinsatser kan gå till spillo om inget radikalt sker. Den inhemska produktionen är i dag nere i 17–18 % av tillförseln till den svenska marknaden. Hela bygder förlorar sin enda industrisysselsättning, människor kastas ut i arbetslöshet – markerar sina 450 dagar utan att arbetsförmedlingen har haft ett enda jobb att erbjuda. Tekoindustrin dominerar ofta hela ortens industrisysselsättning, och även om dessa företag kan ha personalbehov, så är de lediga platserna ofta sådana som kräver god yrkesutbildning och teoretisk utbildning. Om en spinnerska t. ex. har friställts efter 36 år i företaget, är det en mager tröst för henne att ett företag fyra mil längre bort behöver en vävlagare eller att ett annat företag på orten söker en dessinatör. Det krävs nämligen sex års utbildning för sådana yrken.

För 20 år sedan sysselsatte tekoindustrin 139 000 personer. I dag är motsvarande siffra 42 700. På vissa orter har denna industri helt försvunnit. Situationen på de stora tekoorterna Borås och Mark talar sitt tydliga språk. Beklädnadsavd. 7 i Borås hade för tio år sedan drygt 11 000 medlemmar, i dag mindre än 6 000. Beklädnadsavdelningen i Mark hade för tio år sedan ca 5 500 medlemmar, och i dag är motsvarande siffra 4 300 medlemmar.

Vi socialdemokrater har lagt fram konstruktiva förslag för att rädda och utveckla den tekoproduktion som fanns i Sverige år 1979. De förslagen har

mötts med kalla handen, senast i vår här i riksdagen.

I dag har kammaren och alla riksdagskolleger från Sveriges tekoorter en chans att vända på den negativa utvecklingen och ge dem som har att arbeta med branschens framtid en positiv grund och inriktning till deras planeringsarbete. Äldrestödet har haft en mycket stor betydelse för tekoföretagens överlevnad. De framtida insatserna för branschen måste ges offensivare inriktning. Den inriktningen får vi genom att stödja den socialdemokratiska reservationen gällande p. 45 i utskottsbetänkandet.

Jag yrkar härmed bifall till reservation 19 och de andra socialdemokratiska reservationerna i betänkandet.

Anf. 62 WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i den här debatten för att ge några synpunkter på den del i det nu behandlade arbetsmarknadsutskottsbetänkandet som rör det s. k. äldrestödet till tekoindustrin.

Denna industris problem diskuterades tidigare i anslutning till näringsutskottets betänkanden 47 och 52. I dag är det de insatser som faller inom arbetsmarknadsutskottets område som vi har att ta ställning till.

Låt mig dock innan jag går in på frågan om äldrestödet ändå säga något om dagsläget för svensk tekoindustri, såsom det upplevs i denna industris huvudområde – Sjuhäradsbygden.

Under 1970-talet har sysselsättningstillfällena inom teko försvunnit på löpande band. I södra Älvsborg handlar det om ca 10 000 försvunna tekojobb på tio år. Var och en kan förstå vilka påfrestningar för ett områdes arbetsmarknad en sådan förlust av sysselsättningstillfällen innebär, i synnerhet som övrig tillverkningsindustri och serviceverksamhet visar mycket låg tillväxt. Endast omkring en tredjedel av bortfallet har kunnat kompenseras med jobb i andra verksamheter. Man skulle kunna tala om en kontinuerlig "varvskris".

Under 1979 och första hälften av 1980 dämpades nedgången inom teko något. Det då något ljusare konjunkturläget och det genom devalveringen 1978 förbättrade relativa kostnadsläget för svensk industri betydde mycket, liksom och kanske framför allt äldrestödet, som ju infördes 1977 på förslag av arbetsmarknadsminister Per Ahlmark. Jag tror att man inom tekobranschen ganska allmänt har den uppfattningen att äldrestödet varit den stödför som betytt mest för teko under hela 1970-talet. Och då vill man ändå inte undervärdera vare sig försörjningsberedskapslånen eller lånen för strukturaliseringar eller exportstödsåtgärderna.

Trots det tillfälligt förbättrade läget under 1979 blev lönsamheten även det året otillfredsställande för många företag. En analys av äldrestödets betydelse, som industridepartementet låtit utföra, visar att två tredjedelar av branschens anställda – drygt 20 000 personer – arbetar i företag som inte skulle klara sig utan det här stödet.

Alltsedan hösten 1980 har läget för teko försämrats i betydande grad. Minskad ordergång, försämrat relativt kostnadsläge och ökad importkon-

kurrens oroar i dag starkt såväl tekoföretagen och deras anställda som kommunala och regionala myndigheter, och varslen om neddragningar ökar.

Självfallet växte denna oro när man studerade de nya regler för äldrestödet som budgetpropositionen förordade och då fann att dessa förmodligen skulle medföra att utgående stöd minskade och att hela det beräknade beloppet – 320 milj. kr. – troligen inte skulle nå ut till tekoföretagen.

Orsaken till denna minskning torde i huvudsak kunna tillskrivas det förhållandet att de företag som uppfyller kraven för maximalt äldrestöd – 15 % av lönesumman – i enlighet med de nya reglerna får ett minskat beräkningsunderlag, eftersom man i lönesummeunderlaget endast får ta med lönekostnaderna för dem som är anställda i företagets produktionsarbete. En stickprovsundersökning som länsstyrelsen i Älvsborgs län gjort visade att man med de nya reglerna skulle kunna få en genomsnittlig minskning av utgående bidrag med ända upp till 15 %.

Att man utformat reglerna så att de endast gäller svensktillverkade produkter hälsas med tillfredsställelse. Däremot har man känt en betydande oro för att totalbidraget skall bli lägre än det är innevarande budgetår. Den oron har man bl. a. från Älvsborgs län sökt förmedla till arbetsmarknadsutskottet via olika kanaler.

Jag vill därför understryka att det är glädjande att ett enigt utskott uttalat sig för att regeringen kan göra eventuella justeringar så att äldrestödet till teko får den totala omfattning på 320 milj. kr. som anges i budgetpropositionens beräkningar. Stödet är nominellt av samma storleksordning som det är innevarande budgetår, men det innebär naturligtvis realiter en viss försvagning på grund av kostnadsutvecklingen.

Som jag tidigare nämnde har inte ens äldrestödet – som genom sin utformning dock verkat ganska generellt – räckt till för att reducera det jämfört med situationen i våra konkurrentländer höga svenska kostnadsläget.

Det är nödvändigt att komma ihåg det förhållandet när man i framtiden vill trappa ned detta stöd, som redan då det infördes betecknades som tillfälligt. Både utskottsmajoritet och reserverter är överens om att det successivt bör ersättas med ett mera framtidsinriktat stöd. En satsning på mer offensiva – enligt propositionen och utskottsmajoriteten mer effektivitetsbefrämjande och marknadsstödjande – åtgärder synes både majoritet och reserverter vara överens om. Man är också ense om att nedtrappningen av äldrestödet måste ske successivt och att tekodelegationen skall kopplas in i sammanhanget. Kravet i reservation 19 om ett särskilt tillkännagivande om sättet för den framtida utvecklingen av äldrestödet synes därför närmast överflödigt.

Det blir säkerligen besvärligt att finna lämpliga former för att ersätta äldrestödet. Bland det man efterfrågar är någon form av rekryteringsfrämjande åtgärder. Den snabba utslagningen av tekosysselsättningar under de senaste tio åren har gett arbetskraften inom teko en mycket sned åldersfördelning. Inom den närmaste tioårsperioden behöver man inom teko nyrekrytera 10 000 personer på grund av åldersavgång, enligt vad tekoför-

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

bunden uppger. Stöd till satsning på utbildning, nyrekrytering, rationaliserad produktion och effektivare marknadsföring både i Sverige och utomlands bör ingå i det offensiva stöd till teko som på sikt skall kunna avlösa äldrestödet.

När regeringen under medverkan av tekodelegationen överväger möjligheterna att ersätta äldrestödet med annan form av stöd är det viktigt att bl. a. komma ihåg att äldrestödets bidrag till en icke obetydlig kostnadssänkning av vårt internationellt sett mycket höga kostnadsläge för tekoindustrin måste finnas med även vid en ny stödkonstruktion. Det är visserligen för tidigt att i dag göra helt säkra förutsägelser om kostnadsläget inom teko för kommande budgetår, men löneutvecklingen inom teko för innevarande år har snarast försämrat branschens internationella konkurrensläge.

Vidare bör stödet utformas så att det inte snedvrider marknaden och så att även de mindre företagen kan tillgodogöra sig insatserna. Mindre och medelstora företag besitter i allmänhet en flexibilitet för att reagera på en förändrad marknad snabbare än de större företagen och de har också visat sig mindre känsliga för konjunkturvariationer än många av de större företagen. I stora delar av Tekosverige utgör småföretagen ryggraden i både tekoindustrin och den regionala sysselsättningen.

Man kan i och för sig beklaga att svensk teko inte kan stå på helt egna ben. Ändå är det nödvändigt både ur försörjningsberedskapssynpunkt och av arbetsmarknadsskäl att bibehålla tekoindustrin vid minst dagens produktionsnivå. Det torde tyvärr inte vara möjligt utan betydande stödinsatser. De belopp som erfordras för att uppehålla den nuvarande produktionsvolymen ter sig trots allt mycket blygsamma mot de summor som anslagits för att klara sysselsättningen inom andra områden. Det räcker med att exemplifiera med varv, stål och trä.

Tekoindustrin får inte sättas på undantag. Därtill är den alltför viktig, både för vår försörjningsberedskap och för sysselsättningen på många orter i vårt land.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 63 LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Det är alldeles klart att de här 320 miljonerna i äldrestöd för budgetåret 1981/82 i verkligheten är betydligt mindre än samma belopp var för år 1979/80. Jag tror inte att jag räknar lågt om jag uppskattar att det reella värdet av dessa pengar är ca 25 % mindre nu. Det framhöll även Wilhelm Gustafsson.

Vidare sade Wilhelm Gustafsson i sitt anförande att ett enigt utskott har gjort en skrivning med avseende på oron för att inte hela beloppet 320 milj. kr. skulle komma tekoindustrin till godo. Det är gott och väl att vi har fått en skrivning som tjänar som gardering. Men det är klart att skrivningen kan väcka viss undran, och det skulle vara bra om vi här i kammaren kunde få ett

förtydligande av hur en sådan här efterjustering av äldrestödet från regeringens sida kan gå till.

Sedan påstod Wilhelm Gustafsson att majoritetsskrivningen och reservationen är så lika att reservationen är onödig. Låt mig läsa direkt ur majoritetsskrivningen i utskottsbetänkandet:

”Som ett riktmärke för företagens egen planering bör dock anges att avvecklingen inleds budgetåret 1982/83 genom att bidragstaket sänks från högst 15 till högst 12 % och 1983/84 till högst 9 % av de totala lönekostnaderna för anställda i produktionsverksamhet.”

Litet längre fram anförs:

”Vilka insatser som bör göras som ersättning för äldrestödet liksom omfattningen av dem är emellertid beroende av den produktionsnivå inom tekobranschen som anses önskvärd.”

Med anledning av denna skrivning har vi ansett att vi bör reservera oss, och därför yrkar jag än en gång bifall till reservationen på den punkten.

Anf. 64 WILHELM GUSTAFSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill till Lahja Exner bara säga att jag vid läsningen av betänkandet har upplevt det som att det föreligger enighet om att äldrestödet skall avtrappas och att avtrappningen skall ske successivt. Man tycks vara enig om att det skall ersättas av andra stödformer. Man är också enig om att dessa nya stödformer skall ges en mer offensiv inriktning.

Utskottet ”förutsätter” att tekodelegationen kopplas in. Reservanterna vill ”tillkännage” att tekodelegationen skall handha planeringen.

Jag kan inte finna någon större skillnad, uppriktigt sagt.

Sedan utgår jag från att den skrivning utskottet presterat här – som innebär att riksdagen ger regeringen möjlighet att inom ramen för de regler som finns göra vissa modifieringar – också medför att stödet, om så erfordras, kan utgå i full omfattning.

Anf. 65 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Strukturomvandlingen på den svenska arbetsmarknaden har bl. a. inneburit en fortsatt tillbakagång för sysselsättningen inom tillverkningsindustrin.

Stagnationen och tillbakagången i industrisysselsättningen är till stor del ett resultat av omfattande sammanslagningar av produktionsenheter och rationaliseringar av produktionen, vilket har möjliggjort ökad produktion utan ökat antal anställda.

Under senare år har vi också fått uppleva att hela branscher inom industrin, t. ex. tekoindustrin och varven, drabbats av förändrade marknadsförhållanden, som föranlett nedläggningar och andra former av personalinskränkningar. Beskrivningen av strukturomvandlingen inom svensk industri kan dock inte begränsas till nedläggningar och sammanslagningar av företag. Strukturomvandlingen har också inneburit långtgående rationaliseringar för att göra produktionsenheterna så konkurrenskraftiga som möjligt på världsmarknaden. De nya produktionssystem som växer fram under dessa

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

rationaliseringar kommer bl. a. att medföra en hårt styrd och kontrollerad produktion med extrem arbetsuppdelning i datastyrda processer.

Ökad automatisering med hjälp av seriekopplade numeriskt styrda maskiner och robotar innebär t. ex. att den typ av arbete försvinner som nu utbildad arbetskraft, som exempelvis många invandrare, är hänvisade till på grund av bristande språkkunskaper och utbildning. Detsamma gäller vid övergång till produktionssystem med självstyrande grupper eller liknande. Denna form av produktionssystem kan komma att öka kraven när det gäller att kunna läsa, skriva och räkna, krav som kan utestänga många invandrare från dessa jobb. Strukturomvandlingen på den svenska arbetsmarknaden har naturligtvis fått konsekvenser i form av arbetslöshet och ökad utslagning av arbetskraft.

Datoriseringen av industriarbetet har som följd att kravet på yrkeskunskaper hos den direkta producenten successivt minskats. I gengäld ökar kraven på anpassbarhet, förmåga att stå ut med monotona och pressande arbetsituationer och liknande egenskaper. Utveckling av yrkeskunnande som har pågått i decennier avbryts, bryts ner i detaljer och överförs till datorer som styr maskinerna. Den ökade mekaniseringsgraden har liknande effekter genom att arbetet bryts ner i detaljer och ingen längre behärskar helheten.

Från slutet av 1960-talet har arbetsmarknadsutbildningen (AMU) i större omfattning använts som arbetsmarknadspolitiskt instrument i den meningen att den fått hjälpa till med att reglera arbetslösheten. Under tider av kraftigt stigande arbetslöshet har AMU-utbildningen också ökat för att sedan minskas igen vid nästa högkonjunktur. Det är knappast klarlagt i vilken utsträckning AMU-utbildning sedan leder till att de utbildade får jobb. Att det är så i ett betydande antal fall är otvetydigt, men det är också så att en stor andel av eleverna får jobb i andra yrken än utbildningsyrket och att många förblir arbetslösa. Detta utgör emellertid ingen avgörande kritik mot AMU-utbildningen som sådan. Självfallet är det så att i valet mellan arbetslöshet och utbildning är utbildning att föredra. Vad som däremot måste diskuteras är frågan om AMU-utbildningens inriktning och innehåll.

I en tid när arbetet uppdelas i från varandra skilda och var för sig obegripliga detaljer, när yrkeskunnande rycks ifrån arbetarna och monopoliseras av företagens staber av specialister och experter, när det skapande arbetet ersätts av övervakande funktioner, när arbetet görs alltmer monotont och arbetarna utsätts för ständigt ökad psykisk press, när en ständig flod av nya oprövade kemiska produkter väller in över arbetsplatserna och nya arbetsmiljöproblem ständigt dyker upp samt när arbetsrättens område har blivit en tummelplats för specialutbildade jurister, då fordras särskilda åtgärder på utbildningsområdet för att stärka de arbetandes ställning i arbetslivet. AMU-utbildningen bör göras till ett instrument för detta. Den bör då ge gedigna yrkeskunskaper, en bred och inträngande branschkunskap, kunskaper om arbetsmiljö och arbetsmiljörisker och en undervisning

som gör det möjligt att hitta rätt i den snårskog som arbetsrätten utgör. Arbetarklassens intressen och fackföreningsrörelsens värderingar bör prägla AMU-utbildningen på alla områden.

Utifrån de ovan angivna riktlinjerna skall arbetsmarknadspolitiken utformas. Kampen för full sysselsättning är en kamp för rätten till ett arbete för alla, oavsett handikapp, ålder, kön eller utbildning. Arbetsmarknadspolitikens riktlinjer skall utgå från full sysselsättning. Ett meningsfullt arbete är en viktig utgångspunkt. Det kräver i sin tur att utbildningen har ett meningsfullt innehåll och att arbetsmiljöerna i både fysisk och psykisk mening skall utformas så att de ej slår ut människor från arbetslivet.

Vi har redan konstaterat att AMU-utbildningen under mer än tioålet år har använts för att dämpa arbetslösheten vid lågkonjunkturer. Nu har emellertid den borgerliga regeringen slagit in på en ny linje. På ännu ett område har man anammat den Friedmanska modellen, som krasst uttryckt innebär att den fattigaste betalar.

Den lågkonjunktur som hela den kapitalistiska världen befinner sig i eller är på väg in i kommer också för Sveriges del att innebära stora ekonomiska svårigheter. Situationen på arbetsmarknaden kommer att förvärras, och alla är i dag överens om att vi kommer att få en kraftig stegring av arbetslöshet och utslagning. Regeringens ekonomiska svängremspolitik med ständiga attacker på den offentliga sektorn är inte bara ett accepterande av utan också en medveten satsning på ökad arbetslöshet. Detta kommer att ytterligare förvärra situationen.

Redan under innevarande budgetår har regeringen kraftigt skurit ner AMU-utbildningen, och antalet kurser har minskat. Det har framför allt drabbat invandrare, kvinnor och handikappade med ökade köer som följd och svårigheter att få plats på en utbildning. För det kommande budgetåret har arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen framhållit att behovet av AMU-utbildning väntas bli stort, beroende på obalans mellan arbetsgivarnas krav på arbetskraften och de arbetslösas kvalifikationer. Utbildningen kommer att behövas främst för kvinnor, arbetshandikappade och invandrare. AMS har räknat med en uppgång av antalet deltagare i AMU-verksamheten från 120 000 till ca 149 000 för nästa budgetår. Utbildningen i samband med permitteringshot väntas öka till omkring 25 000 deltagare.

Skolöverstyrelsen framhåller att behovet av särskilda insatser för invandrare inom AMU liksom tidigare år är mycket stort. Försöksverksamhet med varvning av dels undervisningen i svenska som främmande språk med samhällsorientering, dels yrkesutbildning har bedrivits. I det sammanhanget kan nämnas att Sveriges AMU-elevs riksförbund, vid uppvaktning och i skrivelse till regeringen, har framfört krav på åtgärder i syfte att bl. a. förbättra undervisningen i svenska för invandrare.

Inom ramen för ett planerat åtgärdsprogram för handikappade inom AMU-verksamheten avser skolöverstyrelsen under det kommande budgetåret att vid behov kunna ge varje handikappad kursdeltagare stödundervisning och utbildning i individuell studietakt.

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

De handikappades möjligheter till arbete har försämrats avsevärt under senare år. Det framgår tydligt av den s. k. arbetsvårdsstatistiken. För 20 år sedan lyckades man placera omkring en tredjedel av de handikappade, som då fick någon typ av service från arbetsvården i någon form av reguljärt arbete. I dag är motsvarande antal nere i 6-7 %. I vissa handikappgrupper förekommer det en arbetslöshet som inte skulle accepteras för andra grupper. Sålunda har Synskadades riksförbund vid en granskning av landets samtliga blinda funnit att endast 18 % av landets blinda i arbetsför ålder har arbete. Hälften av dessa finns i skyddat arbete. Motsvarande siffra gäller för begåvningshandikappade, dvs. utvecklingsstörda, där undersökningar visar att mindre än 20 % i arbetsför ålder har arbete. Där är den dominerande delen placerad i skyddat arbete.

Dessa grupper har varit särskilt lätta att granska och få fram exakta uppgifter om, eftersom såväl synskadade som utvecklingsstörda finns samlade i centrala register med uppgifter om deras situation. Men man vet erfarenhetsmässigt att arbetslösheten är betydande också i andra grupper. Det är det kapitalistiska samhällets syn på arbetskraften som här får dessa effekter. Arbetsmarknaden efterfrågar ett slags elitarbetskraft, och fördommar gör att handikappade betraktas som en icke fullgod arbetskraft. Redan genom detta utestängs många från möjligheten att ta aktiv del i arbetslivet.

Men även de grupper som inte kan uppfylla de höga prestationskrav som ställs i arbetslivet bör naturligtvis bredas arbetsmöjligheter. Vänsterpartiet kommunisterna har den inställningen att det mest kostsamma för samhället och det mest förödande för den enskilde är att människor hålls utanför arbetslivet. Det är bättre att bereda alla människor arbete, även om förmågan skulle vara begränsad, därför att det ger ett bidrag till den totala produktionen, vilket borde välkomnas, och därtill medverkar det till att betydligt förbättra enskilda människors totala situation. Passivitet och isolering genom förtidspension medför också ofta nya vårdbehov och ytterligare samhällskostnader.

Främjandelagen hälsades med glädje från handikapprörelsens sida, när den infördes. Tyvärr har effekterna av lagen blivit mycket begränsade, eftersom den knappast alls tagits i anspråk. Vi ansluter oss till handikapprörelsens förslag, framfört bl. a. av Handikappförbundens centralkommitté, om en skärpning av främjandelagen. Det är också ett krav som stöds av fackföreningsrörelsen, med särskild skärpa från TCO. Innebörden i skärpningen skulle vara att arbetsgivarna åläggs att bevisa att man inte kan ta emot handikappade.

Enligt lagens nuvarande konstruktion åvilar det länsarbetsnämnderna att ha bevisbördan och att visa att ett företag eller en förvaltning bör kunna anställa handikappade i större utsträckning. En skärpning är naturligtvis också direkt kopplad till att lagen blir en aktiv lag och att man tar den i anspråk fullt ut, dvs. man får inte rygga tillbaka för att använda lagens yttersta medel, vilket innebär att företag och förvaltningar helt enkelt åläggs att anställa handikappade.

Det är vår uppfattning att riksdagen bör ge regeringen denna mening till känna och uppdra åt regeringen att åstadkomma den förordade skärpningen, liksom att regeringen skall utforma tillämpningsföreskrifter för lagen, som gör att arbetsmarknadsverket får råg i ryggen att tillämpa lagen på ett sätt som gör att handikappade kan tillförsäkras arbete i högre grad än nu.

Herr talman! I vår motion 1834 yrkade vi att ett i förhållande till regeringens i budgetpropositionen framlagda förslag med 1 099 718 000 kr. förhöjt belopp skulle anslås till arbetsmarknadsutbildningen. Nu har regeringen återkallat det anslag som vi yrkade pengarna till samt föreslagit vissa uppjusteringar. Vi anser dock fortfarande att utbyggnaden av arbetsmarknadsutbildningen är otillräcklig.

Vårt yrkande från januari var en ökning med ca 1,1 miljard kronor. Regeringens förslag i proposition 150 innebär en ökning med 440 miljoner samt att arbetsgivaravgifter tas ut som skall täcka ytterligare 230 milj. kr. Vi hävdar fortfarande att anslagen bör uppgå till den nivå vi föreslagit i januari. Bidragen till arbetsmarknadsutbildning bör därför öka med 150 milj. kr. utöver regeringens förslag. Också bidragen till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag bör ökas med denna summa. Den övriga delen av vad vi föreslagit menar vi kommer att betalas av arbetsgivaravgifterna, enligt det nya systemet.

Med hänvisning härtill och med hänvisning till motion 1834 ställer jag sålunda följande yrkande:

Mom. 36

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1980/81:1834 yrkande 1 i motsvarande del samt med avslag på motion 1980/81:1434 yrkande 5 till *Arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 051 400 000 kr.

Mom. 41

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1980/81:1834 samt med avslag på motion 1980/81:1434 yrkandena 4 och 6 till *Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag* för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag om 2 573 300 000 kr.

Anf. 66 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Under dagens debatt har vid flera tillfällen framhållits de besvärligheter som man kan förvänta under den stundande vintern. De kommer att drabba många människor, och speciellt utsatta är ungdomarna. Därför är det naturligt att socialdemokraterna i samband med kompletteringspropositionen i sin motion om arbetsmarknadspolitiska åtgärder föreslagit att speciella åtgärder skulle vidtas inom utbildningsområdet.

I den motion vi väckte underströk vi i första hand det angelägna i att insatser görs för att stimulera ungdomar att välja utbildningar som ger dem ökade möjligheter att få fast förankring i arbetslivet. Vi föreslog i nämnda

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

motion att ett tillfälligt stimulansbidrag skulle utgå till kommuner för anordnande av utbildning inom sektorn industri och hantverk. Vi har konstaterat att kommunerna inte har kunnat skapa utbildningsplatser inom det yrkesinriktade området, speciellt inom industri och hantverk, delvis beroende på att man alltför sent har fått information från statsverket om hur många platser man skulle inrätta. En annan anledning är självfallet att de minskade bidragen till kommunerna har inneburit besvärligheter för dessa att klara sina arbetsuppgifter.

Det är därför angeläget att framhålla att särskilda insatser måste göras för att ta hand om de ungdomar som nu lämnar grundskolan och som inte kan erbjudas någon anställning ute på arbetsmarknaden. Det är glädjande att konstatera att ett enigt utskott ställer sig bakom vårt yrkande i motionen. Det visar att våra tidigare förslag om en ökad satsning på utbildning inom denna sektor har varit riktiga och att stöd och stimulans måste ges till kommunerna. Man har ju tidigare minskat de statliga insatserna för att underlätta för kommunerna; jag tänker här på den minskade bidragsgivningen till skolbyggnationer, lärarlöner och liknande. Kommunerna behöver alltså ökat stöd för att klara sin uppgift att ta hand om ungdomarna.

Genom det stimulansbidrag som nu föreslås kan kommunerna själva, efter eget gottfinnande, utnyttja olika möjligheter. Det kan gälla såväl inom skolans ram som i kontakter med näringslivet utanför skolan. Eventuellt kan man utnyttja lediga platser på AMU-center och vidta åtgärder för att öka intagningskapaciteten inom den utbildningsverksamhet man redan har genom exempelvis saxad utbildning. Meningen är alltså att kommunerna själva skall kunna använda detta stimulansbidrag på sådant sätt att man så snabbt som möjligt får fram yrkesutbildning av sådan art att den underlättar för ungdomarna att få en stadigvarande anställning.

Det är alltså glädjande att ett enigt utskott kan föreslå detta. Vi förutsätter att regeringen inte sneglar på den summa som utskottet har föreslagit, nämligen minst 1 000 kr. per utbildningsplats. Vi förutsätter att regeringen här föreslår en summa som innebär en verklig stimulans för kommunerna att vidta åtgärder.

Så långt är alltså utskottet enigt. Jag är förvånad över att man inom utskottet inte i övrigt kunde enas om de förslag vi lagt fram i motionen. De andra åtgärder vi har föreslagit har tidigare diskuterats i riksdagen. Vi har sagt att speciella åtgärder måste till för några grupper. För några veckor sedan framhöll vi att en grupp som kommer att få det besvärligt är flickorna. Vi konstaterar redan nu att av de ungdomar under 20 år som är utan anställning är ungefär sju gånger så många flickor som pojkar. Detta gör att speciella insatser måste vidtas för flickorna. Redan då man går i grundskolan måste man få möjligheter att pröva yrken som man traditionellt inte väljer. Man bör få en vidgad kunskap om teknisk naturvetenskap och de möjligheter som erbjuds inom detta område, där det förväntas ökad efterfrågan och där det bör vara speciellt angeläget för flickorna att komma in.

Dessutom föreslår vi, liksom tidigare, att särskilda åtgärder vidtas för att underlätta för de ungdomar som av någon anledning har det besvärligt. Det

kan vara ungdomar som har speciella problem, sociala, psykiska eller fysiska handikapp. För dessa skulle man göra särskilda utbildningsprogram.

Som jag för några veckor sedan framhöll är det synnerligen angeläget att man gör någonting för dessa redan medan de går i skolan, t. ex. genom syoverksamheten.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de tre socialdemokratiska reservationer som är fogade till utbildningsutskottets betänkande 41.

Anf. 67 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag att uppehålla mig dels vid utbildningsutskottets betänkande 41, men också vid en motion som jag har väckt med anledning av riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken.

I den socialdemokratiska motionen 2192 hävdas att beredskapsarbeten för ungdomar avvecklats genom beslut våren 1980 utan att några alternativa lösningar kommit till stånd. Den historieskrivningen är uppenbart lögnaktig och förtjänar att korrigeras.

Under våren 1980 fattades flera beslut om ökning av den gymnasiala utbildningskapaciteten, nämligen ytterligare 7 000 platser i den s. k. stora ramen, 3 000 platser i gymnasial lärlingsutbildning, introduktionsprogram om 4 veckor för ca 1 000 ungdomar samt 40 veckors yrkesintroduktion, som beräknades omfatta 5 000 elever.

Vidare ökades statsbidraget för inbyggd utbildning inom industri och hantverk samt handel, vilket förbättrade möjligheterna att anordna yrkesinriktad utbildning. För budgetåret 1981/82 har därutöver beslutats om ökning av den s. k. lilla ramen med 1 500 platser.

I motionen sägs också att avvecklingen av bl. a. statsbidragen till investeringar och hyra av skollokaler inneburit en kraftig försämring i kommunernas möjligheter att anordna yrkesinriktad utbildning.

I detta sammanhang bör erinras om att dessa bidrag avvecklas först i och med utgången av innevarande budgetår, samt att vad investeringsbidraget beträffar så kommer övergångsvis statsbidrag att kunna beviljas också nästa budgetår för investeringar i skollokaler.

Samtidigt har förbättringar införts i systemet med skatteutjämningsbidrag. Utöver det ordinarie skatteutjämningsbidraget finns möjligheter att få extra skatteutjämningsbidrag. Utgångspunkt för prövning huruvida sådant bidrag skall utgå är kommunernas allmänna ekonomiska situation.

Motionärerna påpekar att gymnasieskolan inte kunde anordna nya verksamheter med endast några månaders varsel. Man pekar därvid på att lärlingsutbildningen inte expanderat såsom var avsett. Man medger dock att yrkesintroduktion anordnats i avsedd omfattning. Vad lärlingsutbildningen beträffar så kan det finnas anledning att poängtera att denna hade kunnat anordnas i mycket större omfattning, om inte facket på många håll hindrat den från att komma till stånd. Arbetsgivare som ställer utbildningsplatser till förfogande finns, men facket säger nej. Det är så mycket mer beklagligt som

det först och främst är en mängd ungdomar som drabbas. De förvägras en yrkesutbildning de själva valt och som finns tillgänglig på orten. Det är inte på det här sättet man visar ansvar för ungdomars utbildningsmöjligheter.

I motionen talas vidare om bristen på yrkesutbildningsplatser, och man hävdar att den viktigaste orsaken till detta är avsaknad av långsiktig planering av gymnasieskolan i den borgerliga regeringspolitiken. Det står faktiskt så. Man får läsa det två gånger för att tro sina ögon.

Sanningen är ju den, att socialdemokraterna fullständigt struntade i att planera för dagens situation när de hade makten.

De barn som föddes för 16 år sedan har nu åldern inne för att börja i gymnasiet. Det kan varje elev i grundskolan räkna ut. Så icke socialdemokraterna. De gjorde inte ett dugg åt planeringen för den situation vi har i dag – den s. k. 16-årspuckeln.

De icke-socialistiska regeringarna har däremot tagit krafttag för att öka kapaciteten på den yrkesinriktade gymnasieutbildningen. Budgetåret 1976/77 var antalet elever på dessa linjer 51 675. Budgetåret 1980/81 var de 62 570. Tendensen visar att ökningen för 1981/82 blir ytterligare 4 000 platser.

Regeringens syn på det angelägna i att yrkesinriktade utbildningar får en ökad kapacitet delas tydligen av motionärerna. Utskottet delar också den uppfattningen och tillstyrker förslaget om tillfälligt stimulansbidrag till utbildning inom sektorn för industri och hantverk.

Utskottet menar dock att stimulansbidraget för att få optimal effekt inte bör knytas till begreppet klass utan till individ och avse faktisk ökning av intaget till sektorn för industri och hantverk.

I reservation nr 1 till utbildningsutskottets betänkande tar socialdemokraterna upp medel för särskild kursverksamhet för flickor inom det teknisk-naturvetenskapliga området.

Jag hänvisar här till vad utskottet skrev i sitt betänkande 1980/81:22 om angelägenheten av att intressera flickor för fortsatta studier inom det teknisk-naturvetenskapliga området och den debatt som då fördes i samma fråga. Utskottet menade att detta förutsattes ske på samtliga stadier i grundskolan i de naturorienterade ämnena, arbetslivsorienteringen och studie- och yrkesorienteringen.

Lars Svensson underströk att flickorna är en utsatt grupp. Jag håller verkligen med honom om detta. Men jag vill peka på att den nya läroplanen ger flera möjligheter att intressera flickorna för det teknisk-naturvetenskapliga området. Teknik blir ett obligatoriskt ämne som skall förekomma på alla stadier. Tid finns för temastudier. Det fria tillvalet på högstadiet kan också ge möjligheter för skolan att lägga tyngdpunkten på detta område.

Utskottet menade förra gången denna fråga behandlades att den kursverksamhet som socialdemokraterna föreslår skulle komma alldeles för sent, eftersom eleverna väljer studieväg redan under höstterminen i årskurs 9. Det är utskottets uppfattning även denna gång. Sådan här kursverksamhet måste komma mycket tidigare, om den skall ha någon effekt. Den bör dessutom vara kontinuerlig.

Reservation nr 2 tar upp medel till utbildningsprogram för vissa ungdomar under 18 år.

Utskottet erinrar om sina uttalanden i betänkande nr 22 om att riksdagen så sent som 1980 fattade de beslut jag inledningsvis berörde och att denna flexibla resurs för syo motsvarar ett belopp av ungefär 15 milj. kr. I samma betänkande tillstyrkte utskottet regeringens förslag om fortsatt försöksverksamhet med introduktionsprogram och yrkesintroduktion.

Reservation 3 behandlar ökning av resurserna för studie- och yrkesintroduktion.

Också i det tidigare nämnda betänkandet hänvisade utskottet till det regeringsförslag som är att vänta om den framtida syo-organisationen och var inte berett att dessförinnan lägga fram förslag om nya regler för syoverksamheten. Det gäller naturligtvis också i dag.

Med det anförda yrkar jag avslag på samtliga s-reservationer och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i betänkande nr 41.

I motion 810 har jag velat rikta uppmärksamheten på de risker för kvalitetsförsämringar som blir följderna om man genomför den del av rapporten om arbetsförmedlingarnas framtida organisation som berör yrkesvägledningen och arbetsvården.

I den nämnda rapporten, vanligen kallad PLOG, förutser man på 1980-talet stora komplexa behov hos de sökande av arbetsförberedande och vägledande insatser. Mot bakgrund av detta har PLOG föreslagit att det nuvarande systemet med yrkesvägledare och arbetsvårdare slås sönder och att s. k. arbetsvägledare utbildas i stället. Det kan starkt ifrågasättas om denna åtgärd i praktiken kommer att leda till en utökad service för de sökande. bl. a. av följande skäl.

Det blir svårt att undvika en kraftig kvalitetsförsämring av det kunskapsinnehåll som finns i dag. Att tillägna sig kunskaper om nuvarande utbildningsväsende med dess ständigt återkommande förändringar, bevaka den svenska dynamiska arbetsmarknaden och samtidigt ha en bred och aktuell kännedom om socialmedicin, drogmissbrukets olika verkningar och ha aktuell information om skador på grund av risker i arbetsmiljöer av olika slag, förefaller vara att ställa alltför stora krav på en enskild tjänsteman. Den kvalitet på service som finns i dag måste med nödvändighet komma att tunnna ut, om inte annat på grund av tidsbrist.

PLOG, förbiser det faktum att yrkesvägledare och arbetsvårdare ofta rekryteras bland arbetsförmedlare med olika intresse- och yrkesbakgrund. De arbetsförmedlare som hittills sökt yrkesvägledartjänster har ofta erfarenhet av undervisning och ett uttalat pedagogiskt-psykologiskt intresse. Många befattningshavare har också ett uttalat intresse för könsrollsfrågor. På senare tid har antalet syokonsulenter som söker yrkesvägledartjänster ökat i antal.

De tjänstemän som söker tjänster som arbetsvårdare har däremot ofta arbetslivserfarenhet av socialmedicin, anstaltsvård och drogmissbruk.

En del har varit anställda inom sjukvården, på socialbyråer eller

fångvårdsanstalter. En arbetsvårdare av i dag måste hålla sig kontinuerligt informerad om den explosiva utvecklingen på arbetsmiljöområdet, särskilt med tanke på alla sökande som remitteras till arbetsvården med anledning av allergier, förslitningar och olyckor på arbetsplatserna.

Inom yrkesvägledningsområdet pågår en utbredd internationell forskning. Nya rön kommer ständigt i dagen, och det är angeläget att svenska yrkesvägledare har möjlighet att följa med i den pågående debatten. Konferenser hålls vartannat eller vart tredje år på olika håll i världen. Litteratur i ämnet yrkesvägledning utkommer fortlöpande på olika språk. Det är angeläget att svenska yrkesvägledare har möjlighet att följa med i den debatten och inte på grund av tidsbrist halkar efter i sitt kunnande.

Till detta kommer att Sverige vid en internationell jämförelse har en mycket dåligt utvecklad yrkesvägledningsservice för medborgarna. Andra länder har på ett mycket tidigt stadium insett den sociala nyttan av en välutvecklad yrkesvägledning för vuxna medborgare.

Att det för den enskilde och för samhället har stora fördelar att man tidigt tar itu med och försöker lösa kommande problem – dvs. innan den enskilda människan står inför situationen att vara arbetslös – är uppenbart och kan räknas som en friskvårdsåtgärd.

Från somliga håll hör man invändningar, att vi nu har en så bra studie- och yrkesorientering i skolorna att behovet skulle vara litet. Inget kan vara mera felaktigt. De människor som har behov av yrkesvägledning och arbetsvård finner vi t. ex. bland dem som på grund av att arbetsmarknaden så snabbt förändras tillhör ett yrkesområde som står inför en strukturrationalisering. Det gäller också kvinnor i 25–35-årsåldern, som av olika anledningar står inför situationen att gå ut på arbetsmarknaden utan att ha en yrkesutbildning. En annan stor grupp är de människor som på grund av medicinska skäl tvingas byta yrke.

Det är en svår uppgift att hjälpa dessa människor att nå fram till en tillfredsställande lösning på ett problem som kanske rör både hälsa, otillräcklig utbildning och en sviktande arbetsmarknad. Den kräver grundliga kunskaper och gedigen utbildning i samtalsmetodik.

När som nu en människa ofta tvingas diskutera sin arbetslöshet eller andra personliga förhållanden vid en disk i en öppen lokal eller i ett otillräckligt isolerat bås, är det detsamma som att utestänga stora grupper från den service arbetsförmedlingarna är skyldiga att ge. Konsekvensen blir inte sällan att de verkliga problemen förtigs, och följaktligen sätts ofta fel åtgärd in.

1974–1975 omorganiserades arbetsförmedlingen efter en modell som kallades Org -74. Nu, 1980/1981, har man kommit fram till att Org -74 ledde till någon som helst effektivisering av förmedlingsverksamheten. Det finns anledning befara att man om fem sex år upptäcker att inte heller PLOG ledde till den förbättrade service man planerade. Risk finns att den tradition av kunskapsöverföring både på bredden och på djupet som finns i dag då har gått förlorad. Utarmningen av de kunskaper som skulle ge de sökande en förbättrad service är då ett faktum.

I PLOG-bladet nr 1/1980, intern information om förslaget till omorganisation av AMS, skriver generaldirektör Bertil Rehnberg: "Antalet arbets-sökande som kommer till arbetsförmedlingen har under 1970-talet fortsatt att öka och är i dag mycket stort. -- I synnerhet ökar de yrkesbestämda, de nyutträdande, de återinträdande och sökande med arbetshinder. Det är kort sagt en tyngdpunktsförskjutning mot sökande som inte är etablerade på arbetsmarknaden och som behöver förmedlingens aktiva stöd."

Att i ett sådant läge avskaffa de yrkesgrupper som har gedigna kunskaper inom resp. områden och i stället, som Rehnberg senare säger i sin artikel, lägga yrkesvägledande och arbetsvårdande uppgifter som s. k. bevakningsuppdrag på vissa handläggare måste ses som en betydande kvalitetsförsämring. De som kommer att drabbas är de som arbetsförmedlingarna är inrättade för att betjäna, dvs. de arbetssökande.

Till detta kommer att förslaget är dåligt förberett. Det finns t. ex. ingen analys av vad ett s. k. bevakningsuppdrag innebär.

Jag beklagar att utskottet inte funnit det möjligt att skjuta upp denna del i omorganisationen för att ge tillfälle till den analys av konsekvenserna som fullständigt saknas.

Jag noterar emellertid med tillfredsställelse att utskottet förutsätter att reformen skall genomföras i samverkan med de berörda personalkategorierna och också att man skall finna former som tillvaratar de olika gruppernas speciella kunskaper.

Anf. 68 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag trodde ett slag när jag lyssnade på den senare delen av Ylva Annerstedts anförande, då hon försvarade sin motion, att hon talade för vår reservation nr 3 i utbildningsutskottets betänkande. Hon talade sig nämligen varm för att man behöver en bra syo-verksamhet i skolorna. Det är just vad vi har gjort i vår reservation på denna punkt. Om Ylva Annerstedt tog konsekvenserna av sitt inlägg här skulle hon självfallet rösta för reservationen, som innebär att skolan skall få ökade resurser och därigenom kanske också underlätta arbetsförmedlingarnas mycket viktiga jobb. Det visar sig att många ungdomar kommer dit, beroende på att de har fått en alltför svag information i skolan.

Här kan man inte bara sitta och vänta. Och, Ylva Annerstedt, det hjälper inte med vackra ord för att lösa de här problemen. Åtgärder måste sättas in omedelbart, och det är därför vi har sagt att man inte kan invänta ett förslag från regeringen – åtgärder måste sättas in omgående, eftersom vi vet att ungdomarna kommer att få det besvärligt.

Detta gäller reservation 3.

När det sedan gäller planeringen i fråga om storleken på gymnasieskolan säger Ylva Annerstedt att det är socialdemokraterna som är skuld till att vi inte har den storlek på gymnasieskolan som vi borde ha. Jag erinrar mig att vi för bara några månader sedan diskuterade storleken på gymnasieskolan, och vi fick så smaningom igenom att lärlingsutbildningen inte skulle beräknas

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

inom den stora ramen utan ligga utanför. Det innebar en utökning av antalet gymnasieplatser.

Det är egendomligt att Ylva Annerstedt säger att kommunerna icke har drabbats av några besvärligheter. Det måste ju finnas något skäl till att man inte kunnat lägga ut alla de platser som man förutsatt skulle läggas ut. Inom det yrkesinriktade området fattas 10–15 000 platser, som man inte kunnat lägga ut.

Jag tror, Ylva Annerstedt, att vi måste gå ifrån de vackra orden. Om vi menar någonting med att man skall hjälpa ungdomarna, då finns det anledning för oss att vidta åtgärder, att prata mindre, att göra mera, att följa rekommendationerna från SÖ och AMS, där man ser hur läget är, och vidta åtgärder för att underlätta situationen för ungdomarna när de lämnar gymnasieskolan, så att de då har ett arbete, alternativt en utbildning att gå till.

Anf. 69 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Vad först beträffar syo-verksamheten, Lars Svensson, är det viktigt att inte blanda ihop syo-verksamhet och yrkesvägledning. Det är definitivt två olika saker – besläktade men helt olika.

Lars Svensson säger att vi inte vill göra någonting åt syo-verksamheten. Det är ju på det viset att den organisation av syo-verksamheten som finns i skolorna i dag är försöksverksamhet. Därför håller man i departementet på och bearbetar den utvärdering som skett av verksamheten, och man kommer att lägga fram en proposition i år. Att då ytterligare lägga ut 12 milj. kr. på en försöksverksamhet, som inom kort skall reformeras, kan inte vara ekonomiskt vettigt.

När det sedan gäller planeringen går det väl ändå inte att komma ifrån, Lars Svensson, att man för 16 år sedan visste att det skulle komma att finnas behov av väsentligt flera platser i gymnasieskolan. Då kan vi bara fråga: Varför gjorde inte socialdemokraterna någonting för att förbereda den situation som skulle komma? Jag har här visat på alla de beslut som de icke-socialistiska regeringarna har fattat under de senaste fem åren för att möta det här behovet, låt vara att vi kom till makten alltför sent för att fullt ut kunna lösa problemen i ett svep.

Kommunerna kommer visst att drabbas av en del nedskärningar, och något annat sade jag inte heller i mitt anförande. Men resurserna kommer att styras till de kommuner som har det allra besvärligast – genom extra kommunala utjämningsbidrag och annat.

Vad sedan gäller de ej utlagda platserna under det år som nu kommer kan väl Lars Svensson inte vara omedveten om att av de 14 000 platser som fortfarande inte är utlagda avser 9 000 vårdutbildningar. Det är också allmänt bekant att hindret i det fallet utgörs av antalet praktikplatser på vårdinrättningar. Många sökande till just dessa utbildningar kan inte tänka sig någon annan utbildning än vårdutbildning. Därför är det ytterst svårt att styra in dem på andra utbildningar, vilka åtgärder som än vidtas.

Torsdagen den
4 juni 1981

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Anf. 70 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Genom att de borgerliga partiernas representanter i utbildningsutskottet ställde sig bakom vårt förslag till stimulansbidrag för att underlätta för kommunerna att öka utbildningskapaciteten har de därigenom också sagt att det är för litet utbildning ute i kommunerna och att man måste gå in med speciella åtgärder för att få ungdomarna att välja yrkesinriktade utbildningar. Detta talar rakt emot vad Ylva Annerstedt nu säger här.

Vad jag citerade om syoverksamheten var Ylva Annerstedts eget inlägg. Hon sade att det inte längre behövs några yrkesvägledare för eleverna, eftersom syoverksamheten i skolan var så bra. Hon tillade: Den är icke bra. Det har vi konstaterat att den inte är. I mitt tidigare arbete hade jag rätt mycket att göra med yrkesvägledning, och jag vet att yrkesvägledarna många gånger har fått gå in i skolorna och överta en del av de arbetsuppgifter som normalt borde ligga på syofunktionärerna. Syoverksamheten i skolan behöver förstärkas, så att man förhindrar att lika många ungdomar som i dag går ut från skolan utan att ha fått någon yrkesutbildning. De bör få chans till information om sådan. Detta gäller inte minst flickorna, som ofta har en mycket svag uppfattning om hur näringslivet ser ut. Där kan självfallet yrkesvägledning i arbetsförmedlingen göra mycket, men vad som behövs i första hand är att man redan inom skolan ger dem en riktig bild av läget på arbetsmarknaden. Vi föreslår också att speciella aktiviteter för flickorna – kurser och liknande – skall anordnas för att underlätta för dem att komma in på yrkesområden med stark efterfrågan på arbetskraft. Men vad som gjorts, Ylva Annerstedt, under de borgerliga regeringarnas tid är bara provisoriska och kortsiktiga lösningar, som har inneburit svårigheter för kommunerna att leva upp till de behov som förelegat.

När det sedan gäller frågan om att facket skulle ha förhindrat den inbyggda utbildningen ligger det till på det sättet att vi när vi behandlade utbildningsutskottets betänkande nr 22 föreslog, att man skulle ta med även de fackliga representanterna i avtal om utbildningar i företagen för att därigenom underlätta och förbättra utbildningen i företagen. Men vid den tidpunkten röstade Ylva Annerstedt nej till dessa förslag.

Anf. 71 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Lars Svensson hörde tydligen inte riktigt på vad jag sade när jag talade om syo och yrkesvägledning. Jag sade att de som kritiserar yrkesvägledning på arbetsförmedlingarna frågar om den verkligen behövs, eftersom det är så mycket syo i ungdomsskolan. Det var den formuleringen jag hade. Jag har inte på något sätt sagt att syoverksamheten i skolan skulle vara fullt tillräcklig eller att det inte skulle behöva göras någonting åt den – det är ju med tanke på behovet härav regeringen håller på att utarbeta ett förslag till en förändrad organisation av syo-verksamheten. Hade vi tyckt att den var bra, skulle vi naturligtvis låta den vara som den är. Men det finns alltså uppenbara brister där som regeringen håller på att utarbeta ett program för att åtgärda. Att i det läget satsa 12 milj. kr. på en organisation som man inom kort skall förändra kan ju inte vara särskilt vettigt.

När det sedan gäller flickorna kan det ju inte ha så stor effekt att anordna en kursverksamhet på sommaren före gymnasieskolan, eftersom flickorna redan på hösten i årskurs 9 väljer vilken linje de skall läsa i gymnasieskolan. Insatserna måste komma långt tidigare. Jag ser med glädje fram emot att Lars Svensson röstar på min motion om försöksverksamhet med sju i förskolan och på lågstadiet. Där tror jag att man möjligen kan göra en insats, om man kommer in så pass tidigt. Lars Svensson har säkerligen talat med barn på sju åtta år, alltså på lågstadiet. Deras könsrollsuppfattning är redan mycket befäst. Man behöver alltså börja tidigt och sedan kontinuerligt visa på den vidgade arbetsmarknaden för flickorna inom det teknisk-naturvetenskapliga området.

Sedan återigen planeringsläget! Lars Svensson säger att regeringen vidtagit kortsiktiga och provisoriska åtgärder. Men, Lars Svensson, regeringen har ju faktiskt bara haft fem år på sig för att försöka möta de mycket stora problem som kommunerna ställdes inför när 16-årspuckeln stod inför gymnasieskolan. Hade socialdemokraterna gjort någonting i tid, skulle vi ha sluppit dessa snabba insatser. Vi hade då kanske haft ett genomtänkt program på lång sikt. Men nu har regeringen i etapper och omgångar måst sätta in sina åtgärder, därför att den socialdemokratiska planeringen var så dålig när vi trädde till.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars Svensson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 72 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21 är fogad en reservation av Lahja Exner, nr 17, till förmån för motion nr 610, som väcktes av mig med flera socialdemokrater under den allmänna motionstiden.

I motionen sägs att ersättning från arbetslöshetskassa även bör utgå i sådana fall då de arbetssökande är förhindrade att ta ett eventuellt erbjudet arbete på grund av att kommunal barnomsorg inte kan erbjudas. Det är rätt vanligt att blivande föräldrar anmäler sitt barn för plats i den kommunala barnomsorgen redan när man fått graviditeten bekräftad. Det kanske mest vanliga är att man anmäler barnet när det är fött.

När föräldraledigheten är slut och kvinnan – det är mest kvinnor det gäller – vill återgå till arbetslivet, får hon ofta uppleva att plats inte finns inom den kommunala barnomsorgen. Detta berättar hon på arbetsförmedlingen när hon blir tillfrågad om hon har barntillsyn ordnad om hon eventuellt skulle få ett jobb. Och hon får då besked att hon inte kan få kassaersättning eller kontant arbetsmarknadsstöd – KAS – eftersom hon inte står till arbetsmarknadens förfogande. Den arbetssökande modern kan tillhöra en erkänd arbetslöshetskassa sedan länge eller också uppfyller hon villkoren för att få kontant arbetsmarknadsstöd. Men på grund av att kommunen inte kan ordna barnomsorgen blir hon utan den ekonomiska trygghet som hon egentligen är berättigad till.

Det kan hända att hon har ett arbete att återgå till, men det kan också vara så att hon är utan arbete och att arbetsförmedlingen inte heller har något arbete att erbjuda henne. Det är ju det vanliga i dagens läge med en hög arbetslöshet bland kvinnorna. I varje fall blir kvinnan utan ersättning från kassan.

Många arbetsförmedlare avvaktar f. n. med arbetserbudanden till dess klartecken ges från den sökande, medan andra tillämpar reglerna och ifrågasätter den sökandes ersättningsrätt.

Framför allt är det kvinnor som drabbas av nu rådande praxis, vilket får anses högst otillfredsställande ur social synpunkt och ur jämställdhetssynpunkt.

Oftast är situationen den att den drabbade får vända sig till socialvården. Det blir alltså samhället som ändå får betala det hela. Men för arbetssökanden blir den sociala situationen i sin helhet försämrad. Ersättning från arbetslöshetskassa är ju ATP-grundande, vilket inte socialhjälpen är. Dessutom sänks sjukpenningen efter sex månader, om man inte står till arbetsmarknadens förfogande, vilket ytterligare försämrar den arbetslöses situation.

Här gäller det människor, främst kvinnor, som oförskyllt avstängs från arbetslöshetskassa eller KAS på grund av att de inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande bara därför att samhället inte kan klara barnomsorgen.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande säger man på s. 84:

”Lagstiftningen om arbetslöshetsersättning bygger på principen att rätt till ersättning förutsätter att sökanden står till arbetsmarknadens förfogande, dvs. sökanden skall vara oförhindrad att ta ett arbete om det erbjuds. För en sökande som har vård om barn är huvudregeln att barntillsynen skall vara ordnad för ett normalt dagtidsarbete för att sökanden skall anses stå till arbetsmarknadens förfogande.

Denna regel har i praxis mjukats upp i två avseenden. Den som är arbetslös behöver inte ha barntillsynen ordnad genom någon utomstående under arbetslöshetstiden. Men tillsynen skall vara så förberedd att den kan ordnas utan längre dröjsmål när ett arbete erbjuds.”

Jag förstår inte, herr talman, vad utskottet menar när man säger att regeln i praxis har mjukats upp. Jag finner inte att någon uppmjukning har skett. Det fungerar i dag på samma sätt som det gjorde när jag var arbetsförmedlare 1976. Jag har talat med mina kolleger på arbetsförmedlingen om detta.

Det är endast ersättningsberättigade kvinnor med barn som tillfrågas av arbetsförmedlaren om barntillsynen är ordnad för den händelse ett arbete skulle erbjudas.

Om kvinnan då är ärlig och svarar att kommunen inte har någon barnomsorgsplats på daghem eller familjedaghem och att hon inte heller själv lyckats klara det på privat väg, då får hon inte ersättning från erkänd arbetslöshetskassa eller KAS.

Hon får inte någon ersättning, därför att hon inte anses stå till arbetsmarknadens förfogande.

Hon är ung och frisk – behöver arbete, vill arbeta men har inte fått barn tillsynen ordnad.

Först och främst skall vi naturligtvis se till att kommunerna bygger ut barnomsorgen, så att inte sådana här situationer uppstår. Men faktum är att utbyggnaden av barnomsorgen släpar efter, och under tiden drabbas många kvinnor.

Det enda krav som bör ställas på sökanden, utöver – naturligtvis – kravet att sökanden skall vara berättigad till ersättning, är att denne anmält sitt behov av barnomsorg till kommunen. Kan omsorgen inte ordnas genom kommunens försorg eller på privat väg skall ersättning utgå till dess att detta kan ske.

Bakom detta jämställdhetskrav står socialdemokratiska kvinnoförbundet samt flera fackförbund, t. ex. Beklädnadsarbetarnas förbund.

Enligt uppgift har den statliga jämställdhetskommittén också uppfattningen att denna jämställdhetsfråga måste lösas. Kammarens ledamöter kan bidra här till redan i dag genom att rösta för reservation 17.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 17 av Lahja Exner.

Anf. 73 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! "Målet bör vara ett samhälle där män och kvinnor deltar i arbetslivet och familjelivet i samma utsträckning och på lika villkor."

Ja, så står det på en av de allra sista sidorna i arbetsmarknadsutskottets betänkande om arbetsmarknadspolitiken.

Kommunisterna med sin sextimmarsdag vill ju ha deltid för alla. Så sade utskottets föredragande i debatten här under förmiddagen. Det var ett mycket avslöjande uttalande av utskottsföredraganden Elver Jonsson. Det visade på den sanning som finns dold bakom utskottsutskottets vackra fraser om ett samhälle där lika villkor gäller för kvinnor och män.

Vpk vill ha sex timmars arbetsdag för alla. Här har Elver Jonsson rätt. Vi vill ha en allmän arbetstidsförkortning just för att göra det möjligt för både kvinnor och män att delta i arbetslivet och familjelivet i samma utsträckning och på lika villkor. Vi vill ha heltid på sex timmar om dagen med heltidslön.

Vi anser att man inte har råd att låta bli att genomföra en sådan reform under 1980-talet med tanke på den samhällsutveckling som vi kan skönja framför oss.

Att nu Elver Jonsson kallar detta för deltid visar bara att vi har haft rätt när vi i riksdagsdebatterna anklagat framför allt de borgerliga partierna för att enbart av opportunistiska skäl i ord ställa upp på kvinnornas krav om sextimmars arbetsdag för alla – att ni aldrig på allvar avser att i praktisk handling arbeta konkret för denna arbetstidsreform. Vi har rätt i detta – det visar Elver Jonsson med sitt uttalande. Och för folkpartiet, som ju säger sig vara för jämställdhet mellan könen, är detta mycket avslöjande.

Låt mig också, herr talman, innan jag går in på några av vpk-motionerna, kommentera något av vad Ingemar Eliasson sade. Även om arbetsmark-

nadsministern inte är kvar i kammaren är det viktigt att vissa påstående inte får stå oemotsagda. Han tog i sitt anförande upp jämställdheten mellan kvinnor och män ur två aspekter, dels sedd ur perspektivet att ökningstakten inom den offentliga sektorn minskar – vilket ju är det borgerliga uttrycket för de nedskärningar som nu vidtas inom den offentliga sektorn – dels sedd ur perspektivet av en omfattande datorisering, som vi ju kan se framför oss på 1980-talet.

Ingemar Eliasson menade att det var motsägelsefullt att dels hävda att hotet mot den offentliga sektorn är ett hot mot kvinnornas möjligheter till arbete, dels kräva en utvidgning av kvinnornas arbetsmarknad.

Så är ju inte alls fallet. Dolt i Ingemar Eliassons resonemang är i så fall i stället att han vill ha en mera jämställd arbetslöshet. De arbetslösa kvinnorna skall in i en industri som inte expanderar. Det innebär flera arbetslösa män. Det är klart att man kan driva jämställdhetspolitik också på det sättet, men det är inte så vårt parti vill driva de frågorna.

Det behövs ju en planerad utbyggnad av den offentliga sektorn, dels för att ge flera jobb åt både kvinnor och män, dels och framför allt för att tillfredställa de behov som faktiskt finns, för att göra det möjligt för kvinnor och män att delta i arbetslivet och familjelivet i samma utsträckning och på lika villkor. Det gäller behov av flera daghems- och fritidshemsplatser, bättre och utbyggd kollektivtrafik, flera bostäder m. m.

Det behövs också satsningar på industrin. Och det kommer ju riksdagen att diskutera i nästa vecka. Vpk har en politik som innebär satsningar också på ny industri. Men de borgerliga partierna intar här en mycket passiv attityd.

”Det finns kapital, men det finns inte investeringsvilja”, sade Alf Wennerfors tidigare i debatten. Och det är ju riktigt. Det finns kapital – det är bara det att detta kapital numera förökar sig mera i den improduktiva spekulationssfären. Från vpk:s sida menar vi att man måste ta rätt på detta kapital och använda det till satsningar på industri – samhällsägda industri. Den borgerliga regeringen lutar i stället till att marknadskrafterna skall råda, och med gåvor och lättnader av olika slag till dem som råder över kapitalet skall man förmå dessa att satsa sitt kapital i industrin. Löntagarna skall få ytterligare sänkt reallön, och på detta sätt skall industrin åter konkurrera på världsmarknaden – tillsammans med industrin i alla övriga västvärldens industriländer, som också försöker föra denna politik. Därför blir det en dödsdömd politik i en dödsdömd kapitalism.

Ingemar Eliasson tog också upp datoriseringens effekter på kvinnoysselsättningen. Han sade att en passiv attityd i värsta fall kan innebära en ökad arbetslöshet för kvinnorna. Och det är ju alldeles riktigt. Men vad är det den borgerliga regeringen intar om inte en passiv attityd? Ingemar Eliasson följde ju inte upp sitt resonemang på något sätt med förslag till aktiva åtgärder.

Datoriseringen kommer att slå ut kvinnor från arbetsmarknaden. I början av 1970-talet skedde datoriseringen i en expanderande ekonomi. Övertalig arbetskraft kunde sugas upp, oftast t. o. m. inom ett och samma företag. I

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

dag sker datoriseringen och rationaliseringen i en stagnerande ekonomi. Det kommer att innebära ökad arbetslöshet – i alla fall med den industripolitik, arbetsmarknadspolitik och ekonomiska politik som den borgerliga regeringen för.

Ingemar Eliasson talade om en socialt styrd marknadsekonomi. Men marknadsekonomi är asocial – den leder till arbetslöshet och kriser, och den sociala styrning Ingemar Eliasson talar om är inte någon styrning utan i stället möjligtvis plåsterlappar på en sjuk kapitalism, plåsterlappar som dessutom inte täcker hela såret. Vi har ju arbetslöshet och utslagning – det har blivit omvittnat i denna debatt.

Vänsterpartiet kommunisterna ser en förkortning av arbetstiden som ett led i en politik för att skapa flera jobb tillsammans med många andra åtgärder, som tidigare har redogjorts för i den här debatten. Men det främsta skälet till detta krav är dock att vi vill ge både kvinnor och män möjlighet till heltidsarbete och egen försörjning. De skall, som utskottet uttalar, kunna delta i arbetslivet och familjelivet i samma utsträckning och på lika villkor. Detta gör sextimmarsdagen till en nödvändighet.

Sextimmarsdagen har nyligen debatterats här i kammaren, och jag tänker därför inte ytterligare gå in på argumenten utan hänvisar till den debatten. Men sextimmarsdagen måste också kombineras med en aktiv politik vad gäller arbetstidsfrågan över huvud taget. Övertidsuttaget måste minskas radikalt, och vi har väckt motioner i detta syfte, vilka har behandlats i annat sammanhang. Också deltid arbetet måste minska. I dag tvingas kvinnorna att välja deltid dels för att de inte kan få ett heltidsarbete – det är de deltidarbetslösa –, dels för att de inte klarar att kombinera ett heltidsarbete med omsorgen om små barn.

I motion 205 tar vi upp en del frågor kring deltid arbetet. Så länge många kvinnor tvingas välja deltid arbete, menar vi, måste de sociala förmåner som är kopplade till ett arbete utgå oavsett arbetstidens längd. Så är det inte i dag. Utskottet hävdar att detta prövas i olika utredningar. Flera av dessa förmåner är också reglerade avtalsvägen, säger man. Men detta kan inte hindra riksdagen att uttala sin mening om frågan. Det är också vad motionen kräver. Vi kräver vidare i motionen att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om ändring i lagen om anställningsskydd, så att arbetsköpare skall vara skyldig att före nyanställningar erbjuda redan anställd med deltid arbete förlängd arbetstid. Utskottet hänvisar för ovanlighetens skull inte till någon pågående utredning utan i stället till en avslutad, som skulle ha behandlat denna fråga men inte gjorde det.

Det sägs i utskottsbetänkandet att riksdagen tidigare uttalat att den frågan bör utredas utan dröjsmål och att detta uttalande fortfarande har giltighet. Jag förstår i och för sig inte varför man då inte från utskottets sida kunde biträda motionens yrkande och begära förslag från regeringen. Men jag ser ändå utskottsuttalandena i just denna fråga som positiva till motionens syfte, och jag kan bara hoppas att regeringen denna gång är lyhörd för riksdagens krav.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion 205 och motion 2112 yrkande 15.

Anf. 74 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag har i en motion tillsammans med andra moderater tagit upp problem som i vissa fall uppstår då stiftelsen Samhällsföretag marknadsför sina produkter. Samhällsföretagsgruppen har ett gemensamt säljbolag, Samhall, som står för den mer övergripande marknadsplaneringen. Detta sker särskilt vid mer kapitalkrävande säljansträngningar. Samhall arbetar ofta med att starta försäljningskampanjer utomlands för produkter. Man står också för samordningen då det gäller uthålliga satsningar på exportförsäljning men även för en viss samordning av marknadsföringen på den svenska marknaden.

Effekten av Samhalls verksamhet har i vissa fall orsakat allvarliga störningar på det övriga svenska näringslivet och dess marknadsföring. Det har uppstått en konkurrens som uppfattas som osund. Naturligtvis får det inte vara så. Följderna kan bli att livskraftiga, välskötta svenska företag, också med mångåriga exportsatsningar, hotas av stora motgångar. Därmed hotas också de anställdas arbetsplatser. Eftersom Samhällsföretag i stor utsträckning är beroende av en stor andel skattemedel, är det angeläget att man är på det klara med vad som sker på detta område. Som exempel tar vi i motionen upp en av Sveriges största tillverkare av trätofflor som sysselsätter 120 årsanställda, varav 106 på kollektivsidan. Företaget är ett av kommunens större företag. Årsomsättningen är 26 milj. kr., och 70 % av produktionen går på export. Av detta tar USA-marknaden 55 %. Där har man byggt upp en fast representation och har successivt ökat sin marknadsandel. Denna marknad är självfallet mycket viktig för företaget. Hög kvalitet och effektiva leveranser är basen för företagets framgångar.

Under hösten har Samhall gjort en stor satsning och presenterat sig i USA på just samma marknad och samma försäljningsställen som det svenska företaget redan arbetat sig in på. Samhalls satsning har skett genom reklamjippon, introduktionsrabatter på upp till 10 %, på redan låga priser. Dessutom har osedvanligt förmånliga krediter lämnats. Här är det fråga om en skattestödd satsning som redan etablerade företag har svårt att möta.

Samhällsföretag har ställt sig oförstående och hävdade att man följer av riksdagen fattade beslut. Vidare kan man fråga sig om just den omfattande satsning som gjorts på USA verkligen står i rimliga proportioner till den beräknade försäljningsvolymen framöver.

Att konkurrens skall finnas, är självklart, men det måste ske på någorlunda lika villkor. Det kan inte vara riktigt om skattemedel används inom Samhällsföretag på ett sådant sätt och i en sådan utsträckning att man säljer produkterna billigare än andra svenska företag i samma bransch.

Att Samhällsföretag gör en positiv insats för handikappade och utslagen arbetskraft, är klart och riktigt. Målsättningen att återföra arbetskraft från Samhällsföretag till andra företag är också mycket viktig, och jag tror att

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

detta i en hel del fall skulle ha kunnat ske i långt större omfattning än vad som hittills varit fallet.

Resurserna som vi satsar på Samhällsföretag måste användas så att konsekvenserna inte blir så negativa som jag här har antytt. Det är därför tillfredsställande att utskottet i det betänkande som nu behandlas noterar att de regionala stiftelsernas verksamhet skall bedrivas effektivt och med iakttagande av affärsmässiga principer. Verksamheten får ej heller bedrivas så att företag med likartad produktion utsätts för en diskriminerande konkurrens. Organisationen skall ses som en del av näringslivet, vilken konkurrerar på lika villkor. Utskottet ser de kontakter särskilt viktiga som Samhällsföretagsgruppen har knutit med det svenska näringslivet på både central och regional nivå och anser att frågor om prissättning, konkurrensförhållanden m. m. bäst bör kunna tas upp i dessa sammanhang.

Man vill avvakta vad som sker innan man är beredd till en omprövning. Dessutom förutsätter utskottet att frågorna tas upp i den aviserade utredningen. Jag får för dagen vara nöjd med dessa besked.

Herr talman! Jag kommer att uppmärksam följa utvecklingen på detta område och har för dagen inget yrkande.

Anf. 75 TREDJE VICE TALMANNEN:

Om det under den förestående voteringen blir lika röstetal vid något tillfälle och kammaren beslutar om återförvisning av ärendet till utskottet kommer med ett undantag varje avsnitt i utskottets hemställan som fått särskild rubrik att betraktas som ett ärende. Undantaget gäller avsnittet "Riktlinjer m. m." (mom. 1-3). Om kammaren beslutar om återförvisning av detta avsnitt kommer även avsnitten "Arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag" (mom. 37-41) och "Sysselsättningsskapande åtgärder" (mom. 42-55) att återförvisas med hänsyn till att i de två senare avsnitten finns villkorliga reservationer som är beroende av kammarens beslut i det första avsnittet. I övrigt kommer återförvisning endast att gälla avsnitt där lika röstetal uppkommit.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:21

Riktlinjer m. m.

Mom. 1 (riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken)

I en förberedande votering biträdades reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. med 136 röster mot 16 för motionerna 484 av Lars Werner m. fl. och 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 152 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 153 röster mot 151 för reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 2 (åtgärder inom företagen för att trygga sysselsättningen)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 153 röster mot 151 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Anna-Greta Leijon m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 3 (arbetsmarknadspolitikens allmänna inriktning för budgetåret 1981/82)

I en förberedande votering biträdde reservation 3 av Anna-Greta Leijon m. fl. med 142 röster mot 16 för motion 2193 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 145 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 153 röster mot 150 för reservation 3 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Arbetsmarknadspolitiska fonder

Mom. 5 (arbetsmarknadspolitiska fonder)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 4 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsverket

Mom. 10 och 11 (decentralisering av arbetsmarknadsverkets uppgifter)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 153 röster mot 151 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 5 av Anna-Greta Leijon m. fl. anförda motiveringen.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsservice

Mom. 17 (reduktion av starthjälpsbeloppen)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 56 för reservation 6 av Arne Fransson m. fl.

Mom. 18 (slopande av traktamente vid dubbel bosättning)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 7 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 19 (villkoren för bidrag till ombyttessökande m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 8 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 21 (stöd till byggnadsarbetare för s. k. veckopendling)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 9 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 23 (åtgärder för att underlätta de flyttandes anpassning till förhållandena på inflyttningsorten)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 10 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Mom. 24 (ändringarna av reglerna för flyttningsbidrag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 26 (tjänstledighet för att pröva nytt arbete)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 11 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 27 (anslag till Arbetsmarknadsservice)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för motion 1089 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutbildning

Mom. 28 (översyn av arbetsmarknadsutbildningens mål och inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för motionerna 1834 och 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Mom. 29 (utbildningsfonder i företag)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 12 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 30 (stöd villkoren för utbildning vid permitteringshot)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 13 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 31–33 (särskilda utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 14 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 34 och 35

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 36 (anslag till Arbetsmarknadsutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 18 för det av Alexander Chrisopoulos under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

Mom. 37 (översynen av tolkningen av reglerna om lämpligt arbete)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 15 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Nr 158

Torsdagen den
4 juni 1981

Mom. 39 (avstängning från arbetslöshetsersättning vid svårigheter att ordna barntillsyn)

Utskottets hemställan bifölls med 212 röster mot 89 för reservation 17 av Lahja Exner. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Mom. 41

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för det av Alexander Chrisopoulos under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Syssestättningsskapande åtgärder

Mom. 43 (tillfällig rekryteringsstimulans till företag inom tillverkningsindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för motion 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 44 och 45 (äldrestödet inom tekoindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 19 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 55 (anslaget till Syssestättningsskapande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för motionerna 1097 och 1426 av Sven Henricsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Ungdomar

Mom. 56 (rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 21 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 57 (ett långsiktigt program för 1980-talet för syssestättning av ungdom m. m.)

Torsdagen den
4 juni 1981

Arbetsmarknads-
politiken, m. m.

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för motionerna 1497 och 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Mom. 59 (beredskapsarbeten för ungdomar i åldern 16–17 år)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 149 för reservation 22 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 61 och 62 (praktikarbeten)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 23 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 63 (befogenhet för de lokala skolmyndigheterna att ta fram praktikplatser)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 16 för motionerna 1497 och 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetshandikappade och äldre

Mom. 66 och 67 (främjandelagen och anpassningsgrupper)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 24 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 68 (tillämpningsföreskrifter till främjandelagen m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för motionerna 1089 och 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Mom. 71 (rehabiliteringslön)

I en förberedande votering biträddes reservation 25 av Anna-Greta Leijon m. fl. med 144 röster mot 16 för motion 1089 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 141 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 152 röster mot 150 för reservation 25 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 73 (åtgärder för en solidarisk personalpolitik)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 149 för reservation 26 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 75 (aktionsprogram mot utslagning och arbetslöshet)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för motionerna 1068 av Lars Werner m. fl. och 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 86 (den skyddade verksamhetens inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 27 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Övriga frågor

Mom. 102 (riktlinjer för fackligt inflytande på frågor om statligt stöd)

I en förberedande votering biträdades reservation 28 av Anna-Greta Leijon m. fl. med 142 röster mot 16 för motion 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 141 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 151 röster mot 150 för reservation 28 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 103 (reducering av arbetstiden m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för motionerna 205 av Lars Werner m. fl. och 2112 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls

Utbildningsutskottets betänkande 1980/81:41

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls

Mom. 2 (medel för särskild kursverksamhet för flickor)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl.

Mom. 3 (medel för utbildningsprogram för vissa ungdomar under 18 år)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 2 av Stig Alemyr m. fl.

Mom. 4 (ökning av resurserna för studie- och yrkesorientering)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 149 för reservation 3 av Stig Alemyr m. fl.

5 § Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1980/81:28 om förenklade regler för socialförsäkringsavgifter. m. m. (prop. 1980/81:178 och förs. 1980/81:7)

Utskottets hemställan bifölls.

*Arbetsmarknads-
politiken, m. m.*

Torsdagen den
4 juni 1981

*Uppskov med
behandlingen av
vissa ärenden
(SoU)*

6 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs socialutskottets betänkande 1980/81:46 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Anf. 76 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag avser inte att ställa något yrkande.

Vpk-gruppens representant i talmanskonferensen, Nils Berndtson, har där yrkat avslag på förslag om att till hösten uppskjuta behandlingen av de till socialutskottet remitterade vpk-motionerna 1088 och 1475.

Det första yrkandet i motionen 1088 går ut på att regeringen bör utarbeta ett konkret åtgärdsprogram för handikappåret i nära samarbete med handikapporganisationerna och utgående från mottot för internationella handikappåret: Full delaktighet, jämlikhet. Det är inte mycket av handikappåret som återstår när riksdagen åter samlas i höst. Och även om det sannerligen är på det sättet att handikappfrågorna, och alldeles särskilt de frågor som innefattas i motionens andra yrkande, det som gäller flerhandikappade, kräver mer än opportunistiska deklamationer under speciellt utropade år, är det verkligen anmärkningsvärt att utskottet inte funnit anledning att – just med tanke på frågornas aktualitet – få fram ett betänkande under våren.

De i motionen 1475 aktualiserade frågorna är kanske inte fullt så tidsmässigt påtagliga som de jag tidigare här påpekat. Men nog är det ändå märkligt att socialutskottet i tider av då och då uppblående oro i arbetslivet inte anser sig ha tid att behandla frågor som rör den lokala fackföreningens möjligheter att inlägga veto när det gäller löneformen vid arbeten som är förenade med olycksfallsrisk, att kvinnor som planerar graviditet eller är gravida får lagstadgad rätt till omplacering eller ledighet med bibehållen lön vid risk för fosterskada eller att den lokala fackföreningen ges beslutanderätt om när arbete kan återupptas efter det att skyddsombud stoppat arbetet på grund av fara.

Jag har här bara plockat några yrkanden ur den rad som här är aktuella. Jag har inte valt dem för att jag speciellt prioriterar dem utan för att ge en liten illustration till vad det är vi har begärt att socialutskottet skall ta upp. Inga orimliga saker faktiskt!

Utöver de här i talmanskonferensen åberopade motionerna vill jag också nämna ett par andra vpk-motioner i den förteckning som det nu gäller, nämligen motionerna 1980/81:1544 och 1893, som berör olika delar av barnomsorgsverksamheten. "Skandalöst" är ett uttryck som har använts så flitigt på senare tid att det nästan har mist sin kraft, men ändå måste jag använda det på behandlingen av barnomsorgsfrågorna.

Att så här i riksdagsvårens absolut sista skede kräva en realbehandling av dessa ur flera synpunkter mycket viktiga frågor är naturligtvis meningslöst. Och nu har det ju äntligen kommit en proposition om barnomsorgen, omfattande "hela" 39 sidor. Visserligen föranleder den propositionen frågan

varför man har dröjt så länge, men det är förstås inte mitt gamla socialutskott som har ansvar för det torftiga innehållet i den propositionen.

Herr talman! Jag har som sagt inget yrkande.

Anf. 77 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Talmanskonferensen diskuterade arbetsituationen i riksdagen den 8 april. Man fann att speciellt den senare delen av maj och de första tio dagarna i juni skulle bli mycket arbetstyngda här i kammaren. Talmanskonferensen beslöt då att rekommendera att utskottet ingående skulle pröva möjligheten att skjuta upp ärenden till nästa riksmöte. Vi vet att ärenden skjuts upp varje år så att riksdagen skall ha något arbetsmaterial också på hösten, men här fick vi alltså en särskild rekommendation att anstränga oss att uppskjuta ärenden. Jag förmodar att vpk:s representant i talmanskonferensen står bakom rekommendationen. Det är alltså inte så att utskottet inte har ansett sig ha tid att behandla vissa frågor.

Sedan kan man naturligtvis diskutera om det är till någon nackdel att skjuta upp vissa motioner som skulle ha behandlats i vår. I fråga om de tre ämnesområden som Eivor Marklund har tagit upp ligger det till på följande sätt.

När det gäller åtgärder för handikappade finns redan ett förslag till handlingsprogram utarbetat av den beredningsgrupp som är tillsatt för det internationella handikappåret. Det förslaget är ute på remiss. Det hade alltså inte gjorts någon skillnad om vi hade behandlat vpk:s motion nu.

Arbetsmiljöfrågorna är inte av den arten att de inte kan vänta över sommaren. Det är rätt många gamla bekanta yrkanden som riksdagen har behandlat tidigare.

När det slutligen gäller barnomsorgen ligger det till så, som Eivor Marklund själv sade, att det finns en proposition. Det är väl då naturligt att vi behandlar motionerna i anslutning till propositionen. Jag tror inte att vpk hade varit särskilt tillfredsställt om vi hade avverkat motionerna strax innan propositionen lades fram. Då hade vi säkert fått kritik för det också.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 78 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag tycker inte att Gabriel Romanus skall gömma sig bakom vare sig arbetsituationen eller talmanskonferensens behandling av den frågan. Han måste också kunna se vilka ärenden som har stor angelägenhetsgrad. Det är några sådana ärenden som vi har tagit upp, bl. a. i samband med socialutskottets förslag till uppskov.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 158

Torsdagen den
4 juni 1981

---

*Uppskov med
behandlingen av
vissa ärenden
(UU)*

7 § Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1980/81:28 om Nordiska ministerrådets kulturbudget för år 1982 (prop.
1980/81:180)

Trafikutskottets betänkande

1980/81:34 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Vad utskotten hemställt bifölls.

8 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1980/81:28 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Anf. 79 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Med all respekt för riksdagens arbetssituation, som vi alla lider av och som vi nyss hörde beskrivas när det gällde socialutskottets ärenden, vill vi ändå från vpk-gruppens sida ta upp ett ärende som avser utrikesutskottet, nämligen vår motion angående åtgärder mot militärregimen i Turkiet.

Vi anser att situationen i Turkiet har förvärrats mer och mer under vårmånaderna och att det är i allra högsta grad angeläget att den frågan tas upp och behandlas nu så att man kan få en genomlysande debatt och få partiernas ställningstaganden klarlagda i den frågan.

Det är på nytt en fascistisk militärjunta etablerad i Europa, dit vi får räkna Turkiet som stat. Där följs det gamla vanliga mönstret med förföljelse av fackföreningsfolk, godtyckliga arresteringar, tortyr, avrättningar osv. Det är en situation som vi måste uppmärksamma och som alltså borde ha kunnat behandlas innan riksdagen åtskils. Vi vet inte hur situationen kommer att utvecklas i Turkiet under sommaren.

Sverige har vissa åtaganden när det gäller biståndspengar. Vi har möjligheter att påverka utvecklingen i Turkiet, och därför borde denna debatt ha kommit till stånd.

Jag yrkar avslag på utrikesutskottets hemställan såvitt avser behandlingen av vpk:s motion 1980/81:424.

Anf. 80 ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Den allmänna bakgrunden till förslaget om uppskov med vissa ärenden nu i maj och juni har tecknats av Gabriel Romanus.

Beträffande Turkiet, som särskilt berördes, kan jag bara tillägga att den svenska inställningen till vad som sker i Turkiet har framkommit i flera sammanhang. Dels har utrikesministern här i riksdagen redogjort för sina synpunkter, dels har den svenska delegationen vid Europarådets möte i

Strasbourg gjort ett enhälligt uttalande. Därmed anser vi att det t. v. kan anstå med denna frågas behandling, och vi tar i stället upp den i höst som sagt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Utskottets hemställan om uppskov med behandlingen av motion 424 av Lars Werner m. fl.

Bifölls med 278 röster mot 16 för avslag.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

*Uppskov med
behandlingen av
vissa ärenden
(UU)*

9 § Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1980/81:28 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Lagutskottets betänkande

1980/81:31 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1980/81:30 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Konstitutionsutskottets betänkande

1980/81:27 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Vad utskotten hemställt bifölls.

10 § Kamraren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

11 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkande

1980/81:40 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1980/81:150)

Skatteutskottets betänkanden

1980/81:59 om slutlig reglering av statsbudgeten (prop. 1980/81:150)

1980/81:60 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kulturutskottets betänkande

1980/81:35 om olympiska vinterspel i Sverige år 1988 (prop. 1980/81:200)

Nr 158

Torsdagen den
4 juni 1981

12 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

---

*Meddelande om
fråga*

den 4 juni

1980/81:442 av *Evert Svensson* (s) till utrikesministern om regeringsåtgärder till förmån för fängslad sovjetisk oppositionsledare:

Sedan en tid sitter ordföranden för den socialdemokratiska underjordiska oppositionen (LSDSP) *Juris Bumeisters* fängslad i Riga, anklagad för högförräderi. Dödsdom hotar. Rättegången är i det närmaste slutförd. En snabb internationell reaktion är nödvändig.

Är den svenska regeringen beredd att i en hemställan till berörda myndigheter i Sovjet och Lettland verka för att *Juris Bumeisters* blir försatt på fri fot?

13 § Kammaren åtskildes kl. 17.48.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert